บทที่ ๓
รูปแบบการตีความแนวคิดเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตร

๓.๑ ความหมายและความสำคัญของการตีความ

การตีความ หมายถึง การกำหนดความหมาย[๑] ซึ่งตามพจนานุกรมศัพท์ปรัชญานั้นได้ถือว่า “การตีความ” เป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง และได้บัญญัติศัพท์ศาสตร์แห่งการตีความนี้ว่า “อรรถปริวรรตศาสตร์”[๒] หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Hermeneutics” โดยศาสตร์ดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของมนุษย์ และการแปลความหมายทางคัมภีร์หรือตัวบท (text) งานเขียน ตลอดจนถึงคำพูด การกระทำ การแสดงออก และงานศิลปะอีกด้วย ซึ่งได้แสดงออกมาเพื่อสื่อสารให้ผู้รับสารสามารถเกิดความเข้าใจตามความเป็นจริงอย่างถูกต้อง และเป็นความหมายที่แท้จริงของผู้ที่ได้สื่อสารในตัวบทนั้นๆ

การตีความในพระพุทธศาสนานั้น มีมาควบคู่กับพัฒนาการของพระพุทธศาสนา มีการใช้ศัพท์ที่อาจพอสามารถเทียบเคียงได้กับ “การตีความ” เช่น คำว่า อตฺโถ (ความหมาย) อธิปฺปาโย (อธิบาย) วิคฺคโห (การวิเคราะห์) และ อิทำ วุตฺตำ โหติ (มีคำอธิบายนี้ว่า) คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายที่แสดงออกถึงวิธีการทำความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งปรารถนาให้ผู้สื่อความและผู้รับความได้มีความเข้าใจตรงกัน และเมื่อการตีความนั้นได้นำมาใช้ในการอธิบายพระพุทธธรรมแล้ว จึงมีความหมายถึงการอธิบายจุดประสงค์ หรือความเป็นจริงที่พระพุทธองค์ทรงมีพุทธประสงค์ที่จักสื่อสาร

---

[๑]เปลื้อง ณ นคร, **พจนานุกรมไทย-ไทย อ.เปลื้อง ณ นคร** , [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://guru.sanook.com/search/knowledge_search.php?qID=&wi=&hnl=&ob=&asc=&q=%B5%D5%A4%C7%D2%C1&select=1. [๑๓ ม.ค. ๒๕๕๖].

[๒]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ, ๒๕๓๒), หน้า ๔๗.

เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้ตาม เราอาจจะเรียกศาสตร์แห่งการตีความนี้ว่า “ศิลปะศาสตร์แห่งการทำความเข้าใจ” [๓]

การตีความพระพุทธธรรมนั้น มีความสำคัญต่อการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง ซึ่งประโยชน์คือความเข้าใจอย่างแท้จริงในความหมายของพระพุทธธรรมนั้น ย่อมนำพาบุคคลผู้ศรัทธาปฏิบัติตามให้ได้ไปถึงฝั่งแห่งการพ้นทุกข์ และการตีความพระธรรมผิดจากพุทธประสงค์ อาจนำพามาซึ่งการเสียประโยชน์ของตนที่พึงจะได้รับ ซึ่งสามารถศึกษาได้จากพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงมีความพยายามที่จักอธิบายถึงวิธีการที่จะนำไปสู่การพ้นทุกข์ พุทธวจนะของพระองค์ในกาลต่างๆ อาจเป็นคำง่ายๆ เป็นภาษาชาวบ้าน ผู้ฟังสามารถรับรู้และเข้าใจได้ทันที และในบางครั้งพระพุทธดำรัสอาจมีความหมายที่ลุ่มลึกกว่าภาษาที่เปล่งออกมา และอาจมีนิยามที่แตกต่างออกไปจากตัวศัพท์นั้นอย่างสิ้นเชิง เช่น พระพุทธดำรัสซึ่งตรัสแก่โจรองคุลีมาล ในเพลาที่โจรนั้นกำลังวิ่งตามเพื่อหวังคร่าพระชนม์พระพุทธองค์ โจรกล่าวว่า “ท่านจงหยุดอยู่นั่นก่อน” พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงเสด็จเยื้องย่างต่อไปหากแต่ทรงตรัสกับโจรนั้นว่า “ตถาคตหยุดแล้ว แต่ตัวท่านนั้นยังไม่หยุด” ประโยคความหลังนี้ พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์ที่จักแสดงว่า “พระองค์เป็นผู้หยุดจากการทำบาปแล้ว องคุลีมาลนั้นเองยังเป็นผู้ไม่หยุดจากการทำบาป” ซึ่งไม่ได้มีความหมายตามศัพท์ว่าพระองค์ทรงหยุดเสด็จไปเบื้องหน้าอย่างศัพท์ที่ทรงเปล่งออกมาไม่

ความหมายของพระพุทธดำรัสเบื้องต้นจึงมีความหมายที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ที่ปรารถนาให้องคุลีมาลหยุดสร้างบาป[๔] ซึ่งเป็นความหมายอันแท้จริงของผู้สื่อความที่ต้องการสื่อสารให้ผู้รับสารได้เข้าใจ

ด้วยเหตุนี้ การตีความจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาอันแท้จริงของพระธรรม และสิ่งสำคัญที่จะทำให้การตีความนั้นเป็นไปอย่างเที่ยงตรง และได้ความถูกต้องอย่างที่สุด คือ หลักเกณฑ์ หรือ ทฤษฎี ว่าด้วยการตีความ ซึ่งเป็นหลักการหรือกรอบแนวคิดที่จะสามารถทำให้ผู้ตีความได้นำมาเป็นแบบแผนในการพิจารณาธรรมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง

---

[๓]ปรุตม์ บุญศรีตัน, “รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

[๔]สำนวน นาคะประทีป, **ฎีกาชยมังคลอัฏฐกเทสนา (พาหุง)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๔.

การตีความพระพุทธธรรมที่มีมาในคัมภีร์นั้น มีแนวคิดและทฤษฎีการตีความคำสอนเบื้องต้น โดยการพิจารณาเนื้อหาในคัมภีร์นั้น ซึ่งสามารถกล่าวโดยย่อได้ ดังต่อไปนี้ [๕]

๑) **การตีความโดยพิจารณาตามลักษณะคำสอน** คือ การตีความโดยถือเอาลักษณะเด่นของการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า โดยในกาลหนึ่งๆ พระองค์แสดงธรรมที่เป็นลักษณะปฏิวัตินิยม เช่น คำสอนใหม่เรื่อง “อนัตตา” ซึ่งฉีกแนวคิดเดิมของสังคมอินเดียที่มีความคิดพื้นฐานเรื่อง “อัตตา” ในกาลอื่น พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมด้วยลักษณะของการปฏิรูปนิยม โดยปรับประยุกต์คำเดิม ด้วยนิยามใหม่ เช่น คำว่า “โมกษะ” อันหมายถึง ความหลุดพ้นจากมายาภาพแล้วเข้ารวมอยู่กับพรหม หากแต่พระองค์ได้นิยามความหมายใหม่นั้นว่า “ความหลุดพ้นจากกิเลส หรือ การหลุดพ้นจากความทุกข์” นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงมีการใช้แนวคิดพื้นฐานทางสังคมที่ดีและเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วมาพัฒนาต่อยอด ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า “อนุรักษนิยม” และลักษณะประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุด ได้แก่ “นวัตถนิยม” โดยเป็นคำสอนที่พบขึ้นใหม่ ยังไม่เคยมีผู้ใดได้ประกาศ เช่น การประกาศ “อริยสัจ ๔” เป็นต้น

๒) **การตีความโดยพิจารณาตามหลักการในพระพุทธศาสนา** คือ การตีความโดยอ้างอิงหลักการสำคัญซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติหลักของพระพุทธศาสนา โดยพิจารณาว่าคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น มีความสัมพันธ์กับหลักการเบื้องต้นที่สามารถเห็นได้ เช่น หลักการเรื่อง ทางสายกลาง (มัชฌิมนิยม) การใช้เหตุผล (เหตุผลนิยม) การพิจารณาเห็นว่าสรรพสิ่งนั้นล้วนเกิดแต่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (บูรณาการนิยม) หลักธรรมดังกล่าวสามารถเห็นสอดแทรกอยู่ในพระพุทธธรรมอย่างสม่ำเสมอ

๓) **การตีความตามวิธีการของคำสอน** คือ การตีความโดยพิจารณาวิธีการสอนของธรรมนั้นๆ ซึ่งมีวิธีการต่างๆ กัน อาทิ มีการจำแนกธรรม แยกย่อย เพื่อให้เห็นตามความเป็นจริง (วิภัชชวาทนิยม) เช่น การจำแนกขันธ์ ๕ ปฏิจสมุปบาท เป็นต้น ธรรมโดยรวมแล้วมีการใช้ภาษาหรือเนื้อหาที่สอดคล้องกัน (สห-นัยนิยม) มีนัยที่สัมพันธ์กันและมุ่งเน้นที่จะแสดงความเป็นจริงอย่างสูงสุด (สมัยนิยม) วิธีการดังกล่าวนี้ ถือเป็นจุดเด่นของพระพุทธศาสนาซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้อธิบายธรรมในครั้งพุทธกาล

๔) **การตีความตามวัตถุประสงค์ของคำสอน** คือ การตีความโดยพิจาณาให้เห็นจุดประสงค์ของผู้สอน การตีความด้วยวิธีการนี้ เป็นวิธีที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพิจารณา

---

[๕] ปรุตม์ บุญศรีตัน, “รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, หน้า ๑๕๘ – ๑๗๕.

ตีความโดยดูที่เป้าหมายของการแสดงธรรม มุ่งไปที่ประโยชน์ของผู้ฟังที่จะได้รับ (ประโยชน์นิยม) ซึ่งการแสดงธรรมนั้นเป็นธรรมที่มุ่งประโยชน์ที่จะให้ผู้ฟังได้เข้าถึงความเป็นจริง (สัจนิยม) โดยมีความหลุดพ้นเป็นเป้าหมายสูงสุด (วิมุตตินิยม)

มีคำกล่าวในพระพุทธศาสนามหายานว่า “ถ้าเธออธิบายความหมายของทุกคำและวลีในพระสูตร เธอดูถูกพระพุทธเจ้าทั้งสามกาล (ทั้งใน)อดีต ปัจจุบัน อนาคต แต่หากเธอละเลยแม้เพียงคำเดียวในพระสูตร มีความเสี่ยงมากที่เธอจะพูดถ้อยคำของเหล่ามาร” ตามทัศนะดังกล่าว พระเถระฝ่ายมหายานอธิบายว่า เมื่อเราศึกษาพระสูตร ควรจะศึกษาด้วยความระมัดระวัง และต้องใช้ปัญญาพิจารณา ตลอดจนถึงการได้รับความช่วยเหลือจากพระอาจารย์ผู้รู้หรือพุทธศาสนิกชนผู้มีความสามารถ เพื่อที่ผู้ศึกษาจักได้รับความรู้ที่แท้จริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งความรู้อันแท้จริงในพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะของการเป็นไปเพื่อความเป็นผู้ตื่นรู้ภายในตน มิใช่เพื่อประดับโกดังแห่งความรู้[๖]

คณาจารย์ในพระพุทธศาสนามหายานเห็นว่า[๗] คำสอนของพระพุทธองค์นั้น มีประโยชน์อย่างที่สุด คือ การมุ่งที่จะช่วยปลดปล่อย (liberate) สรรพสัตว์จากกรงขังทางจิตและความทุกข์ทางใจ (psychological prisons and pains) หากว่าบุคคลได้ปฏิบัติตามธรรมนั้นแล้วสามารถที่จะเข้าถึงซึ่งการไม่ยึดมั่นถือมั่น ทำลายความทุกข์นั้นเสียได้ ก็ได้ชื่อว่า เข้าถึง เข้าใจ ในพยัญชนะ (letter) และอรรถ (spirit) ของคำสอนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ไม่ยึดติดกับรูปแบบ สัมผัสเข้าถึงเนื้อหา (substance) อย่างแท้จริง

การตีความในพระพุทธศาสนามหายานแม้จักมีส่วนของทฤษฎีการตีความข้างต้น แต่ด้วยอาศัยปัจจัยคือการมุ่งสู่วิมุติอย่างที่สุด การแสดงธรรมตามพระสูตร หรือการแสดงอรรถาธิบายของมหายานจึงมีความไพศาล หลากหลายแง่มุม ทั้งยังมีอิสระกว้างขวางในการตีความ ไม่จำกัดรูปแบบตายตัว ท่านติช นัท ฮันห์ ได้อธิบายไว้ว่า

> พระสูตรมหายาน นำเสนอหนทางที่เสรีและกว้างขวางกว่าในการมอง และเข้าใจถึงคำสอนพื้นฐาน (basic teachings) ของพระพุทธเจ้า เป็นปฏิกิริยาจากการกีดกันการทำให้เป็นรูปธรรม (reification) ซึ่งคำสอน (การกีดกันนี้) เกิดจากหนทางที่คับแคบและตายตัวใน

---

[๖] Nhut Hanh, Thich, **The Heart of the Buddha’s Teaching**, (New York : Broadway Books, 1999), p. 17.

[๗] Nhat Hanh, Thich, **Thundering Silence**, (Berkeley : Parallax Press, 1993), p. 36.

การศึกษาและปฏิบัติ พระสูตรมหายานช่วยให้เราค้นพบความลึกซึ้งของคัมภีร์ นิกาย (Nikaya) อาคม (Agama) อีกทั้งเปรียบได้กับแสงไฟที่สาดส่องไปยังวัตถุในกล้องจุลทรรศน์ วัตถุบางครั้งอาจถูกทำให้ผิดร่างไปเพราะวิธีการที่ปรุงแต่งขึ้น (artificial means) เพื่อการรักษาไว้ แน่นอนว่า นิกาย และ อาคม มีความใกล้เคียงกับรูปแบบดั้งเดิมของคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่มันก็ยังถูกปรับเปลี่ยนและแก้ไขโดยความเข้าใจและการปฏิบัติ ของประเพณีที่ส่งทอดกันมา ความปรารถนาของอาตมา คือ นักวิชาการและนักปฏิบัติรุ่นใหม่ จะมีความสามารถที่จะฟื้นฟูเจตนารมณ์ที่แท้จริง (true spirit) ของพระพุทธเจ้า จากคัมภีร์ที่มีอยู่จากการสืบทอดสายใต้และสายเหนือ เราจำเป็นต้องเปิดใจกว้างรับการสืบทอดทั้งสองสาย [๕]

จากข้อมูลเบื้องต้น ทฤษฎีการตีความที่มีรูปแบบอยู่ในคัมภีร์นั้น อาจสามารถนำไปสู่การตีความทั้งธรรมของฝ่ายเถรวาทและมหายาน โดยกรอบของการตีความที่มีร่วมกันนั้น สามารถเห็นได้จาก “การตีความที่พิจารณาถึงจุดประสงค์ของผู้สื่อสาร” เป็นสำคัญ และมุ่งที่ “ประโยชน์ที่ได้รับ” ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งของการตีความไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ซึ่งปรารถนาให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์เสมอ

การตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตร ซึ่งมีมาในพระพุทธศาสนามหายานนั้น ได้ถูกอธิบายไปด้วยแง่มุมต่างๆ และผลของการตีความนั้น ส่งผลให้เกิดวิธีการปฏิบัติ การแสดงออก และผลลัพธ์ที่มีทั้งส่วนที่เหมือนกัน และแตกต่าง ซึ่งอาจจะมีความหมายเป็นไปตามนิยามของแต่ละความคิด การตีความเรื่องสุขาวดีนี้ ในแต่ละทัศนะก็ล้วนแล้วแต่มีการให้นิยามของบริบท วิธีการ และประโยชน์ขั้นสูงสุด ที่มีจุดเด่นเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษา ซึ่งต่อไปนี้จะได้กล่าวถึง รูปแบบการตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตร ตามที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาปฏิบัติ และยังให้เกิดประโยชน์เป็นผลในที่สุดนั้น สืบไป

๓.๒ การตีความสุขาวดีพุทธเกษตรในฐานะเป็นโลกภายนอก

จากพัฒนาการของพระพุทธศาสนามหายาน เราสามารถพบว่า ความเชื่อเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น มีสอดแทรกอยู่ในตัวคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามหายานยุคต้น และมีพัฒนาการคำสอนเรื่อยมา จนแสดงออกเป็นรูปธรรมทั้งในด้านคำสอน ผลงานวรรณกรรมในพระพุทธศาสนา

---

[๕] Nhat Hanh, Thich, **Thundering Silence**, p. 59.

ตลอดจนการสร้างสรรค์งานศิลปะ พระพุทธปฏิมา และแนวคิดมหายานกลุ่มต่างๆ ก็ได้นำเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรถ่ายทอดให้แก่ศาสนิกชนของตนอย่างแพร่หลาย บนฐานความคิดที่ว่า “สุขาวดีพุทธเกษตร มีอยู่จริง” “ตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้” และ “สามารถเข้าถึงได้”

การตีความเรื่องสุขาวดีในแนวทางแรกนี้ คือ ความคิดที่ว่า สุขาวดีพุทธเกษตร “เป็นโลกธาตุ” แห่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏอยู่ดั่งมนุษยโลก หรือ สหายโลกธาตุ แห่งนี้ เป็นโลกที่มีตัวตน บุคคล สถานที่ และกาล ซึ่งเราสามารถเรียกการตีความประการแรกนี้ว่า “การตีความในฐานะเป็นโลกภายนอก” หรือ “โลกที่มีอยู่จริง ปรากฏอยู่จริง”

๓.๒.๑ สุขาวดีโลกธาตุกับพุทธจักรวาลวิทยาแนวมหายาน

ในปวงบทสาธยายมนต์ในพระพุทธศาสนามหายานนั้น โศลกธรรมของพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ถือเป็นบทสาธยายมนต์สำคัญ ที่พุทธศาสนิกชนชาวมหายานส่วนใหญ่ ได้นำมาเป็นแบบฉบับในการเจริญสวดท่อง ทั้งนำมาประกอบเข้าเป็นบทสาธยายทำวัตรสวดมนต์ในยามเย็น มีคาถาตอนหนึ่งกล่าวว่า

所有十方世界中 (สั่ว โหย่ว สือ ฟัง ซื่อ เจี้ย จง)
ในท่ามกลางโลกธาตุทั้งปวงในทศทิศ
三世一切人師子(ซัน ซื่อ อี๋ เชี่ย เหริย ซือ จือ)
พระพุทธนรสีห์ทั้งหลายในตรีกาล
我以清淨身語意 (หว่อ อี่ ชิง จิ้ง เซิน อวี่ อี้)
ข้าพเจ้าขอตั้งกายวาจาใจอันบริสุทธิ์
一切遍禮盡無餘 (อี๋ เชี่ย เพี่ยน หลี่ จิ้น อู๋ อวี๋)
สักการะโดยถ้วนทั่วต่อพระองค์ทั้งหลายนั้นอย่างไม่มีประมาณ[๙]

คาถาบาทแรก และบาทที่สอง หากเรานำมาเรียงกันแล้วแปลรวบประโยค และอธิบายความแบบประโยคในภาษาไทย อาจสามารถแปลได้ว่า “พระพุทธนรสีห์ทั้งหลายในสามกาล (อดีต ปัจจุบัน และอนาคต) ในท่ามกลางโลกธาตุทั้งหลายในทศทิศ” จากคาถาทั้ง ๒ บาทเบื้องต้น เราพอจักทราบถึงพื้นฐานแนวความคิดของมหายาน เกี่ยวกับมุมมองเรื่องการมีอยู่ของพระพุทธเจ้าจำนวนมหาศาล พร้อมทั้งการมีอยู่ของ “โลก” ทั้งปวงในจักรวาล ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเวลานี้ และที่สำคัญยิ่งไป

---

[๙]มูลนิธิส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม, **หนังสือสวดมนต์ วัดโฝวกวงซัน กรุงเทพฯ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๘๖.

กว่านั้น โศลกดังกล่าว ยังหมายรวมไปด้วยว่า ภายในจักรวาลซึ่งมี “โลก” ทั้งหลายนั้น ยังมี “พระพุทธเจ้า” ทรงปรากฏอยู่ ในทิศทั้งปวงอีกด้วย

คัมภีร์พระพุทธศาสนามหายานที่สำคัญยิ่ง ซึ่งได้อธิบายเรื่องจักรวาลตามแนวความคิดของมหายานนั้น “อวตังสกสูตร 華嚴經 (หัว เหยียน จิง)” หรือที่มีชื่อเต็มว่า “มหาไพบูลย์พุทธาวตังสกสูตร 大方廣佛華嚴經 (ต้า ฟัง ก้วง ฝอ หัว เหยียน จิง)” ถือเป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งและจักรวาลไว้อย่างโอฬาร จนมีคำสรรเสริญกล่าวว่า “ 不讀華嚴經 (ปู้ ตู๋ หัว เหยียน จิง) ไม่เรียนรู้อวตังสกสูตร,不知佛富貴(ปู้ จื้อ ฝอ ฟู่ กุ้ย) ไม่ทราบถึงความมั่งมีของพระพุทธเจ้า”[๑๐]

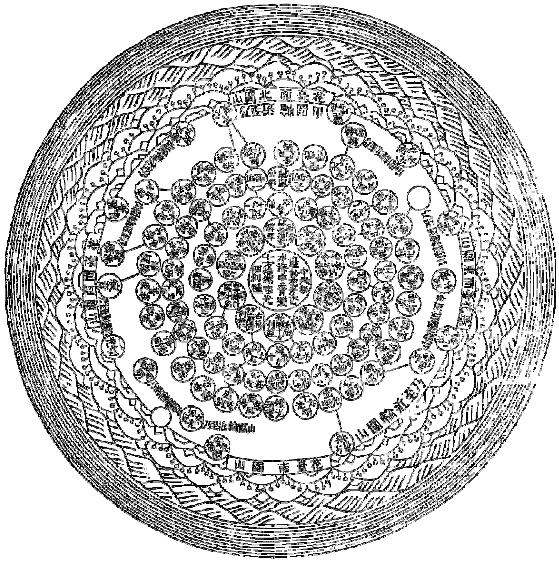
ตามทัศนะของคัมภีร์เห็นว่า โลกธาตุทั้งหลายต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีปัจจัยสัมพันธ์กันเป็นเอกภาพ ในโลกหนึ่งๆ ประกอบไปด้วยธุลีจำนวนมหาศาล ในส่วนแห่งธุลีนั้น พระโพธิสัตว์ผู้ทรงอภิญญาญาณ จักสามารถทัศนาแลเห็นจำนวนโลกธาตุจำนวนมหาศาลอยู่ภายในธุลีดังกล่าว เช่นเดียวกันกับพุทธเกษตร ในพุทธเกษตรหนึ่งๆ มีธุลีจำนวนมหาศาล และในธุลีแห่งพุทธเกษตรนั้น ก็บรรจุไว้ด้วยพุทธเกษตรจำนวนอประมาณเช่นเดียวกัน คัมภีร์เรียกจำนวนแห่งโลกธาตุที่มารวมกันด้วยจำนวนมหาศาลเช่นนี้ว่า “ปัทมครรภาลังการโลกธาตุ (華藏莊嚴世界 หัว จั้ง จวง เหยียน ซื่อ เจี้ย)”[๑๑]

ลักษณาการแห่งปัทมครรภาลังการโลกธาตุนี้ คัมภีร์พรรณนาไว้อย่างพิสดารกว่าโลกธาตุหรือพุทธเกษตรทั้งหลายในคัมภีร์มหายานอื่นๆ อาทิว่า ในภพแห่งปัทมครรภ์นั้น มีจำนวนแห่งภูเขาพระสุเนรุราชจำนวนมหาศาล มวลโลกธาตุทั้งปวงล้วนแล้วมารวมกันเข้าเป็นดังหมู่เมฆ จำนวนของพระอาทิตย์ พระจันทร์ มีจำนวนที่ไม่สามารถคณานับได้ พื้นพิภพแห่งปัทมครรภ์ประดับประดาไปด้วยมุกดารัตนะซึ่งก็คือหมู่โลกทั้งหลายที่มารวมกัน กลุ่มแห่งโลกธาตุบางแห่งรวมตัวกันอยู่เป็นรูปอักษรสวัสดิกะ (卍字 วั่น จื้อ) ท่ามกลางสกลภพนี้ พระไวโรจนพุทธะทรงประทับเป็นอธิบดี ถ้วนทุกอณูของปัทมะครรภ์โลกธาตุ ประกอบเข้าด้วยมวลพุทธเกษตรของพระพุทธเจ้าจำนวนหาที่สุดไม่ได้ ส่องแสงสว่างต้องกันพรรณนาไม่สิ้นสุด มีเพียงสมาธิฌานแห่งพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่สามารถทัศนาแลเห็นได้ตลอด

---

[๑๐] 陳義孝居士, **阿彌陀佛和他的極樂世界**, (高雄 : 鴻順彩色印刷製版股份有限公司, 2007), p 12.

[๑๑]實叉難陀, **大方廣佛華嚴經卷弟八**, (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), p.1.

ภาพที่ ๓.๑ รูปจำลอง ปัทมครรภ์ หรือ เอกภพ ตามนัยแห่งพุทธศาสนามหายาน

ปัทมครรภ์โลกธาตุนี้ หากพิจารณานำเอาความเรื่องเขาพระสุเมรุมาเป็นข้อเปรียบเทียบตามความเชื่อของจักรวาลวิทยาเชิงพุทธ ซึ่งเห็นว่า จักรวาลหนึ่งๆ มีเขาพระสุเมรุหนึ่งลูก แม้กล่าวเพียงนี้ จักรวาลเพียงหนึ่งก็มีความโอฬารเกินพรรณนาได้ หากแต่โลกแห่งปัทมครรภ์กลับรวบรวมภูเขาพระสุเมรุไว้ด้วยจำนวนมหาศาล ซึ่งหมายความว่า จักรวาลทั้งปวงรวมอยู่ในโลกธาตุดังกล่าว ปัทมครรภ์นี้ จึงอาจหมายถึง “เอกภพ” ซึ่งหมายถึง “สกลจักรวาลอันยิ่งใหญ่” นั่นเอง

มหายานมีคำกล่าวว่า “โลกธาตุเป็นอนันต์ สรรพสัตว์ก็มีเป็นอนันต์ 世界無量, 衆生無量 (ซื่อ เจี้ย อู๋ เลี่ยง, จ้ง เซิง อู๋ เลี่ยง)”[๑๒] จากแนวคิดเรื่องปัทมครรภ์ซึ่งเป็นศูนย์รวมของโลกธาตุ หรือ สกลจักรวาลนี้ ทำให้พุทธเกษตรของพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่างปรากฏพร้อมบริบูรณ์อยู่ในปัทมครรภ์ดังกล่าว ซึ่งหมายความว่า “พุทธเกษตรทั้งหลายต่างตั้งอยู่ในเอกภพนี้ และบังเกิดมีอยู่ในจักรวาลนี้ด้วย”

บนพื้นฐานแห่งอวตังสกสูตร ซึ่งกล่าวเบื้องต้นว่า ในปัทมครรภ์โลกธาตุคือเอกภพ ในโลกธาตุดังกล่าว มีพระไวโจนพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ท่ามกลาง เป็นประธานแห่งมวลโลกธาตุและมวลพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คัมภีร์โยคะชวาลมุขเปรตพลี[๑๓] จึงได้ถือเอา พระไวโรจนพุทธะนี้ ให้เป็น

---

[๑๒]陳義孝居士, **阿彌陀佛和他的極樂世界**, p 2.

[๑๓]佛光山叟谷文教中心 (วัดโฝวกวงซาน สาขากรุงเทพมหานคร), **瑜伽焰口施食要集** (คู่มือประกอบพิธีโยคะมุขชวาลเปรตพลี) , (Taiwan : 世樺國際股份有限公司, 2000), pp. 20 - 21.

พระพุทธเจ้าผู้เป็นประธานในมณฑลในทิศทั้ง ๕ โดยพระไวโรจนะพุทธะทรงประทับอยู่จุดกลางสกลจักรวาล พระอักโษภยะพุทธะทรงประทับยังบูรพาทิศ พระอโมฆสิทธิพุทธะทรงประทับเบื้องทิศอุดร พระรัตนะสัมภาวะพุทธะทรงประทับ ณ ทิศทักษิณ และ พระอมิตาภพุทธเจ้า ทรงประทับยังสุขาวดีพุทธเกษตรเบื้องปัจฉิมทิศ คัมภีร์ทศสหัสพุทธนามสูตร ได้แสดงคาถาแสดงความสัมพันธ์ของสุขาวดีโลกธาตุและพระอมิตาภพุทธเจ้า ไว้ดังนี้

西方無垢清淨土　　名為安樂妙世界
(ซี ฟัง อู๋ โก้วชิง จิ้ง ถู่)　　(หมิง เว่ย อัน เล่อ เมี่ยว ซื่อ เจี้ย)
ปาริสุทธิภูมิอันปราศจากมลทินแห่งปัจฉิมทิศ　　นามว่าสุขาวดีโลกธาตุอันวิเศษ
彼自在佛無量壽　　菩薩弟子現圍繞
(ปี้ จื้อ ไจ้ ฝอ อู๋ เลี่ยง โซ่ว)　　(ผู ซ่า ตี้ จื่อ เสี้ยน เหวย เหร่า)
ณ แห่งนั้น พระอมิตยุพุทธะผู้เป็นใหญ่　　มีพระโพธิสัตว์สาวกปรากฏห้อมล้อมอยู่

南無西方無量壽佛 (นำ มอ ซี ฟัง อู๋ เลี่ยง โซ่ว ฝอ)

ขอความนอบน้อมพึงมีแด่พระอมิตายุพุทธเจ้าแห่งทิศปัจฉิม [๑๔]

อุบาสกเฉินอี้เสี้ยว ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของ “เอกภพ” และ “ปัทมครรภ์” นี้[๑๕] โดยตีความว่าสิ่งทั้งสองนั้น คือ สิ่งเดียวกันและมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับ “จักรวาล” ท่านอธิบายว่าจำนวนดวงดาว ดวงอาทิตย์ พระจันทร์ ในจักรวาล ย่อมมีอยู่อย่างมหาศาล อาศัยพระพุทธธรรมของมหายานสามารถจัดขนาดของกลุ่มดวงดาวที่มารวมกันเป็นกลุ่มโลกธาตุหนึ่งๆ โดยอธิบายว่า

จำนวน จักรวาลอันมีพระอาทิตย์อยู่รวมกัน ๑,๐๐๐ ดวง เรียกว่า ๑ จุลสหัสโลกธาตุ

จำนวนจักรวาลที่มีจุลสหัสโลกธาตุรวมกันได้ ๑,๐๐๐ เรียกว่า ๑ มัชฌิมสหัสโลกธาตุ

จำนวนจักรวาลที่มีมัชฌิมสหัสโลกธาตุรวมกันได้ ๑,๐๐๐ เรียกว่า ๑ มหาสหัสโลกธาตุ

และจำนวนแห่งเขาพระสุเนรุราชรวมกันได้ ๑๐,๐๐๐ ล้านลูก พระอาทิตย์พระจันทร์รวมกันแล้วได้อย่างละ ๑๐,๐๐๐ ล้านดวง พระคัมภีร์เรียกจำนวนแห่งจักรวาลนี้ว่า “๑ ตรีสหัส

---

[๑๔] 圓通覺苑, **佛說萬佛名經卷八**, (泰國曼谷 : 上海承印, 2539), p. 52.

[๑๕] 陳義孝居士, **阿彌陀佛和他的極樂世界**, pp 2 - 8.

มหาสหัสโลกธาตุ” [๑๖]

อุบาสกเฉิน อธิบายถึงพระคัมภีร์ที่กล่าวว่า ภายใน “๑ ตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุ” หนึ่ง ๆ จึงจักมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ท่านเห็นว่าว่า ภายในตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุนั้นจึงจะมีพุทธเกษตรอยู่ ๑ วิสุทธิภูมิ และจากในพระสูตรที่กล่าวว่า สุขาวดีพุทธเกษตรอยู่ห่างจากสหายโลกธาตุนี้ไปทางทิศตะวันตก ด้วยจำนวนโลกธาตุที่เป็นพุทธเกษตรกั้นกลางอยู่ ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ล้านโลกธาตุ ก็หมายถึงว่า วิสุทธิภูมิแห่งนั้นอยู่ห่างจากโลกนี้ด้วยระยะทางที่ยาวไกลอย่างมหาศาล ด้วยจำนวน ๑,๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ล้านพุทธเกษตร คูณด้วย ๑๐,๐๐๐ ล้าน ตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุ ซึ่งเท่ากับ จำนวนของเลขที่สามารถเขียนได้ต่อไปนี้ คือ ๑,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุ เลยทีเดียว

๓.๒.๒ สุขาวดีพุทธเกษตร โลกธาตุแห่งปัจฉิมทิศ

โดยพื้นฐานความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาเชิงพุทธมหายาน ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วถึงความโอฬารของเอกภพ พร้อมทั้งความมีอยู่ของพุทธเกษตรจำนวนมหาศาล เราพอทราบได้ว่า ด้วยระยะทางยาวไกลเช่นนั้น การมีอายุอยู่ของมนุษย์เพียงช่วงชีวิตหนึ่ง และด้วยการอาศัยกายเนื้อนี้ ย่อมไม่สามารถที่จะเดินทางไปถึงยังสุขาวดีพุทธเกษตรนั้นได้ การจักพิสูจน์ว่าสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น เป็นโลกซึ่งมีอยู่จริงในเอกภพแห่งนี้ จึงสามารถสัมผัสรู้ได้ด้วยการศึกษาพระพุทธพจน์ด้วยใจที่ศรัทธา

(๑) บุคคล และ สถานที่ คัมภีร์เบื้องต้นในสำนักสุขาวดี ได้แสดงสถานที่ตั้งแห่งสุขาวดีพุทธเกษตรด้วยธรรมบรรยายในแนวเดียวกัน ซึ่งกล่าวถึงภูมิภพเบื้องทิศตะวันตก อาทิ สุขาวตีวยูสูตร กล่าวว่า “ดูก่อนศาริบุตร ในทิศาภาคเบื้องตะวันตก นับแต่พุทธเกษตรนี้ไปแสนโกฏิพุทธเกษตร มี

---

[๑๖]คำกล่าวของอุบาสกเฉินที่ว่า “จำนวนแห่งเขาพระสุเนรุราชรวมกันได้ ๑๐,๐๐๐ ล้านลูก พระอาทิตย์พระจันทร์รวมกันแล้วได้อย่างละ ๑๐,๐๐๐ ล้านดวง เรียกจำนวนแห่งจักรวาลนี้ว่า ๑ ตรีสหัสมหาสหัสโลกธาตุ” คำอธิบายส่วนนี้อาจมีส่วนแห่งการอุปมาอุปมัย ซึ่งมาจากศัพท์ที่ว่า “ 百億須彌,百億日月(ไป่ อี้ ซวี หมี, ไป่ อี้ ยื่อ เยว่)” เนื่องจาก คำว่า “ตรีสหัสมหาสหัส” ควรจะหมายถึง “จำนวนมหาสหัสโลกธาตุซึ่งมีจำนวนได้ ๓,๐๐๐ . ผู้วิจัย.

โลกธาตุหนึ่งนามว่า สุขาวดี อันเป็นที่ประทับอยู่แห่งพระอมิตายุสตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ยังทรงแสดงธรรมอยู่ในกาลบัดนี้”[๑๗]

ความตอนหนึ่งใน มหาสุขาวตีวยูหสูตร ฉบับรวบรวมโดยอุบาสกเซี้ยเหลียนจวี่ ซึ่งได้ชำระขึ้นมาใหม่ในสมัยราชวงศ์ชิง กล่าวตรงกันว่า

> อันพระพุทธตถาคตเจ้าพระองค์นั้นมีการมาที่ไร้ซึ่งการมา แลการไปก็ไร้ซึ่งการไป มิเกิดแลมิดับ อันหาใช่ภาคเบื้องอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตไม่ แต่มีปณิธานจักอนุเคราะห์หมู่สัตว์ ในกาลนี้ไปทางทิศประจิมทิศ ผ่านชมพูทวีปแห่งพุทธเกษตรอื่นๆ จำนวน ร้อยพันโกฏินยุตะ ยังมีโลกธาตุแห่งหนึ่งชื่อว่าสุขาวดี ธรรมากรโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง พระนามว่า อมิตายุสะ นับแต่ที่ทรงปรมาภิเษกซึ่งพระอภิสัมโพธิจนถึงปัจจุบัน เป็นเพลาได้สิบกัลป์ ในกาลบัดนี้ก็ยังทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่[๑๘]

กับอีกคัมภีร์สำคัญอันได้แก่ อมิตายุรธยานสูตร ได้กล่าวถึง ความมีอยู่ของสุขาวดีพุทธเกษตรในเบื้องทิศตะวันตกไว้ว่า

> สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับพระนางเวเทหิว่า เธอรู้หรือไม่ พระอมิตายุสพุทธเจ้า ไปจากสถานที่แห่งนี้มิไกล เธอพึงมีจิตระลึกถึงแลพิจารณาถึงบุคคลผู้สำเร็จแล้วซึ่งกรรมบริสุทธิ์ที่อยู่ในโลกธาตุแห่งนั้น ตถาคตจะกล่าวแก่เธอด้วยอุปมาวิธีต่างๆ แลจักยังให้หมู่สัตว์ผู้เป็นปุถุชนทั้งปวงในโลกอนาคต ที่ปรารถนาบำเพ็ญกรรมอันบริสุทธิ์ ได้บรรลุถึงสุขาวดีโลกธาตุเบื้องประจิมทิศ[๑๙]

พระธรรมสูตรเบื้องต้น เป็นการบรรยายเปรียบเทียบที่ตั้งของสุขาวดีพุทธเกษตร ซึ่งอาศัยมนุษยโลกหรือสหายโลกธาตุแห่งนี้เป็นจุดยืนของการเปรียบเทียบ แล้วชี้มุ่งไปทางทิศตะวันตก เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการเข้าในไปในทางปัจฉิมภาค หากแต่ว่าในมหายานธรรมฉบับอื่นนั้น เมื่อจักมีการหยิบยกเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรขึ้นมาเปรียบเทียบกับโลกธาตุเหล่าอื่น พระสูตรก็ยังคงแสดงความว่า

---

[๑๗] เศรษฐพงษ์ จงสงวน, **บทสวดมนต์ทำวัตรเช้า – เย็น แปลไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

[๑๘] พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, **มหาสุขาวตีวยูหสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

[๑๙] พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, **อมิตายุรธยานสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องศยาม จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

สุขาวดีพุทธเกษตรยังคงสถิตอยู่ ณ เบื้องทิศตะวันตกดุจเดิม ดังธรรมใน ไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาราชะสูตร กล่าวถึงโลกธาตุของพระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาตถาคตซึ่งมีนามว่า “วิสุทธิไวฑูรย์โลกธาตุ” กับสุขาวดีไว้ว่า

> ยิ่งไปกว่านั้น มัญชุศรี หากบริษัททั้ง ๔ เหล่า คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และกุลบุตร หรือกุลธิดาทั้งหลายผู้มีศรัทธาอื่นๆ เหล่าใด ผู้ประกอบด้วยศีลอุโบสถอันประเสริฐทั้ง ๘ เข้าถือศีล ๑ ปี หรือ ๓ เดือน การตั้งปณิธานของพวกเขาทั้งหลาย เหล่าใด เป็นเช่นว่า ขอพวกข้าพเจ้าไปเกิดในโลกธาตุสุขาวดีทางทิศตะวันตก ด้วยกุศลมูลนี้เถิด พระอมิตายุสตถาคตประทับอยู่ที่นั่น[๒๐]

พระคัมภีร์ทั้งปวงเบื้องต้น กล่าวถึงความสัมพันธ์ของพระอมิตาภพุทธเจ้ากับดินแดนสุขาวดี ซึ่งแสดงทิศที่สถิตไว้ว่าตั้งอยู่ไปทางทิศตะวันตก คัมภีร์ทั้งหลายเหล่านั้น ล้วนกล่าวตรงกันว่า พระพุทธอมิตาภตถาคต ยังทรงประทับอยู่ในปัจจุบันขณะนี้เพื่อแสดงพระสัทธรรม นอกจากคัมภีร์ซึ่งเป็นที่นิยมในเบื้องต้นได้กล่าวถึงความมีอยู่ของสุขาวดีพุทธเกษตรในปัจจุบันแล้ว คัมภีร์มหายานปกรณ์อื่นยังมีการสนับสนุนถึงการมีอยู่ของสุขาวดีในปัจจุบันนี้อีกมาก ซึ่งได้พรรณนาไว้อย่างกว้างขวาง อาทิ

> บัดนั้น พระโลกนาถเจ้า ได้ทรงตรัสแก่หมู่พระภิกษุทั้งหลายว่า ณ บัดนี้ จักกล่าวกับเธอสุขาวดีโลกธาตุเบื้องทิศปัจฉิมนั้น ในกาลบัดนี้ มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าอมิตาภพุทธะ หากบริษัททั้ง ๔ สามารถน้อมรับปฏิบัติในพระพุทธนามนั้นแล้วไซร้ บุญกุศลในครั้งนี้ จักยังให้เมื่อเพลาแห่งกาละมาถึง พระอมิตาภพุทธเจ้ากับทั้งมหานิกรชนจักเสด็จไปยังบุคคลนั้นสำนักอยู่ เมื่อได้แลเห็นเป็นนิมิตอันดี ทัศนาสิ้นแล้วย่อมตามไปบังเกิด[๒๑]

การกล่าวแล้วเบื้องต้นถึงบุคคลและสถานที่ของสุขาวดีพุทธเกษตร อันเป็นตัวบทตามที่ปรากฏมีอยู่ในพระสูตรฝ่ายมหายาน ซึ่งพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาย่อมน้อมรับปฏิบัติ และมีความเชื่ออยู่ว่าบุคคลและสถานที่ดังกล่าวเป็นโลกภายนอกที่มีอยู่จริง

---

[๒๐] โครงการตำราและวิชาการมหายาน คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทยฯ, **ไภษัชยคุรุไวฑูรยประภะราชะสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นน้ำ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๗.

[๒๑] 佛說阿彌陀鼓音聲王陀羅尼經(ฝอ ชัว กู่ อิน เชิง หวาง ถัว หลัว หนี จิง) อมิตายุสเพรีสัทราชาธารณีสูตร พระสูตรซึ่งว่าด้วย มนต์อันยิ่งใหญ่จากเสียงกลองของพระอมิตาภพุทธเจ้า. 釋印光大師, **阿彌陀佛聖典**, (Taiwan : 佛陀教育基金會, 2010), pp. 40 – 41.

พระธรรมาจารย์จิ้งคง ได้อธิบายตามหลักแห่งศรัทธาในพุทธศาสนามหายานนิกายสุขาวดีว่า การที่บุคคลในปัจจุบันได้มีโอกาสได้ทราบถึงความมีอยู่ของบุคคลและความมีอยู่ของสุขาวดีนี้ เป็นเพราะการแสดงธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งวิสัยแห่งพระตถาคตทั้งหลายย่อมเป็นผู้กล่าวคำจริง อีกทั้งการยอมรับพระสูตรก็คือการยอมรับคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านกล่าวว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระประสงค์ต่อสรรพสัตว์คือ “受持讀誦, 為人演說 (โซ่ว ฉือ ตู๋ ซ่ง, เว่ย เหริน อิ้น ชัว)” ซึ่งมีความหมายว่า “น้อมรับปฏิบัติสาธยายสวดท่อง, เผยแผ่บอกต่อเพื่อชนทั้งหลาย”[๒๒] ความเชื่อต่อพระคัมภีร์จึงเป็นเหตุผลสำคัญว่า บุคคลและสถานที่ดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นมีอยู่

ในทัศนะของอุบาสกเฉินอี้เสี้ยว เห็นว่า[๒๓] การจักตีความตามอักษรในพระคัมภีร์แล้วเกิดศรัทธาปสาทะว่าสุขาวดีตลอดจนบุคคลทั้งปวงนั้นมีอยู่จริง เป็นเหตุผลด้านความศรัทธาของพุทธศาสนิก หากอธิบายถึงสุขาวดีพุทธเกษตรในแนวปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวมหายานแล้วย่อมเชื่อได้ว่าสถานที่แห่งนั้นมีอยู่จริง ด้วยเหตุว่า หนังสือบันทึกเรื่องราวของสำนักสุขาวดีได้มีบันทึกถึงผู้ที่มีประสบการณ์ได้ทัศนาแดนสุขาวดีซึ่งเกิดขึ้นในการเจริญปฏิบัติสมาธิ และในบางโอกาสก็สามารถประจักษ์ได้ด้วยตาเนื้อ ท่านได้เปรียบเทียบว่า มีรายงานเกี่ยวกับมนุษย์ต่างดาวและเรื่องลึกลับเกี่ยวกับจานบินปรากฏขึ้นตามสื่อมากมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่า นอกจากมนุษย์และโลกแห่งนี้มีอยู่แล้ว ในโลกอื่นก็อาจจักมีบุคคลอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้น การมีอยู่แห่งบุคคลและสุขาวดีก็ย่อมเป็นไปได้ หากศรัทธาตามพระพุทธพจน์นั้นแล้วน้อมปฏิบัติตาม ก็ย่อมได้ประจักษ์เห็นแจ้งด้วยตนเอง

(๒) กาล พระสูตรทั้งปวงเบื้องต้นได้กล่าวแล้วถึงสุขาวดีโลกธาตุในฐานะซึ่งเป็นโลกแห่งหนึ่ง ดังสหายโลกธาตุแห่งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสุขาวดีพุทธเกษตรกับพระอมิตาภพุทธเจ้า คือความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับบุคคล ซึ่งเป็นการตีความที่เห็นได้ว่า สุขาวดีนั้นเป็นสถานที่ที่มีบุคคลอยู่ภายใน และสิ่งสำคัญประการหนึ่งซึ่งจักประกอบกันขึ้นมาให้เห็นเป็นโลกที่ปรากฏขึ้นนั้นก็คือ “กาล” ซึ่ง หมายถึง ห่วงเวลาในสถานที่นั้นๆ พระสูตรกล่าวว่า

---

[๒๒] 淨空法師 (พระธรรมาจารย์จิ้งคง), **淨宗入門 (เข้าสู่ประตูแห่งนิกายสุขาวดี)**, (Taiwan : 財團法人佛陀教育基金會, 2554), p. 90.

[๒๓] 陳義孝居士, **阿彌陀佛和他的極樂世界**, p. 31-32.

หนึ่งกัลป์ในสหายโลกธาตุอันเป็นพุทธเกษตรของพระศากยมุนีพุทธเจ้า คือ ๑ วัน ๑ คืน ในสุขาวดีโลกธาตุซึ่งเป็นพุทธเกษตรของพระอมิตาภพุทธ[๒๔] ณ สุขาวดีโลกธาตุแห่งนี้ ปราศจากซึ่งฤดูกาลทั้งสี่ ปราศจากซึ่ง ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ไม่หนาวไม่ร้อน มีความพอดีเช่นนี้อยู่ตลอด[๒๕]

คัมภีร์ 稱讚淨土佛攝受經 (เชิง จั้ง จิ้ง ถู่ ฝอ เซ่อ โซ่ว จิง)[๒๖] พระสูตรซึ่งว่าด้วยการสรรเสริญวิสุทธิภูมิ อธิบายว่า ในหนึ่งวันของสุขาวดีนั้น จักมีเสียงสกุณาหมู่วิหคปักษา อาทิ นกยูง นกแก้ว นกกระเรียน ซึ่งสำเร็จแต่การบันดาลขึ้นด้วยอำนาจแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้า จักพากันส่งเสียงผสานเป็นเสียงดนตรีทิพย์ ประกาศแสดงธรรมมีหัวข้อต่างๆ มีโพธิปักขิยธรรม เป็นต้น ซึ่งจักขับกล่อมอยู่เช่นนี้ในยามทิวาวาร ๓ ครั้ง ในยามราตรี ๓ ครั้ง ในแต่ละวันบนผืนนภากาศจักมีสายฝนมณฑารพโปรยปรายลงมาเกลี่ยเต็มพื้นพสุธา วันละ ๓ ครั้ง คืนละ ๓ ครั้ง มวลนิกรชนในสุขาวดีพุทธเกษตรก็พากันนำดอกไม้นั้นไปบูชาพระอมิตาภพุทธเจ้า บ้างก็นำไปบูชาพระตถาคตเจ้าในโลกธาตุอื่นๆ คัมภีร์กล่าวว่า

本莖枝華花 (เปิ่น กั้น จือ หัว ฮวา) 種種各異香(จ่ง จ่ง เก้อ อี้ เซียง)
อันว่ากลีบแห่งผกาบุปผาชาตินี้แล ล้วนด้วยกลิ่นสุคนธ์หอมหวล
順風日三動 (ซุ่น เฟิง ยื่อ ซัน ต้ง) 翕習如花生(ซี สี หรู ฮวา เซิง)
เมื่อต้องลมจึงโปรยปรายทิวาวารละ ๓ วาระ วะวับวาวราวดั่งสีสันอันวิจิตร [๒๗]
彼諸大菩薩(ปี้ จู ต้า ผู ซ่า) 日月於三時(ยื่อ เยว่ อี๋ ซาน สือ)
มวลพระมหาโพธิสัตว์นั้นแล ยามสุริยาจันทราแจ่มสามวาระ
供養十方佛 (ก้ง หยาง สือ ฟัง ฝอ) 是故稽首禮(ซื่อ กู้ จวี้ โส่ว หลี่)
น้อมถวายแด่พระพุทธเจ้าในทศทิศดังนี้ พึงน้อมศิรกรานสักการะ[๒๘]

---

[๒๔] 大方廣佛華嚴經壽量品 (ต้า ฟัง ก้วง ฝอ หัว เหยียน จิง โซ่ว เลี่ยง ผิ่น) มหาไพบูลย์ตังสกสูตร อายุรประมาณปริวรรค ; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

[๒๕] 無量壽經 (อู๋ เวี่ยง โซ่ว จิง) มหาสุขาวตีวยูหสูตร ; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

[๒๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙-๑๐๐.

[๒๗] 後出阿彌陀佛偈 (โฮ่ว ชู อา หมี่ ถัว ฝอ จี้) โศลกสรรเสริญพระอมิตาภพุทธเจ้า ; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

[๒๘] 十住毘婆沙論易行品 (สือ จู้ พี ผอ ซา ลุ่น อี้ สิง ผิ่น) พระสูตรว่าด้วยคุณาลังการแห่งสุขาวดี ; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

สุขาวดีนี้ แม้อักษรตามคัมภีร์เบื้องต้นจักได้กล่าวว่า มีกลางวัน กลางคืน หากแต่มหาสุขาวตีวยูหสูตร กล่าวต่างกันว่า แท้จริงแล้วสุขาวดีนั้น ปราศจากเสียซึ่งกลางวันและกลางคืน การจักตีความว่าสุขาวดีพุทธเกษตรนั้นเป็นสถานที่ที่ใช้เวลามาประกอบจึงมีการอธิบายด้วยหลายเหตุผล

พระธรรมาจารย์จิ้งคง ได้อธิบายไว้ในหนังสืออรรถาธิบาย สุขาวดีวยูหสูตร โดยได้แสดงทัศนะเรื่องกลางคืนกลางวันนี้ว่า เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงพิจารณาในการตีความตามอักษรนี้ เพราะแท้จริงแล้วในสุขาวดีนั้น ปราศจากซึ่งกาลเวลา ด้วยเหตุว่าในโลกธาตุดังกล่าวปราศจากซึ่งดวงอาทิตย์และ ดวงจันทร์ ความสว่างที่เห็นได้ในโลกธาตุแห่งนั้น เป็นไปเพราะรัศมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอมิตาภะ กับรัศมีของนานาสรรพสิ่งที่แวดล้อมวิสุทธิภูมินั้นอยู่ ซึ่งเกิดจากองค์คุณของโลกธาตุนั้นเอง สมดั่งที่คัมภีร์เรียกสมัญญาของสุขาวดีพุทธเกษตรนั้นว่า “โรจนะโลกธาตุ 光明世界(กวง หมิง ซื่อเจี้ย)”[๒๙] การจักตีความตามอักษรว่ามีกลางคืน กลางวัน นั้น อาจเป็นพระประสงค์ของพระพุทธองค์ซึ่งมีพุทธประสงค์ที่จะเปรียบเทียบให้บุคคลที่สดับได้เข้าใจง่ายขึ้น เวลาจึงสักแต่ว่าเป็นเพียงชื่อเท่านั้น คัมภีร์กล่าวว่า แม้การคำนวณว่า นี้คือ เดือน นี้คือ ปี หรือ กัลป์ ก็ไม่ปรากฏมีในพุทธเกษตรดังกล่าว[๓๐]

การตีความเรื่องกาลเวลาตามทัศนะของพระธรรมาจารย์จิ้งคง จึงเป็นไปในทางความหมายของวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ทราบ โดยการสมมติขึ้นมา เพื่อให้รู้ว่านี้คือช่วงใดช่วงหนึ่ง เพราะด้วยองค์คุณของสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น คือ ความไร้ประมาณในสิ่งทั้งปวง แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็มีพระชนมายุไร้ประมาณ คณานิกรตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกธาตุดังกล่าวก็ไม่มีประมาณที่สิ้นสุด นับเพียงศัพท์ที่ว่า เป็นอนันต์ อยู่เช่นนี้ เนืองๆ

(๓) สิ่งแวดล้อม จากคัมภีร์เบื้องต้นซึ่งกล่าวแล้วว่า สุขาวดีพุทธเกษตร คือ ดินแดนแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้านี้ เป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยความสวยงามเป็นอเนกประการ พระธรรมรจนาจารย์ในกาลก่อนจึงได้ประพันธ์ธรรมกถาชื่อว่า “สดุดีปัจฉิมทิศ” พรรณนารวบรวมความงามของสุขาวดีพุทธเกษตรแห่งนี้มีใจความโดยรวมว่า

---

[๒๙] 淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, (Taiwan 台南： 和裕出版社, 2008), p.196 - 198.

[๓๐] พระวิศวภัทร เชี่ยเกี๊ยก, **มหาสุขาวตีวยูหสูตร**, หน้า ๖๒.

讚禮西方(จั้น หลี่ ซี ฟัง)　　極樂清涼(จี๋ เล่อ ชิง เหลียน)

ขอน้อมสรรเสริญไปยังเบื้องปัจฉิมทิศ　　คือ สุขาวดีภพอันบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน

蓮池九品花香(เหลียน ฉือ จิ่ว ผิน ฮวา เซียง)

ล้วนแล้วด้วยสระโบกขรณีแห่งเสาวคนธ์ปทุมชาติทั้ง ๙ ระดับ

寶樹成行(เป่า สู้ เฉิง หัง)　　常聞天樂鏗鏘(ฉาง เหวิยน เทียน เยว่ หาน เจียง)

ต้นพฤษชาติล้วนแล้วสำเร็จด้วยรัตนะ เสียงทิพยดุริยางค์ก้องกังวานให้ได้สดับอยู่เนืองๆ[๓๑]

คัมภีร์มหาสุขาวตีวยูหสูตร พร้อมด้วย คัมภีร์อมิตายุรธยานสูตร และอีกคัมภีร์แวดล้อมปกรณ์อื่น ได้พรรณนาว่า ในภพแห่งสุขาวดีพุทธเกษตรนี้ เป็นดินแดนที่สำเร็จด้วยความมหัศจรรย์แห่งดินแดนบัว ๙ ชั้นความงามของปทุมชาติในสุขาวดีพุทธเกษตรได้กลายมาเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของสุขาวดี จนมีชื่อขนานนามดินแดนแห่งนี้อีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนแห่งดอกบัว 蓮邦 (เหลียน ปัง) ”

ความงามของสระบัวเหล่านี้ คัมภีร์สุขาวดีวยูหสูตร ได้พรรณนาไว้มีความเป็นต้นว่า ประกอบขึ้นแล้วจากรัตนะนานาประการ ก้นสระปูลาดด้วยทรายทอง ที่ขอบสระเป็นท่าน้ำที่มีบันไดอยู่ทั้ง ๔ ทิศ บันไดเหล่านั้นยังประดับดาด้วยทอง เงิน รันตะชาติต่างๆ เช่น ไพฑูรย์ ผลึก ความมหัศจรรย์แห่งสระโบกขรณีนี้คือสามารถส่งกลิ่นหอมกำจายไปทั่ว ความกว้างของสระแต่ละสระก็กว้างใหญ่ไพศาล บ้างลึกบ้างตื้นลดหลั่นกันไป

สายน้ำในสระโบกขรณีดังกล่าวมีความใสบริสุทธิ์ ไหลสลับไปมากับน้ำพุอย่างสวยงาม บ้างไหลไปได้เป็น ๑๐ โยชน์ จนถึงร้อยพันโยชน์ ส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่ว สายน้ำนี้เป็นดั่งน้ำอมฤตมีชื่อว่า “อัษฎางคิกวารี” คือสมบูรณ์ด้วยคุณวิเศษ ๘ ประการ[๓๒] ได้แก่ ใสบริสุทธิ์ เย็นสดชื่น หวานอ่อนนุ่ม อุดมสมบูรณ์ สงบนิ่ง มีพลังปกป้องความอดอยาก และให้ผลผลิต เมื่อชนเหล่าใดปรารถนาจักชำระกายด้วยจิตหมายว่า จงท่วมเสมอเท้า ข้อเข่า น้ำก็สามารถมีระดับได้ตามนั้น หรือจักปรารถนาให้ร้อนให้เย็น ให้ไหลเชี่ยวหรือเอื่อย ก็ย่อมสามารถเป็นไปด้วยอำนาจแห่งจิตปรารถนา

---

[๓๑]京都蓬萊九道閣, **禮佛儀規**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไทยวรศิลป์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๓๕ – ๓๖.

[๓๒]พระมหาสมยศ อาภายุตฺโต (เสนานุช), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิม) ในพระพุทธศาสนามหายาน”, หน้า ๗๐.

กระแสคลื่นในสายน้ำทิพย์นี้ยังสามารถบรรเลงเสียงอันพรรณนาถึงคุณแห่งพระรัตนตรัย ตลอดจนประกาศแสดงธรรมทั้งหลาย ผู้ที่ได้สดับย่อมมีจิตรำลึกถึงธรรมยังจิตที่บริสุทธิ์

ท่ามกลางสายน้ำอันเป็นทิพย์นี้ ล้วนอุดมไปด้วยบัวนานาชนิด เช่น อุบล (บัวขาบ) ปทุม (บัวแดง) โกมุท (บัวเหลือง) และ ปุณฑริก (บัวขาว) มีขนาดเท่าล้อเกวียน สีสันแตกต่างกัน ซึ่งล้วนสำเร็จจากรัตนะปกคลุมอยู่ทั่วผืนน้ำ ปทุมชาติดังกล่าวมีรัศมีฉายแสงแผ่ออกไปตลอดระยะแสนโกฏิบัวทั้งปวงอุปมาได้ดังกับแดนพิภพแดนหนึ่ง ซึ่งเป็นแดนเกิดของสัตว์ผู้ถืออุบัติขึ้นในพุทธเกษตรสุขาวดีด้วยโอปปาติกะกำเนิด แบ่งบัวเป็น ๙ ระดับดังมีคาถาประพันธ์ว่า

八德池中蓮九品

(ปา เต๋อ ฉือ จง เหลียน จิ๋ว ผิ่น)

ในท่ามกลางสระอัษฎางคคุณ คือปทุมชาติทั้ง ๙ ระดับ[๓๓]

ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะ และคุณสมบัติของผู้มาบังเกิดในบัวแต่ละชั้นไว้ ดังต่อไปนี้[๓๔]

ปทุมชาติชั้นที่ ๑ ระดับบนชั้นสูง (上品上生 ซั่ง ผิ่น ซั่ง เชิง) สำหรับบุคคลที่มีจิตเมตตากรุณา มีศีลสมาจารย์บริบูรณ์ มีโพธิจิต เจริญสาธยายพระสูตรมหายาน บำเพ็ญอนุสติทั้ง ๖ มีพุทธานุสติ เป็นต้น มีจิตเชื่อมั่นเลื่อมใสอย่างดื่มด่ำ ตั้งจิตปณิธานเพื่อไปบังเกิดในสุขาวดี เมื่อถึงกาลมรณะ พระอมิตาภะและคณาบริวารบริษัทจะเสด็จมารับ[๓๕] เมื่ออุบัติแล้ว จักได้เห็นพระอมิตาภพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ครั้นเมื่อได้สดับพระสัทธรรมแล้ว จักสามารถบรรลุธรรมกษานติ แลได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า

ปทุมชาติชั้นที่ ๒ ระดับบนชั้นกลาง (上品中生 ซั่ง ผิ่น จง เชิง) สำหรับบุคคลผู้แตกฉานในปรมัตถธรรม มีศรัทธาในเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นผู้ไม่ติเตียนมหายาน มีการตั้งปณิธานอุทิศไปสู่สุขาวดี เมื่อมรณกาลมาถึง พระอมิตาภะ พร้อมด้วยพระอวโลกิเตศวรและพระมหาสถามปราปต์ อันแวดล้อมแล้วด้วยพระสาวกจักเสด็จมารับ เมื่อได้อุบัติและสดับพระธรรมแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่

---

[๓๓]**佛光山曼谷道場課誦本**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๙.

[๓๔]เสถียร โพธินันทะ, **ปรัชญามหายาน**, หน้า ๑๖๒.

[๓๕]พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, **อมิตายุรฺธฺยานสูตร พระสูตรว่าด้วยการเพ่งสมาธิถึงสุขาวดีพุทธเกษตร**, หน้า ๔๗.

เสื่อมถอยต่อพระโพธิญาณ กาลเวลาผ่านไปอีก ๑ จุลกัลป์[๓๖] ก็จักเป็นผู้บรรลุธรรมกษานติ ได้รับพุทธพยากรณ์

ปทุมชาติชั้นที่ ๓ ระดับบนชั้นล่าง (上品下生 ซั่ง ผิ่น เซี่ย เซิง) สำหรับบุคคลผู้มีศรัทธา เชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นผู้ไม่ติเตียนมหายาน ได้ตั้งโพธิจิต แล้วอุทิศไปเกิดยังสุขาวดีโลกธาตุ เมื่อกาลมรณะมาถึง เขาย่อมทัศนาแลเห็นพระอมิตาภะพุทธเจ้าและพระมหาโพธิสัตว์ทั้งสอง ทรงดอกบัวทองในพระหัตถ์ บันดาลเป็นพระพุทธนิรมิต ๕๐๐ องค์ ยื่นพระกรมาเพื่อรับสาธุชนผู้นั้นไป อุบัติยังสระโบกขรณี เวลาล่วงไปเพียง ๑ ราตรี ดอกบัวนั้นจักแย้มออก ภายใน ๗ ทิวาวารย่อมได้ทัศนาแลเห็นพระอมิตาภพุทธเจ้า ภายหลังอีก ๒๑ วัน ก็จักเป็นผู้ได้ลุถึงพระสัทธรรมเบื้องต้น ครั้นเมื่อเพลาล่วงแล้วได้ ๓ จุลกัลป์ จักได้สำเร็จธรรมทวารอันเป็นทางแห่งปัญญา ดำรงอยู่ในปฐมภูมิแห่งพระโพธิสัตว์

ปทุมชาติชั้นที่ ๔ ระดับกลางชั้นสูง (中品上生 จง ผิ่น ซั่ง เซิง) สำหรับบุคคลผู้ถือศีล ได้สมาทานศีล ๕ หรือ อุโบสถศีล เป็นผู้ไม่ล่วงเกินในกุศลกรรมทั้งปวง อาศัยกุศลนี้ อุทิศไปเกิดยังสุขาวดีพุทธเกษตร เมื่อกาลมรณะมาถึง พระอมิตาภพุทธเจ้าพร้อมพระภิกษุบริษัทจะเสด็จมารับ โดยการเปล่งพระรัศมีสีทอง มารับบุคคลนั้นไปถืออุบัติในดอกปทุม เมื่อดอกบัวนั้นผลิบาน จะได้สดับทิพยสำเนียงประกาศพระธรรม มีเรื่องอริยสัจ ๔ เป็นต้น เขาย่อมถึงแก่การเห็นแจ้งในพระสัทธรรมนั้น บรรลุสู่ความเป็นพระอริยะเจ้าคือพระอรหัตผล

ปทุมชาติชั้นที่ ๕ ระดับกลางชั้นกลาง (中品中生 จง ผิ่น จง เซิง) สำหรับผู้ศรัทธาต่อการถือศีล มีการสมาทานอุโบสถศีลแม้เพียงวันหนึ่งคืนหนึ่ง หรือถือสามเณรสิกขา ภิกษุสิกขา มีสมาจารไม่บกพร่อง และได้ตั้งจิตอธิษฐานไปบังเกิดยังสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น ครั้นเมื่อมรณกาลได้มาถึง พระอมิตาภพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกจักบันดาลสุวรรณรัศมี มารับไปสู่พุทธเกษตร เมื่อผ่านไป ๗ วัน ผู้บำเพ็ญนั้นได้พนมมือสรรเสริญพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สดับพระสัทธรรมแล้ว ก็จักถึงซึ่งอริยสมบัติคือพระโสดาบัน เวลาล่วงแล้วอีกไม่ถึงครึ่งกัลป์ก็จักบรรลุสู่อรหัตผล

ปทุมชาติชั้นที่ ๖ ระดับกลางชั้นล่าง (中品下生 จง ผิ่น เซี่ย เซิง) สำหรับบุคคลผู้มีคุณธรรมพื้นฐานคือความกตัญญูกตเวที เป็นผู้เลี้ยงดูบิดามารดา มีมนุษยธรรม ครั้นเมื่อใกล้ถึงกาล

---

[๓๖] **จุลกัลป์** หมายถึง ช่วงระยะเวลา นับตั้งแต่มนุษย์เหลือ ๑๐ ปี โดยผ่านไปทุกๆ ๑๐๐ ปี อายุจะเพิ่มขึ้น ๑ ปี เรื่อยไปจนถึง ๘๔,๐๐๐ ปี จากนั้นให้ผ่านไปอีกทุกๆ ๑๐๐ ปี ให้ลดอายุลง ๑ ปี ไปจนอายุมนุษย์เหลือ ๑๐ ปีตามเดิม ถึงเรียกว่า “จุลกัลป์” , ๒๐ จุลกัลป์ เป็น ๑ มัชฌิมกัลป์, ๔ มัชฌิมกัลป์เป็น ๑ มหากัลป์.

มรณะ ได้สดับเรื่องสุขาวดีและปณิธานของพระอมิตาภพุทธเจ้า เมื่อชีพดับสูญแล้ว ก็พลันให้ได้ไปบังเกิดยังสุขาวดีพุทธเกษตรในทันทีนั้นเอง เมื่อเวลาล่วงแล้วได้ ๗ ทิวาวาร พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์พร้อมด้วยพระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์ จักทรงเสด็จมาแสดงพระสัทธรรม แล้วย่อมมีจิตตั้งในพระโสดาบัน เมื่อเวลาล่วงไปอีก ๑ จุลกัลป์ ก็จะสำเร็จพระอรหันต์

ปทุมชาติชั้นที่ ๗ ระดับล่างชั้นสูง (下品上生 เซี่ย ผิ่น ซั่ง เซิง) สำหรับบุคคลผู้ก่ออกุศลกรรม ไม่มีหิริโอตตัปปะ แต่เมื่อก่อนจะถึงมรณกาล ได้ยินเสียงสรรเสริญพระธรรม หรือได้พบบัณฑิตมาสอนให้ภาวนาถึงพระอมิตาภะ ด้วยพระพุทธคุณ จักทรงบันดาลรูปพุทธนิรมิต พร้อมพระโพธิสัตว์นิรมิต ไปรับบุคคลผู้นั้นไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร เมื่อเวลาผ่านไป ๔๙ วัน ดอกบัวนั้นจะเบ่งบานออก พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์พร้อมพระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์จักทรงเปล่งพระรัศมีมาเบื้องหน้าเพื่อแสดงพระธรรมเทศนา ยังให้บุคคลนั้นได้บังเกิดโพธิจิต เวลาผ่านไปอีก ๑๐ จุลกัลป์ จึงจักเป็นผู้เข้าสู่ปฐมภูมิแห่งพระโพธิสัตว์

ปทุมชาติชั้นที่ ๘ ระดับล่างชั้นกลาง (下品中生 เซี่ย ผิ่น จง เซิง) สำหรับบุคคลที่ได้ละเมิดศีล ประพฤติอกุศลกรรม เป็นผู้กล่าวธรรมอันไม่บริสุทธิ์ ด้วยอกุศลมูลดังกล่าวนั้นสามารถนำให้ไปเสวยวิบากในนรกภูมิ ครั้นเมื่อเขาจะทำกาลกิริยา ไฟแห่งนรกก็มาปรากฏเป็นนิมิต แต่ด้วยอาศัยความเมตตากรุณาจากกัลยาณมิตร ที่ได้กล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณของพระอมิตาภพุทธเจ้า ทั้งสรรเสริญพระธรรมมีไตรสิกขา เป็นต้น ดังนี้แล้วนิมิตแห่งเปลวไฟนรกนั้นจักกลับกรายเป็นกระแสลมเย็น พัดพาเอาดอกไม้ทิพย์นานาพันธ์ที่ล้วนมีพระพุทธนิรมิตของพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์มาปรากฏ ด้วยกุศลกิจนี้ เขาย่อมไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร เมื่อเวลาล่วงแล้วได้ ๖ กัลป์ บัวนั้นจึงบานออก พระมหาโพธิสัตว์ทั้งสองพระองค์จักเปล่งพระสุรเสียงมาแสดงธรรมเทศนาแก่บุคคลนั้น ครั้นเมื่อสดับแล้วจักยังให้ตั้งอยู่ในพระโพธิจิต

ปทุมชาติชั้นที่ ๙ ระดับล่างชั้นล่าง (下品下生 เซี่ย ผิ่น เซี่ย เซิง) สำหรับบุคคลผู้สร้างอกุศลกรรมไว้อย่างหนัก อาทิ เช่น อนันตริยกรรม[๓๗] เป็นต้น ด้วยกรรมที่ก่อนี้ย่อมจักนำไปสู่นรก แต่เมื่อจะดับลมหายใจ มีโอกาสได้พบกัลยาณมิตร มาแสดงพระสัทธรรม แนะนำให้เจริญพุทธานุสสติในพระอมิตาภพุทธเจ้า แม้เพียงลมหายใจเข้าออก ๑๐ ขณะ ด้วยพุทธภาวนาว่า “นะโม อมิตายุสะพุทธายะ” เมื่อกาลวาระได้มาถึง ผู้วายชนม์ย่อมเห็นนิมิตแห่งบัวทอง สุกสว่างดั่งพระอาทิตย์ มา

---

[๓๗] มี ๕ ประการ คือ ๑) ฆ่าบิดา ๒) ฆ่ามารดา ๓) ฆ่าพระอรหันต์ ๔) ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตออก ๕) ทำให้สงฆ์แตกแยกกันจนไม่ร่วมอุโบสถสังฆกรรมกัน.

ปรากฏอยู่เบื้องหน้า แล้วไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร เวลาล่วงแล้วได้ ๑๒ มหากัลป์ บัวนั้นจึงบานออก พระมหาโพธิสัตว์ทั้งสองพระองค์จะทรงเปล่งพระสุรเสียงด้วยพระมหากรุณา มาแสดงพระสัทธรรม ในเพลานั้นเอง เขาผู้นั้นย่อมตั้งอยู่ในโพธิจิต

ทั้งปวงนี้ คือ คุณาการแห่งสุขาวดีพุทธเกษตร ซึ่งพุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงได้ด้วยมโนภาพตามพระคัมภีร์ที่ได้พรรณนามาแล้วเบื้องต้น สุขาวดีในนิยามที่กล่าวแล้วว่าคือ “โลก” แห่งหนึ่ง ซึ่งห่างไกลจากโลกที่มนุษย์บนสหายโลกธาตุนี้อาศัยอยู่ หากแต่มีความแตกต่างกันด้วยองค์ประกอบที่สวยงามอลังการยิ่ง อายุกาลในโลกธาตุดังกล่าว มีความยาวนานเป็นอเนกอนันต์ ไม่รู้จักจบสิ้น อันมีความมหัศจรรย์สิ่ง

หากพิจารณาตีความตามตัวอักษรที่ปรากฏในคัมภีร์ แล้วเห็นว่าสุขาวดีโลกธาตุนี้เป็นโลกภายนอกแล้ว พึงพิจารณาถึงพุทธพจน์ที่ทรงตรัสแล้วว่า “ธรรมทั้งหลายเป็นสิ่งไม่เที่ยง” แม้ความในธัมมจักรกัปวัตนสูตร ก็กล่าวตรงกันว่า “สิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นมีการดับไปเป็นธรรมดา” สุขาวดีโลกธาตุ ได้บังเกิดขึ้นแล้วตามมโนปณิธานของพระอมิตาภพุทธเจ้า และกำลังตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้ เพื่อโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ สุขาวดีโลกธาตุ จักต้องอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์ด้วยหรือไม่ พระพุทธธรรมทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานต่างยอมรับในเรื่องของห่วงโซ่สัมพันธ์แห่งปฏิจจสมุปบาท และยอมรับถึงความไม่เที่ยงในสรรพสิ่ง มีธรรมคาถาสำหรับเจริญภาวนาของพุทธศาสนิกมหายานว่า

是日已過 (ซื่อ รื่อ อี้ กั้ว) 命亦隨滅(มิ่ง อี้ สุย เจี่ยน)
如少水魚 (หรู ซ่าว สุ่ย อวี๋)
วันนี้ได้ล่วงเลยแล้ว, ชีวิตนั้นก็สั้นลง, ดั่งปลาในหนองน้ำ
斯有何樂 (ซือ โหย่ว เหอ เล่อ) 大眾 (ต้า จ้ง)
當勤精進 (ตัง ฉิน จิง จิ้น)
จักมีสุขได้อย่างไร, มหาชนทั้งหลาย เอ๋ย, พึงตั้งความเพียรเถิด
如救頭然 (หรู จิ้ว โถว หรัน) 但念無常 (ตั้น เนี่ยน อู๋ ฉาง)
愼勿放逸(เซิ่น อู้ ฟั่ง อี้)
ดั่งช่วยตนที่ถูกไฟไหม้อยู่บนหัว, **พึงระลึกถึงความไม่เที่ยงเถิด**, อย่าได้ประมาทเลย[๓๘]

---

[๓๘] มูลนิธิส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม, **หนังสือสวดมนต์ วัดโฝวกวงซัน กรุงเทพฯ**, หน้า ๑๐๒.

ตามทัศนะของอุบาสกเฉินอี้เสี้ยว ท่านได้กล่าวถึงอรรถแห่งมหายาน ที่กล่าวว่า “ชีวิตคน มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ส่วนโลกธาตุนั้นเล่า ก็ย่อม สำเร็จขึ้น เปลี่ยนแปลง และสูญสิ้นไปในที่สุด 人有生老病死, 世界也有成住壞空 (เหริน โหย่ว เซิง เหล่า ปิ้ง ซือ, ซื่อ เจี้ย เหย โหย่ว เฉิง จู้ ไฮว̀ คง)”[๓๙] หากตีความว่า สุขาวดีพุทธเกษตรเป็นโลกที่อยู่ภายนอก ปรากฏอยู่จริงในจักรวาลแล้ว สุขาวดีก็ย่อมที่จักอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์

พระคัมภีร์ กรุณาปุณฑริกสูตร (悲華經 เปย ฮว̀า จิง) ได้มีการอธิบายถึงความตั้งอยู่ของสุขาวดีพุทธเกษตร ซึ่งกำเนิดขึ้นจากพระพุทธคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอมิตาภะ ซึ่งเมื่อถึงเวลาอันควรก็ถึงแก่การสิ้นไปเป็นธรรมดา เนื้อหาคัมภีร์ส่วนหนึ่งอธิบายว่า

> ในอนาคตกาลนั้น เมื่อพระอมิตาภพุทธเจ้า ได้เสด็จเข้าสู่พระนฤพาน ยังให้เวไนยชนทั้งหลายมิสามารถแลเห็นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นได้ มีเพียงมวลพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย ผู้สำเร็จในการเจริญสมาธิภาวนา ย่อมจักทัศนาแลเห็นพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้นอยู่เนืองๆ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว นานาสรรพสิ่งอันเป็นรัตนะ สายธารสระโบกขรณีปทุมมาลี แลบรรดาต้นตาลรัตนะพฤกษ์ จักยังคงเปล่งสุรเสียงแสดงธรรม ดุจดั่งพระพุทธองค์ยังมิสูญสิ้น ครั้นพระสัทธรรมนั้นสิ้นกาลแล้ว ในท่ามกลางราตรีนั้นเอง ถึงเพลาอันรุ่งเรืองปรากฏขึ้น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ จักตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิ แล้วทรงมีพระนามว่าพระสมันตะประภากุศลคิรินทรตถาคต พุทธเกษตรแห่งนั้น จักอลังการ จักพรรณนาด้วยระยะกาลอันประดุจเมล็ดทรายในคงคานทีในพุทธเกษตรจำนวนนับกัลป์ ก็ไม่สิ้นสุด[๔๐]

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตีความว่า สุขาวดีพุทธเกษตร เป็นโลกที่มีอยู่จริง ซึ่งมีที่ตั้ง สถิตอยู่ในเอกภพนี้ เป็นโลกใบหนึ่งที่อยู่ในจักรวาล ก็เป็นสิ่งแน่นอนว่า สุขาวดีโลกธาตุ ย่อมเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ความยาวไกลของระยะทางที่กั้นระหว่างโลกนี้กับสุขาวดี ยาวไกลเกินกว่าวิทยาการใดในปัจจุบันที่จักเดินทางไปถึง หากแต่บุคคลผู้ปรารถนาจักไปสู่แดนสุขาวดีนั้น สามารถสำเร็จซึ่งการไปอุบัติในภูมิภพแห่งนั้นได้ ด้วยการตั้งปณิธานก่อนจักสิ้นลมหายใจ หรืออาจไปอุบัติได้ด้วยการอุทิศบุญกุศลของญาติกาทั้งหลายเมื่อยามวายชนม์ อย่างไรก็ตาม พระคัมภีร์กล่าวไว้แล้วเบื้องต้นว่า ผู้ปฏิบัติภาวนาพุทธานุสติ ระลึกถึงพระอมิตาภพุทธเจ้าอยู่อย่างสม่ำเสมอ ย่อมสามารถทัศนาเห็นโลกธาตุนั้นได้ ด้วยสมาธิ หรือด้วยนิมิตในความฝัน ดังได้วิสัชนามา ดังนี้ แล

---

[๓๙] 陳義孝居士, **阿彌陀佛和他的極樂世界**, p. 3.

[๔๐] 中華佛學研究社吳佑容, **佛說觀世音菩薩經藏**, p, 19.

๓.๓ การตีความสุขาวดีพุทธเกษตรในฐานะเป็นโลกภายใน

การตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรในฐานะเป็นโลกภายใน หมายถึง การอธิบายความหมายของสุขาวดีพุทธเกษตร ในรูปแบบของสภาวะจิตใจ หรือ “โลกภายในจิต” ซึ่งตรงกันข้ามกับการอธิบายเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรที่เป็นโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง

ลักษณะของการอธิบายตีความในรูปแบบดังกล่าว เป็นการอธิบายเชิงอุปมา อุปไมย หรือเป็นการอธิบายเปรียบเทียบสภาวะของจิตที่มีคุณลักษณะพิเศษ ซึ่งตรงตามคุณสมบัติอันเป็นเอกลักษณ์ของสุขาวดีโลกธาตุ ทั้งส่วนที่เป็น สถานที่ บุคคล และสิ่งแวดล้อม

ความโดดเด่นของการตีความวิธีนี้ คือ การแปลง “รูปธรรม” ของสิ่งที่ปรากฏอยู่ตามคัมภีร์นำมาอธิบายใหม่ในแนวทางที่เป็น “นามธรรม” หรือ ทำสิ่งที่อยู่ “ไกล” มาตั้งไว้ให้ “ใกล้” ให้ได้เห็น ณ เบื้องหน้า ณ ที่นี้ เวลานี้ ในที่นี้ การตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรในฐานะที่เป็นโลกภายใน เป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาวะประการหนึ่งที่ตั้งอยู่ภายใน “จิต” ซึ่งประกอบกันหลายประการเป็นลักษณะพิเศษ ที่สามารถแสดงความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับโลกธาตุสุขาวดีที่อยู่ภายนอก

การตีความในรูปแบบที่กล่าวถึงนี้ เริ่มมีพัฒนาการมาตั้งแต่คัมภีร์ชั้นต้น และได้มีการพัฒนามาตามสมัย ผ่านความเห็นของคณาจารย์ และนักคิด รุ่นต่างๆ ซึ่งแม้ในปัจจุบัน การตีความในรูปแบบดังกล่าวก็ยังมีการเผยแผ่กันอย่างต่อเนื่อง โดยในคัมภีร์ชั้นต้น เช่น “ลังกาวตารสูตร” ได้มีบาทแห่งคาถาที่อธิบายเรื่องของสุขาวดีในแนวทางแห่งจิต และบ่งชี้ว่า “มหายานธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา” ให้ได้เข้าถึงความหมายอันแท้จริงที่ปรากฏอยู่ภายในอย่างแท้จริง พระคาถา กล่าวว่า

十方諸刹土(สือ ฟัง จู ช่า ถู่)　　衆生菩薩中(จิง เซิง ผู ซ่า จง)

ภายในเวไนยสัตว์และพระโพธิสัตว์แห่งพุทธเกษตรทั้งหลายในทศทิศ

所有法報佛(สัว โหย่ว ฝ่า เป้า ฝอ)　化身及變化(ฮว่า เซิน จี๋ เปี้ยน ฮว่า)

ล้วนแต่มีธรรมกายและสัมโภคกายแห่งพุทธะ นิรมาณกายอันแปลงเปลี่ยน

皆從無量壽(เจีย ฉง อู๋ เลี่ยง โซ่ว)　極樂界中出(จี๋ เล่อ เจี้ย จง ชู)

อันบังเกิดมาแต่สุขาวดีโลกธาตุแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้า

於方廣經中(อวี๋ ฟัง ก่วง จิง จง)　應知密意說(อิง จือ มี่ อี้ ชัว)

ภายในพระสูตรอันมีความไพศาล พึงทำความเข้าใจถึงความหมายที่ซ่อนเร้น [๔๑]

ต่อไปนี้ จักได้กล่าวถึง การอรรถาธิบายมหายานธรรม ซึ่งได้พรรณนาถึงสุขาวดีพุทธเกษตร ในรูปแบบของการอุปมา อุปไมย หรือ แสดงแล้วว่า วิสุทธิภูมิแห่งนั้น คือ โลกภายในจิต และสามารถค้นพบได้ด้วยตนเอง ด้วยการพิจารณาที่จิตตน โดยมิต้องค้นหาจากภายนอก

๓.๓.๑ การตีความว่า สุขาวดี คือ จิตที่บริสุทธิ์

จิต ตามความหมายในพระพุทธศาสนานั้น ได้ให้ความหมายไว้หลายประการ อาทิว่า จิต หมายถึง ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพนึกคิด ความคิด ใจ วิญญาณ [๔๒] จิต มีสภาพที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถเห็นได้ด้วยประสาทสัมผัสใดๆ มีสภาวะในการรับรู้[๔๓] เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา[๔๔] แต่จิตสามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความคิด กับปัญญาญาณได้[๔๕]

พุทธศาสนามหายาน กล่าวถึงจิตว่า “จิตนั้นอุปมาดั่งภาดวาด สามารถเสกสร้างโลกต่างๆ ขึ้นมาได้” [๔๖] “เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเมื่อบำเพ็ญธรรมจริยาจนลุถึงอภิมุขีภูมิแล้ว ย่อมแจ้งตามความเป็นจริงอันเป็นปรมัตถ์ว่า ภูมิทั้ง ๓ เป็นเพียง จิต เท่านั้น” [๔๗] การปรากฏมีของสรรพสิ่งล้วน

---

[๔๑]釋印光, **阿彌陀佛聖典**, p.3.

[๔๒]พระพรหมคุณาภรณ์, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ ประมวลธรรม**, หน้า ๒๘๐.

[๔๓]นีน่า วัน กอร์คอม, **พระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

[๔๔]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

[๔๕]วิกิพีเดีย.**จิต(ศาสนาพุทธ).** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://th.wikipedia.org/wiki. [๑๐ ส.ค. ๒๕๕๔].

[๔๖]“心如工畫師,能畫諸世間”. 大藏經刊行會編 (สมาคมเผยแผ่พระไตรปิฎก) , **大藏經第九卷華嚴部上 (พระไตรปิฎกจีน ฉบับต้าจั่งจิง(ไดโช)เล่มที่ ๙ อวตังสกสูตรผูกต้น),** (台北市 : 樺印刷企業有很公司 ,1998), p. 465.

[๔๗]พระมหาสมูรณ์ วุฑฺฒิกโร, “จิตตมาตรของนิกายโยคาจาร : การศึกษาเชิงวิเคราะห์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนายุคต้น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐) , หน้า ๔๐.

อาศัยจิตเป็นเหตุปัจจัย อาศัยจิตปรุงแต่งขึ้น[๔๘] ในทัศนะตามคัมภีร์อวตังสกสูตรมีความเห็นว่า จิต ยังมีความสำคัญต่อการบำเพ็ญธรรมเป็นอย่างยิ่ง หากว่าบุคคลได้เกิดความรู้แจ้งในจิต ก็อาจทำให้สามารถรู้แจ้งในสิ่งภายนอกด้วย ดังมีคาถาความว่า

若人欲了知 (รั่ว เหริน อวี้ เหลียว จื้อ), 三世一切 (ซัน ซื่อ อี๋ เชี่ย ฝอ)

หากบุคคลปรารถนาจักเข้าถึง, ซึ่งพระพุทธะทั้งหลายในกาลทั้งสาม

應觀法界性 (อิง กวน ฝ่า เจี้ย ซิ่ง), 一切唯心造(อี๋ เชี่ย เหวย ซิน เจ้า)

พึงพิจารณาธรรมธาตุแห่งจิต ,สรรพสิ่งล้วนบังเกิดขึ้นจากใจ[๔๙]

ตามนัยแห่งคัมภีร์ วิมลเกียรตินิทเทสสูตร อธิบายว่า ในจิตของสรรพสัตว์ทั้งปวงนั้น ล้วนได้ชื่อว่าเป็น “วิสุทธิเกษตรของพระโพธิสัตว์” [๕๐] หากแม้นว่าสรรพสัตว์เหล่านั้นได้บำเพ็ญจริยาเพื่อการโปรดสัตว์ตามปฏิปทาแห่งพระพุทธะแล้ว ก็สามารถถึงความสำเร็จในพุทธเกษตรนั้นๆ ได้ พุทธเกษตรทั้งปวงอุปมาได้กับพลังแห่งจิตที่เป็นกุศลธรรม หรือสภาวธรรมที่บ่มเพาะคุณธรรมทั้งปวงไว้เพื่อการตรัสรู้ พระสูตรได้จำแนกจิตที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมประการต่าง กับความสัมพันธ์ของวิสุทธิภูมิทั้งปวงไว้ ดังนี้

จิตที่ตั้งไว้ถูกตรงแล้ว	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีความประพฤติไม่มีมีมายา
จิตที่ลึกซึ้ง	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีความสมบูรณ์ด้วยกุศล
โพธิจิต	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีความศรัทธาในมหายานธรรม
การบำเพ็ญทาน	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีจาคะธรรม
การรักษาศีล	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีกุศลมูลเต็มเปี่ยม
ขันติ	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีทวัตติงสาลังการ
วิริยะ	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีความพากเพียรในกุศลอันถึงพร้อม
ฌานสมาธิ	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีความสำรวมจิตไม่ฟุ้งซ่าน
ปัญญา	คือ	วิสุทธิภูมิของผู้มีอินทรีย์เที่ยงต่อการตรัสรู้

---

[๔๘]พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ), **ลังกาวตารสูตร,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๑.

[๔๙]大藏經刊行會編, **大藏經第九卷華嚴部上**, p 466.

[๕๐]เสถียร โพธินันทะ, **วิมลเกียรตินิทเทสสูตร,** หน้า ๓.

พระสูตรได้สรุปว่า “จิต” ที่บริสุทธิ์ดีงามนั้น มีสภาวะเช่นเดียวกับ “วิสุทธิภูมิ” ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย หากพระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาจักบรรลุถึงวิสุทธิเกษตรนั้น “พึงชำระจิตแห่งตนให้บริสุทธิ์สะอาด เมื่อจิตบริสุทธิ์สะอาดดีแล้ว พุทธเกษตรก็ย่อมบริสุทธิ์สะอาดตามไปด้วย” [๕๑]

วิสุทธิภูมิ หรือ **พุทธเกษตร** ตามนัยแห่งพระสูตรที่กล่าวไว้แล้วนี้ จึงหมายเอาคุณธรรมแห่งจิตที่มีสภาวะเป็นคุณธรรม อันชำระให้ปราศจากเสียซึ่งธุลีแห่งอกุศล อุปมาดั่งชาวนาที่ปลูกเมล็ดข้าวในนา หาใช่ปลูกกล้าทำนาบนผืนอากาศ หากแต่เพาะปลูกลงบนผืนนา ผู้ปรารถนาในวิสุทธิภูมิก็พึงเพียรสั่งสมคุณธรรมทั้งหลาย พร้อมขัดเกลาจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ เมื่อคุณธรรมทั้งปวงเต็มเปี่ยมแล้ว ย่อมสามารถบรรลุสู่วิสุทธิภูมินั้นได้ ท่านพระคณาจารย์ชิงหวินกล่าวว่า

道德的鑰匙，可以開啟苦牢之門，到達快樂的天堂

(เต้า เต๋อ เตอ เย่อ สึ, เขา อี่ ไค ฉี่ ขู เหล่า เหมิน, เต้า ต๋า ไคว่ เล่อ เตอ เทียน ถัง)

คุณธรรม คือ กุญแจไขประตูแห่งความทุกข์ ให้เปิดออกสู่ความสงบสุข

智慧的鑰匙，可以開啟闇牢之門，到達光明的淨土

(จื้อ ฮุ่ย เตอ เย่า สึ, เขอ อี่ ไค ฉี่ อั้น เหลา จือ เหมิน, เต้า ต๋า กวง หมิง เตอ จิ้ง ถู่)

ปัญญา คือ กุญแจไขประตูอวิชชาที่มืดมิดให้เปิดออกสู่พุทธเกษตรที่สว่างไสว”[๕๒]

ตามที่พระสูตรและคณาจารย์ทั้งหลายได้กล่าวในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า สภาวะของจิตที่บริสุทธ์ และสว่างไสวด้วยปัญญา คือ ความหมายแห่งวิสุทธิภูมิ และพุทธเกษตร สุขาวดีโลกธาตุ ซึ่งเป็นพุทธภูมิแห่งพระอมิตาภพุทธะ จึงมีความสัมพันธ์กับจิตอย่างแยกไม่ออก

พระธรรมาจารย์จิ้งคง ได้อธิบายว่า ตามอรรถแห่งมหายานแล้ว พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าความมีอยู่ของสรรพสิ่งทั้งหลายนั้น เดิมแท้จริงก็บังเกิดมาแต่จิต ฟ้า ดิน พร้อมด้วยสรรพสิ่ง ล้วนแล้วเกิดจากจิตนี้รังสรรค์ขึ้น เริ่มแรกจากหนึ่ง และขยายออกไปอย่างไม่มีจบสิ้น จิต นั้นมีสภาพเป็นความว่าง หากแต่ จิต ซึ่งมีความว่างนั้น ก็ไม่ต่างไปจากรูป เพราะรูปนี้มีอยู่ จึงสามารถแปลงเปลี่ยนเป็นทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ดินแดนทั้งหลายก็มาจากจิต หากเข้าใจจิต ก็สามารถเข้าใจใน

---

[๕๑]เสถียร โพธินันทะ, **วิมลเกียรตินิทเทสสูตร**, หน้า ๔.

[๕๒]佛光山. **星雲文集** .[ออนไลน์] .แหล่งที่มา : http://webcache.googleusercontent.com. [๑๘ ส.ค. ๒๕๕๕].

ดินแดนทั้งปวง ท่านได้ยกวลีที่กล่าวว่า “ หากบุคคลรู้แจ้งถึงจิตแล้ว มหาปฐพีนี้หาใช่พื้นดินอันเล็กน้อย (若人識得心, 大地無寸土 รั่ว เหริน เซ่อ เต๋อ ซิน, ต้า ตี้ อู๋ ชุ่น ถู่)”[๕๓]

ตามทัศนะของพระธรรมาจารย์จิ้งคง ท่านเห็นว่า จิตที่สัดส่าย กระวนกระวายนั้น สั่งสมความไม่สงบ ในแต่ละวันคืนจึงได้สั่งสมลักษณะของภพภูมิทั้ง ๖ อันเป็นทั้งภพที่เป็นสุคติและภพที่เป็นทุคติ เพราะจิตสัดส่าย จึงเกิด ภพ หากสามารถที่จะเจริญภาวนาจนจิตนั้นเป็นหนึ่ง อยู่ในสมาธิ จนปราศจากซึ่งการแบ่งแยก เข้าสู่ความเป็นเอกภาพของจิต เมื่อจิตเป็นหนึ่งแล้ว ทิศตรงข้ามทั้งสองก็มาประสานเป็นหนึ่งเดียว ที่นี่ และ ที่นั่น ก็สถิตอยู่บนผืนที่แห่งเดียวกัน สรรพธรรมทั้งหลายก็อาศัยกันและกัน การเห็นแจ้งในจิตที่ปราศจากการแบ่งแยก มีความเป็นหนึ่งนี้ ก็เท่ากับว่าได้ทัศนาเห็นพระตถาคตเจ้า ซึ่งโดยสภาวะแล้วย่อมเห็นธรรมทั้งหลายเสมอภาคกัน จิตและสิ่งภายนอกก็เป็นสิ่งเดียวกัน ดังนี้จึงเรียกว่า “เอกสัจจะธรรมธาตุ (一真法界 อี๋ เจิน ฝ่า เจี้ย)”

ท่านกล่าวว่า สุขาวดีโลกธาตุ พร้อมด้วยพระอมิตาภพุทธเจ้า พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ และพระสถามปราปต์โพธิสัตว์ ก็ล้วนแล้วแต่คือการปรากฏของสภาวะจิต จากวลีที่ว่า “ ไกลห่างออกจากจิตแล้ว ปราศจากแม้ธรรมเพียงหนึ่งให้ได้สำเร็จ (離開心性, 無有一法可得 หลี ไค ซิน ซิ่ง, อู๋ โหย่ว อี๋ ฝ่า เข่อ เต๋อ)”[๕๔] “จิตนี้แลคือวิสุทธิภูมิ จิตตนนี้แล คือ พระอมิตาภะ (惟心淨土, 自性彌陀 เหวย ซิน จิ้ง ถู่, จื้อ ซิ่ง หมี ถัว)” สุขาวดีโลกธาตุอันบริสุทธิ์ แท้จริงก็มีสภาวะเดียวกับจิตที่บริสุทธิ์เป็นสมาธิ การปรารถนาไปสู่สุขาวดีโลกธาตุ ก็คือ การหวนจิตมาสู่การภาวนา หากใจมีสภาวะเป็นหนึ่งเดียว เข้าถึงสภาวะจิตซึ่งเป็นเอกภาพได้ ก็คือ การเข้าถึงสุขาวดีพุทธเกษตรอย่างแท้จริง

พระธรรมาจารย์จิ้งคงได้ขยายความว่า เมื่อพิจารณาเห็นว่า สุขาวดีพุทธเกษตรนั้น เกิดจากการปรากฏของจิต จิตนี้คือสุขาวดี การเจริญพุทธนามถึงพระอมิตาภพุทธเจ้า ก็คือวิธีการที่ดึงจิตเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียว เห็นแจ้งจิต จิตก็พลันสว่างไสว ดังนั้น ในพุทธศาสนานิกายฌานจึงเรียกวิธีการนี้ว่า “ ใจที่สว่างไสว คือการเห็นแจ้งแห่งจิต (明心見性 หมิง ซิน เจี้ยน ซิ่ง)” วิธีที่จะขัดเกลาให้เห็นถึงความแจ้งชัดในจิตนั้น ก็คือการเจริญภาวนา มีการเจริญพุทธนาม “นำ มอ อา หมี่ ถัว ฝอ” เป็นต้น โดยรวมจิตนี้ให้เป็นหนึ่ง แล้วจึงพยายามตัดเสียซึ่งกิเลสทั้งหลาย เมื่อความวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งปวงไม่สามารถมากระทบจิตได้ จิตจึงบริสุทธิ์สว่างไสว ท่านกล่าวว่าวิธีนี้เป็นวิธีเข้าถึงสุขาวดีอย่าง

---

[๕๓] 淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, (台南 : 和裕出版社, 2008), pp.36-38.

[๕๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

แท้จริง ในพุทธศาสนามหายาน นิกายสุขาวดี ได้อาศัยการภาวนาเช่นนี้ ซึ่งจักสามารถนำพาไปสู่ความสำเร็จซึ่งการเห็นแจ้งได้ ดั่งวลีที่ว่า “ เพียงสาธยายพระพุทธนามหนึ่งคำ ทุกคนสามารถบำเพ็ญและสามารถเข้าถึง (只念一句佛號, 人人能修能證 จื่อ เนี่ยน อี๋ จวี้ ฝอ เฮ่า, เหริน เหริน เหนิง ซิว เหนิง เจิ่ง)”[๕๕]

พระคัมภีร์อธิบายว่า หากบุคคลบำเพ็ญรู้แจ้งจิตได้ถึงเพียงนี้ก็ไม่ต้องไปแสวงหาสุขาวดีจากที่อื่น หรือโลกอื่น เพราะเมื่อจิตเข้าถึงความเบิกบาน เป็นผู้ตื่นแล้ว วิสุทธิภูมิย่อมไม่ต่างไปจากสถานที่แห่งนี้ (淨土即此方 จิ้ง ถู่ จี๋ ฉื่อ ฟัง) สถานที่แห่งนี้ก็ไม่ต่างไปจากวิสุทธิภูมิ (此方即淨土 ฉื่อ ฟัง จี๋ จิ้ง ถู่) สถาวะของจิตที่เข้าถึงความเป็นโพธิ คือ การเห็นแจ้งพระอมิตาภพุทธเจ้าและสุขาวดีพุทธเกษตรในปัจจุบันนี้ พระธรรมาจารย์จงฟงได้พรรณนาคาถากล่าวสรุปความไว้ว่า

生滅無生生不生 (เซิง เมี่ย อู๋ เซิง เซิง ปู้ เซิง)

การเกิด เมื่อดับไปแล้ว ย่อมเป็นความไม่เกิด การเกิดจึงดั่งไม่เกิด

樂邦那肯禁人行(เล่อ ปัง น่า เขิ่น จิ้น เหริน สิง)

สุขาวดีใยเลยจะห้ามบุคคลให้เข้าถึง

誰知萬丈紅塵裏(เสย จือ วั่น จ้าง หง เฉิน หลี่)

หากว่าผู้ใดไดแจ้งชัดภายในโลกียวิสัย

菡萏華開月正明(ฮั่น ตั้น ฮวา ไค เยวี่ย เจิ้ง หมิง)

ปทุมชาติจักพลันเบ่งบาน ดุจดั่งพระจันทน์เมื่อวันเพ็ญ[๕๖]

พระธรรมาจารย์ฮุ่ยเหนิง สังฆปรินายกรูปที่ ๖ แห่งพระพุทธศาสนานิกายฌาน (เซ็น) ได้แสดงทัศนะว่า บุคคลแม้ว่าจะมีได้สองประเภท คือ ผู้ยังมีความหลง และ ผู้มีปัญญา แต่ธรรมนั้นไม่อาจแบ่งเป็นสองได้ ความหลงและความแจ้งมีความแตกต่าง การรู้การเห็นมีช้ามีเร็ว สำหรับคนหลงก็จะสวดพระนามพระอมิตาภพุทธเจ้า เพื่ออ้อนวอนขอให้ได้ไปบังเกิดในดินแดนสุขาวดีพุทธเกษตร แต่สำหรับผู้ที่มีปัญญาแล้ว ก็จะพากันชำระจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสแล้ว

---

[๕๕]淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, pp. 60-61.

[๕๖]โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน, **中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๖๐.

ว่า เมื่อจิตบริสุทธิ์ พุทธเกษตรก็จักบริสุทธิ์ไปด้วย[๕๗] โดยพระธรรมาจารย์ฮุ่ยเหนิงได้แสดงความสัมพันธ์ของจิตกับพุทธเกษตรไว้ในคัมภีร์ ลิ่ว จู่ ฝา เป่า ถัน จิง (六祖法寶壇經) โดยอธิบายว่า[๕๘]

สุขาวดีพุทธเกษตร ตามอรรถาธิบายที่มีมาในพระสูตรนั้น เป็นวิสุทธิภูมิซึ่งอยู่ห่างจากโลกแห่งนี้ไปทางทิศตะวันตก ยาวไกลได้ประมาณ ๑๐,๘๐๐ ลี้[๕๙] ระยะทางดังกล่าวยาวไกลเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถเดินทางไปถึงได้ด้วยเวลาอันน้อยนิด

ในทัศนะแห่งจิต ท่านฮุ่ยเหนิงเห็นว่า เมื่อใจบริสุทธิ์จากบาปแล้ว วิสุทธิภูมิก็อยู่ไม่ไกลจากที่ตรงนี้ สุขาวดีพุทธเกษตรนั้น แท้จริงคือ จิตที่บริสุทธิ์ปราศจากบาปนี้เอง อันได้แก่ ความไม่ประพฤติชั่วทาง กาย วาจา ใจ สำหรับระยะทางที่กั้นสรรพสัตว์กับวิสุทธิภูมิไว้นั้น เปรียบได้กับอกุศลกรรม ๑๐ ประการ[๖๐] และ มิจฉามรรคทั้ง ๘[๖๑] โดยได้อธิบายว่า บุคคลผู้ปรารถนาเพื่อไปอุบัติในสุขาวดีพุทธเกษตร หรือปรารถนาจักเข้าถึงวิสุทธิภูมินั้นในปัจจุบัน พึงชำระจิตด้วยการบำเพ็ญกุศลกรรมเป็นเบื้องแรก การบำเพ็ญกุศลกรรม ๑๐ ประการให้ถึงพร้อม ก็อุปมาดั่งได้เดินทางข้ามไปยังสุขาวดีพุทธเกษตรได้ ๑๐๐,๐๐๐ ลี้ และเมื่อสามารถละมิจฉามรรค หันมาดำเนินตามอริยมรรคทั้ง ๘ อย่างสมบูรณ์ ก็หมายความว่า ได้เดินล่วงไปสู่พุทธเกษตรได้อีก ๘,๐๐๐ ลี้ พระสูตรกล่าวว่า “หากเห็นแจ้ง

---

[๕๗] อมร ทองสุก, **พระสูตรธรรมของเว่ยหล่าง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

[๕๘] พุทธทาสภิกขุ, **สูตรของเว่ยหล่าง**, หน้า ๕๐ -๕๖.

[๕๙] มหาสุขาวตีวยูหสูตร และ สุขาวตีวยูหสูตร กล่าวตรงกันว่า สุขาวดีโลกธาตุอยู่ห่างจากโลกแห่งนี้ไปทางทิศตะวันตกโดยมีโลกธาตุซึ่งอยู่ระหว่างกั้นอยู่ ๑ โกฏิโลกธาตุ ต่างจากคัมภีร์ของพระสังฆปรินายฮุ่ยเหนิงซึ่งกล่าวว่า ห่างอยู่ ๑๐๘,๐๐๐ ลี้ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบตามมติของท่านฮุ่ยเหนิงเอง.

[๖๐] อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ทางแห่งกรรมชั่ว, ทางทำชั่ว ได้แก่ ๑) ปาณาติบาต การทำให้ชีวิตตกล่วง ๒) อทินาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓) กาเมสุมิจฉาจาร ความประพฤติผิดในกาม ๔) มุสาวาท การพูดเท็จ ๕) ปิสุณาวาจา วาจาส่อเสียด ๖) ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗) สัมผัปปลาปะ คำพูดเพ้อเจ้อ ๘) อภิชชา เพ็งเล็งอยากได้ของเขา ๙) พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐) มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดจากคลองธรรม ; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ ประมวลธรรม**, หน้า ๒๓๓-๒๓๔.

[๖๑] บางแห่งใช้ว่า มิจฉัตตะ ๘ (邪性 เสีย ซิ่ง) หากแต่คัมภีร์ภาคภาษาจีนใช้คำว่า “八邪 ปาเสีย” ซึ่งหมายถึง “มิจฉา ๘” ; เย็นหงวนภิกขุ, **ศัพทานุกรมพุทธศาสนาไทย-จีน-บาลี**, หน้า ๕๔๑. (ในที่นี้ผู้วิจัยจึงแปลตามศัพท์ที่มีปรากฏตามพจนานุกรม).

ชัดในจิตเดิมแท้อยู่เสมอ และดำเนินตรงแนวทางนี้อยู่ทุกขณะ เพียงชั่วครู่ก็ไปถึงวิสุทธิภูมิ และได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้านามว่าอมิตาภะ”

จิตอันเป็นวิสุทธิภูมิ พระคัมภีร์ได้แสดงว่า เนื้อกายของสรรพสัตว์นั้น อุปมาได้กับนครแห่งหนึ่ง มีอายตนะภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น เป็นดั่งประตูเมืองด้านนอก ๔ ประตู ส่วนภายในนครแห่งจิตนี้มีประตูอีกหนึ่งแห่ง ได้แก่ อำนาจปรุงแต่งสำหรับความนึกคิด

ใจ นั้นอุปมาคือ แผ่นดิน ส่วนจิตเดิมแท้นั้น เป็นพระราชาผู้ครองแผ่นดิน ซึ่งอาศัยอยู่ในมณฑลแห่งใจ หากจิตเดิมแท้อยู่ข้างใน ก็หมายถึงพระราชาพระองค์นั้นยังทรงครองแผ่นดินอยู่ ดังนั้นกายและใจจึงชื่อว่ายังมีอยู่ แต่หากว่าสัดส่ายจิตเดิมแท้ออกไปภายนอกแล้ว ย่อมชื่อว่าพระราชาพระองค์นั้นมิได้ครองแผ่นดินอยู่ กายและใจก็ชื่อว่าสาบสูญไปด้วย

การปฏิบัติเพื่อแจ้งในจิตเดิมแท้นี้ พึงมิควรฝักใฝ่ค้นหาในภายนอก แต่พึงเห็นแจ้งได้ที่จิตตน ท่านฮุ่ยเหนิงกล่าวว่า “ผู้ที่มีความเขลา ปัญญาเบาบางอยู่ จัดได้ว่ายังมีความเป็นปุถุชน หากแต่ผู้ที่มีปัญญาสว่างไสวในจิตเดิมแท้ของตน ถือได้ว่าเป็นพระพุทธะ” คุณธรรมในจิตนี้แลคือคุณาลังการแห่งสุขาวดีพุทธเกษตร ท่านฮุ่ยเหนิงได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์คุณแห่งสุขาวดีพุทธเกษตร และจิตที่บริสุทธิ์ในตัวของสรรพสัตว์ ไว้ว่า

ความเมตตากรุณา คือ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

การพึงพอใจในการให้ทาน คือ พระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์

การยังจิตให้บริสุทธิ์ คือ พระศากยมุนีพุทธเจ้า

ความสม่ำเสมอคงที่แห่งจิต คือ พระอมิตาภพุทธเจ้า

ความคิดยึดมั่นในตัวตน	คือ	ชเขาพระสุเนรุรา
ใจที่กอปรไปด้วยความชั่ว	คือ	มหาสมุทร
กิเลสนานาประการ	คือ	ระลอกคลื่น
ความชั่วทั้งปวง	คือ	มังกรร้าย
ความอสัจ	คือ	ผีห่า
อารมณ์ภายนอกทั้งปวง	คือ	สัตว์น้ำที่ว่ายเวียนวน
โลภะ และ โทสะ	คือ	โลกันตนรก
อวิชชา และ โมหะ	คือ	สัตว์ดิรัจฉานทั้งปวง

เมื่อใดที่สามารถขจัดความเห็นยึดมั่นในอัตตา คือ ตัวตน ตลอดจนขจัดความคิดปรุงแต่งว่าเป็นนั่นเป็นนี่ลงได้ เขาพระสุเมรุแห่งการยึดมั่นก็จักพังทลาย หากปฏิบัติจนเป็นอิสระ มีใจอยู่เหนือ

กิเลส อันได้แก่ อวิชชาที่ประกอบไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะ ได้แล้ว ลูกคลื่นและละลอกคลื่นทั้งหลายก็สงบลง หากจิตไม่ย้อมไปด้วยอกุศลกรรม คือ ความชั่วที่เกิดจากการกระทำทางกาย วาจา และใจอีกต่อไป เมื่อนั้นน้ำในมหาสมุทรแห่งสังสารวัฏ ก็เหือดแห้งไปสิ้น เมื่อใดที่ความชั่วร้ายทั้งปวงไม่ปรากฏอีก ปลาร้ายและมังกรร้ายก็ตายราบคาบ หากว่าผู้ปฏิบัติใดได้บำเพ็ญกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการให้เต็มเปี่ยมดีแล้ว แดนสุขาวดีก็จะมาปรากฏอยู่ตรงหน้านี้ได้ในฉับพลัน

อนึ่ง ในมณฑลแห่งจิตนี้ ท่านฮุ่ยเหนิงอธิบายว่า มีองค์ตถาคตแห่งความตรัสรู้ ซึ่งส่องแสงอันแรงกล้าออกมาทำความสว่างที่ประตูภายนอกทั่วทุกประตู และสามารถควบคุมให้เกิดความบริสุทธิ์ แสงนี้มีพลานิสงส์มาก สามารถฉายส่องไปถึงสวรรค์ในกามาวจรทั้ง ๖ และเมื่อแสงสว่างนี้ได้ย้อนกลับมายังจิตเดิมแท้ จักสามารถขับธาตุอันเป็นพิษทั้ง ๓ ให้หมดไป และชำระบาปวิถีที่จะนำพาไปสู่อบายภูมิได้ ด้วยอำนาจแห่งแสงสว่างนี้ ย่อมจักกระทำให้เกิดความบริสุทธิ์ดุจวิสุทธิภูมิ จนกระทั่งไม่มีสิ่งใดที่แตกต่างไปจากวิสุทธิภูมิเบื้องปัจฉิมทิศ

สรุปว่า สุขาวดีพุทธเกษตร ตามการตีความเบื้องต้นนี้ หมายเอาสภาวะจิตที่มีความบริสุทธิ์เป็นพื้นฐาน เมื่อจิตสว่างไสวปราศจากกิเลส ความทุกข์ทั้งหลายจึงเกิดมีขึ้นไม่ได้ ฉะนั้น ใจที่บริสุทธิ์เช่นนี้ จึงทรงไว้ซึ่งความสงบสุขอย่างแท้จริง พระคัมภีร์กล่าวว่า

人人分上本有彌陀 (เหริน เหริน เฟิน ซั่ง เปิ่น โหย่ว หมี ถัว)

ในมนุษย์ถ้วนทุกผู้คนเดิมล้วนแล้วแต่มีพระอมิตาภะ

箇箇心中總爲淨土 (เก้อ เก้อ ซิน จง จ้ง เหวย จิ้ง ถู่)

ในท่ามกลางทุกๆดวงจิตล้วนแล้วคือวิสุทธิภูมิ

了則頭頭見佛 (เหลี่ยว เจ๋อ โถว โถว เจี้ยน ฝอ)

เมื่อเข้าใจแจ่มแท้แล้วทุกผู้คนก็สามารถเห็นแจ้งในพระพุทธะ

悟來步步西方 (อู้ ไหล ปู้ ปู้ ซี ฟัง)

เมื่อรู้แจ้งแล้วถ้วนทุกก้าวย่างย่อมมุ่งไปสู่ปัจฉิมทิศ ดังนี้ แล [๖๒]

---

[๖๒]โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน, **中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๗๔.

๓.๓.๒ การตีความว่า คุณธรรมแห่งจิต คือ คุณลักษณะอันประเสริฐของสุขาวดี

สุขาวดีพุทธเกษตร ตามอรรถาธิบายซึ่งมีมาในคัมภีร์พระพุทธศาสนามหายาน กล่าวไว้เบื้องต้นว่า ในวิสุทธิภูมิแห่งนี้ เปี่ยมล้นด้วยองค์คุณอันมหัศจรรย์ สวยงามด้วยดอกปทุมชาติ ต้นพฤษชาติ ๗ แถว ท่าน้ำอันร่มรื่น มีทางลงทั้ง ๔ น้ำภายในสระนั้นใสไหลเย็นเปี่ยมด้วยองค์คุณทั้ง ๘ มวลพระอริยเจ้าทั้งหลายล้วนแวดล้อมพระอมิตาภพุทธเจ้าอยู่ในภูมิภพแห่งนี้

การพรรณนาเบื้องต้น เป็นการอธิบายตามรูปลักษณ์ที่มนุษย์ผู้ไม่เคยได้สัมผัสเห็นสุขาวดีพุทธเกษตร จักได้จินตนาการได้ตามธรรมบรรยายที่มีมาในพระสูตร หากแต่สุขาวดีพุทธเกษตรในวิถีแห่งจิต อันเป็นธรรมลุ่มลึกในตนเองตามแนวทางแห่งพุทธศาสนามหายานนิกายสุขาวดีนั้น กลับชี้สภาวะทั้งปวงเหล่านั้น ให้หวนหลับมาที่จิตของผู้ปฏิบัติ อย่างมหัศจรรย์

พระธรรมาจารย์จิ้งคง ได้อธิบายว่า ความงามของสุขาวดีพุทธเกษรนั้น มีขึ้นเพื่อห้อมล้อมมวลพระพุทธะ พระโพธิสัตว์ หรือ กล่าวได้ว่า พระอริยเจ้าทั้งปวงนั้นทรงอาศัยอยู่ในปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวนี้ เมื่อกล่าวว่า แท้จริงแล้วสุขาวดี คือ จิตที่บริสุทธิ์ องค์คุณแห่งสุขาวดีทั้งหลายก็ตั้งอยู่ในจิตนี้เช่นเดียวกัน

คัมภีร์ กล่าวว่า สุขาวดีพุทธเกษตรประดับประดาไปด้วย กำแพง ๗ ชั้น ข่ายกระดึง ๗ ชั้น ไม้ต้น ๗ แถว ล้วนเป็นรัตนะ ๔ ประการ กับอีกด้วยสระโบกขรณีซึ่งสำเร็จด้วยรัตนะทั้ง ๗ เปี่ยมด้วยสายอัษฎางคิกวารีซึ่งมีคุณทั้ง ๘ แวดล้อมด้วยทรายทอง ขอบสระนั้นมีบันไดโดยรอบทั้ง ๔ ทิศ อันประดับประดาไปด้วยรัตนะทั้ง ๔ ประการ[๖๓]

ในทัศนะของพระธรรมาจารย์จิ้งคง ท่านเห็นว่า องค์ประกอบทั้งปวงในสุขาวดีเหล่านี้ คือการแสดงออกของธรรมประการหนึ่งซึ่งเรียกว่า “โพธิปักขิยธรรม (七料道品 ชี เคอ เต้า ผิน) ๓๗ ประการ” ซึ่งมีองค์รวมแห่งธรรมอันเป็นหนทางสู่การตรัสรู้ ประกอบด้วบ สติปัฏฐาน ๔ (四念處 ซื่อ เนี่ยน ฉู่), สัมมัปปธาน ๔ (四正勤 ซื่อ เจิ้ง ฉวิน), อิทธิบาท ๔ (四如意足 ซื่อ หรู อี้ ฉวิน), อินทรีย์ ๕ (五根 อู่ เกิน), พละ ๕ (五力 อู่ ลี่), โพชฌงค์ ๗ (七覺支 ชี เจวี๋ย จี) และ มรรคมีองค์ ๘ (八正道 ปา เจิ้ง เต้า) พระอริยเจ้าทั้งปวงในสุขาวดีพุทธเกษตรถูกแวดล้อมด้วยองค์คุณแห่ง

---

[๖๓]เศรษฐพงษ์ จงสงวน, **บทสวดมนต์ทำวัตรเช้า – เย็น แปลไทย**, หน้า ๔๔.

สิ่งแวดล้อมดังกล่าวอยู่เช่นใด การเป็นผู้รู้ตื่น ก็อาศัยโพธิปักขิยธรรมเป็นธรรมเพื่อการรู้แจ้ง อยู่เช่นนั้น[๖๔]

ท่านอธิบายว่า รัตนะทั้ง ๔ ที่แวดล้อมอยู่นั้นแท้จริงคือตัวแทนแห่งคุณอันเป็นผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งเรียกว่า “(常樂我淨 ฉาง เล่อ หว่อ จิ้ง)” หมายถึง ความสุขนิรันดร์ซึ่งเป็นกายแท้อันบริสุทธิ์ หรือ โพธิจิต ซึ่งประกอบไปด้วยผลอันเป็นคุณประโยชน์ ๔ ประการ คือ จิตอันเป็นคุณ, ธรรมกาย, ปัญญา, และ วิมุตติ สุขาวดีพุทธเกษตรอุดมไปด้วยรัตนะทั้ง ๔ นี้ อยู่ทั่วไป อุปมาดั่งผลของการปฏิบัติในโพธิปักขิยธรรม ผู้ปฏิบัติย่อมมีความเข้าถึงซึ่งคุณทั้ง ๔ นี้อยู่ตลอดเวลา[๖๕]

อนึ่ง ในสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น มีจำนวนแห่งสกุณา มวลวิหค ปักษี นานาชนิด ตลอดทั้งวันคืนส่งเสียงเสนาะขับขาน ทั้งมวลพฤกษชาตินานา พร้อมด้วยข่ายกระดึงทอง เมื่อยามลมพัดต้องกระทบ ต่างพากันส่งสำเนียงเสียงผสาน อันชนเหล่าใดได้สดับแล้ว ย่อมมีจิตระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

ในข้อนี้ พระธรรมาจารย์จิ้งคงได้อธิบายว่า มวลวิหคนกบินทั้งปวงนั้น คือ ตัวแทนของสรรพชีวิตทั้งหลายซึ่งมีชีวิตจิตใจ ส่วนบรรดาข่ายกระดึงทั้งหลายนั้น คือ ตัวแทนของสรรพสิ่งทั้งปวงที่ปราศจากชีวิต มวลสิ่งมีชีวิตทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีพุทธจิต (佛性 ฝอ ซิ่ง) ในทางเดียวกัน สรรพสิ่งซึ่งไร้ชีวิตก็ล้วนมีธรรมธาตุ (法性 ฝ่า ซิ่ง) พุทธจิต และ ธรรมธาตุ นั้น มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ท่านได้ยกวลีจากคัมภีร์อวตังสกสูตรซึ่งกล่าวว่า “ สิ่งมีชีวิต หรือ สิ่งไม่มีชีวิต ล้วนสมบูรณ์ในปัญญา (情與無情,同圓種智 ฉิง อวี๋ อู๋ ฉิง, ถง เยวี๋ยน จ้ง จื้อ)” สิ่งต่างๆ รอบกายมนุษย์ สามารถที่จะแสดงพระสัทธรรมได้ เมื่อนัยตายังมืดบอด จึงมองเห็นได้แต่รูปภายนอก แต่เมื่อปัญญาสว่างไสวแล้ว ย่อมจักมองเห็นสภาวะอันแท้จริงของสิ่งนั้น สิ่งมีชีวิตมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ส่วนสิ่งที่ไม่มีชีวิตนั้น มีการบังเกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนแปลง และสิ้นสูญ ดังนี้แล้ว “สิ่งมีชีวิต และ สิ่งไม่มีชีวิต ต่างกำลังประกาศพระสัทธรรมอยู่เช่นเดียวกัน (情與無情,同宣妙法 ฉิง อวี๋ อู๋ ฉิง, ถง เซวียน เมี่ยว ฝ่า)” ธรรมนั้นมิได้ตั้งอยู่ในคัมภีร์ หากแต่อยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกผู้ทุกคน ทุกสิ่ง ทุกอย่างในชีวิตมนุษย์นี้กำลังแสดงธรรมอยู่อย่างเนืองนิจ เพียงแต่มนุษย์มิได้พิจารณา หากพิจารณาก็จะสามารถรู้แจ้ง ท่านยกตัวอย่างว่า ในสมัยราชวงศ์ถังนั้นมีกวีท่านหนึ่งนามว่า “ซู ตง ปอ” (蘇東坡) ครั้นเมื่อได้ยินเสียง

---

[๖๔]淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, p. 173.

[๖๕]淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, pp. 173-176.

ธารน้ำไหลจากภูเขาหลูซาน ก็เกิดจินตนาการแต่งกลอนขึ้นมาอย่างฉับไว กลอนพรรณนาว่า “溪聲便是廣長舌(ซี เซิง เปี้ยน ซื่อ ก่วง ฉาง เสอ) เสียงธารนั้นคือลิ้นอันยาวกว้าง 山色無非清淨身(ซัน เซ่อ อู๋ เฟย ชิง จิ้ง เซิน) สีสันแห่งภูเขาแลคือกายอันบริสุทธิ์ ” อุปมาว่า ธรรมชาติทั้งปวงสามารถแสดงคำพูดได้ แท้จริงแล้วธรรมชาตินั้นเองก็คือกายอันบริสุทธิ์ ที่มาของกลอนดังกล่าว เกิดจากเพียงชั่วระยะจิตที่เกิดสมาธิ โดยจากการกระตุ้นของธรรมชาติด้านนอก สิ่งภายนอกสามารถทำให้เข้าใจถึงปัญญาภายใน และปัญญาภายในสามารถที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมดังกวีของ ซู ตง ปอ พระธรรมาจารย์จิ้งคงอธิบายว่า พระพุทธธรรมอันแท้จริงนั้น มีอยู่ในสรรพสิ่ง มีอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน หากบุคคลแลเห็นแล้วนำไปปฏิบัติ ชีวิตประจำวันนั้นก็จักเป็นไปอย่างศานติ สงบสุข ครอบครัวสมบูรณ์ สถานที่ต่างๆได้สมัครสมาน ประเทศมั่งคั่ง จนถึง โลกหล้าผาสุข[๖๖]

๓.๓.๓ การตีความว่า พระอมิตาภพุทธเจ้า คือ สภาวะของโพธิจิต

ในทัศนะของพระธรรมจารย์ฮุ่ยเหนิง กล่าวว่า หากได้ยกเอาความตรัสรู้ออกเสียแล้ว ปุถุชนและพระพุทธเจ้าก็มิได้แตกต่างกัน ความสว่างไสวแม้เพียงวาบเดียว ก็สามารถทำให้ปุถุชนเสมอด้วยพระพุทธะ เพราะเหตุที่ว่า ธรรมทั้งหลายล้วนมีอยู่ประจำตัวอยู่แล้วด้วยความเป็นตถตาภาพ ทั้งยังปรากฏธรรมอรรถในโพธิสัตว์ศีลสูตร กล่าวว่า “หากมนุษย์ได้รู้แจ้งถึงจิตตน และรู้แจ้งชัดว่า จิตเดิมแท้นั้น เป็นสิ่งบริสุทธิ์ และเข้าใจว่า ธรรมชาติอันแท้จริงในตนคือสิ่งใดแล้ว จักสามารถบรรลุถึงพุทธภาวะได้ทุกผู้ทุกคน” [๖๗]

นิยามของการที่ตนได้เห็นแจ้งในจิตคือการบรรลุซึ่งพุทธภาวะนี้ พุทธศาสนามหายานในประเทศจีนให้คำวลี เป็นอักษร ๔ ตัว ว่า 見性成佛(เจี้ยน ซิ่ง เฉิง ฝอ) หมายถึง “เมื่อเห็นแจ้งในจิต ก็บรรลุพุทธะ” โดยอธิบายว่า การจักบำเพ็ญเพื่อความรู้แจ้งนั้น มีความจำเป็นที่ต้องเข้าใจจิตของตน ไม่ควรไปมุ่งแสวงหาจากภายนอก[๖๘]

ในทัศนะของท่านฮุ่ยเหนิงนั้น เห็นว่า ธาตุแท้ของพระพุทธะก็คือ “ความรู้แจ้ง” ธาตุแท้ของพระธรรมก็คือ “ความถูกต้องตามธรรมแท้” และพระสงฆ์ตามนัยแห่งการอธิบายนี้ คือ

---

[๖๖] 淨空法師, **佛說阿彌陀經要解講記**, pp. 298-301.

[๖๗] พุทธทาสภิกขุ, **สูตรของเว่ยหล่าง**, หน้า ๓๘-๓๙.

[๖๘] คณะสงฆ์จีนนิกาย, **หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงจีนธรรมนาทจีนประพันธ์ (เย็น ชิมเถระ)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒.

“ความบริสุทธิ์” คุณธรรมเหล่านี้ถือเป็นพระรัตนตรัยที่ตั้งอยู่ในจิตของทุกคน หากเข้าถึงได้ ก็ถือว่าเป็นการได้ที่พึ่งอันประเสริฐ ตามอรรถาธิบายซึ่งมีมาในคัมภีร์ จงฟงซานสือซี่เนี่ยน กล่าวว่า

心心即佛 (ซิน ซิน จี๋ ฝอ)

ในทุกดวงจิตนั้นไม่ได้แตกต่างจากพระพุทธะ

佛佛惟心 (ฝอ ฝอ เหวย ซิน)

พระพุทธะถ้วนทุกพระองค์ล้วนเป็นสิ่งเดียวกับจิต[๖๙]

หากพิจารณาตามคาถาดังกล่าว จักทราบว่า “จิต” และ “พุทธะ” ถือว่าเป็นสิ่งอันหนึ่งเดียวกัน พระธรรมาจารย์ฮุ่ยเหนิง อธิบายว่า “จงอย่ารู้สึกว่า มีความแตกต่างระหว่างพระอริยเจ้า กับบุคคลธรรมดา มิพึงคิดว่า มีความแตกต่างระหว่างผู้กระทำ กับสิ่งที่ถูกกระทำ จงปล่อยจิตเดิมแท้และสิ่งทั้งปวงไว้ในสภาพแห่งตถตา แล้วจึงจะสามารถอยู่ในสมาธิได้ตลอดเวลา” [๗๐] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า “อมิตาภะ” ซึ่งตามพระคัมภีร์ชั้นต้นได้กล่าวแล้วว่า ทรงประทับอยู่ ณ สุขาวดีพุทธเกษตรเบื้องทิศปัจฉิม ตามนัยแห่งจิตแล้ว ธรรมาจารย์จงฟงอธิบายว่า

阿彌陀佛即是我心 (ออ มี่ ถัว ฝอ จี๋ ซื่อ หว่อ ซิน)

พระอมิตาภพุทธเจ้านั้นไม่ได้แตกต่างไปจากจิตของเรา

我心即是阿彌陀佛 (หว่อ ซิน จี๋ ซื่อ ออ มี่ ถัว ฝอ)

ส่วนจิตของตัวเรานั้นก็คือพระอมิตาภพุทธเจ้า [๗๑]

人人分上本有彌陀 (เหริน เหริน เฟิน ซั่ง เปิ่น โหย่ว หมี ถัว)

เดิมทีในมนุษย์ทุกผู้คนล้วนแล้วแต่มีพระพุทธอมิตาภะ [๗๒]

หากมีการบำเพ็ญจิตให้สมบูรณ์ด้วยความเป็นผู้รู้แจ้งในโพธิแล้ว ก็สามารถเข้าถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นได้เช่นเดียวกัน

สภาวะแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้าที่ปรากฏในสุขาวดีนั้น คือ สภาวะแห่งพระพุทธะผู้มีพระรัศมีสว่างไสวส่องกำจายไปทั่วสกลทิศ ทรงมีพระชนมาชีพที่ยั่งยืน และเป็นพระสัมมาสัมพุทธะที่ปราศจากกิเลสทั้งหลาย เปี่ยมล้นด้วยพระวิสุทธิคุณ คือ ความหมดจดจากอวิชชาความลุ่มหลงทั้ง

---

[๖๙] โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน , **中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๖๐.

[๗๐] พุทธทาสภิกขุ, **สูตรของเว่ยหล่าง**, หน้า ๑๑๙.

[๗๑] โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน , **中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๖๙.

[๗๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

ปวง เป็นพระพุทธะ ซึ่งประกอบไปด้วยการเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หากอุปมาตามพระคัมภีร์เบื้องต้นว่า พระอมิตาภพุทธเจ้ามีอยู่ในจิตของสรรพสัตว์ ดังนั้นแล้ว คุณ คือ ความหมดจดจากกิเลสแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้า อันได้แก่ “พระวิสุทธิคุณ” ก็ย่อมมีปรากฏอยู่ในจิตของสรรพสัตว์ด้วยเช่นกัน

พระคัมภีร์อธิบายว่า[๗๓] ในสรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นมีความไม่รู้คือ “อวิชชา” ซึ่งมีสภาพเป็นดั่งความมืดบอด เพราะอาศัยอวิชชานี้เอง จึงส่งผลให้สรรพสัตว์ยังต้องข้องเกี่ยวอยู่ในวัฏสงสาร มีการเกิดตายไม่รู้จักสิ้นสุด หากตัดสาเหตุแห่งการเกิดตายในสังสารวัฏนี้ได้ ถือเป็นความสว่างของปัญญาที่สามารถทำลายห่วงสัมพันธ์แห่งการเวียนว่ายลงหมดสิ้น อาศัยปัญญาที่ทำลายสาเหตุแห่งการเกิดตายนี้เสียได้ จึงพลันดับความมืดมัวแห่งจิตลง เมื่อความโลภ โกรธ หลง ได้ถูกละเสียแล้ว ในเพลานั้นจิตก็เข้าถึงพระอมิตาภพุทธเจ้า คือการมีปัญญาญาณอันสว่างไสว มีคาถาพรรณาว่า

諸苦盡從貪欲起 (จู ขู่ จิ้น ฉง ทัน อวี้ ฉี่)

ความทุกข์ทั้งปวงบังเกิดมาแต่โลภตัณหา

不知貪欲起於何(ปู้ จือ ทัน อวี้ ฉี่ อวี ̊ เหอ)

เพราะมิแจ้งว่าโลภตัณหาบังเกิดมาแต่ที่ใด

因忘自性彌陀佛(อิน วั่ง จื้อ ซิ่ง หมี ถัว ฝอ)

ด้วยเหตุว่าหลงลืมซึ่งพระอมิตาภพุทธเจ้าในจิต

異念紛馳總是魔(อี้ เนี่ยน เฟิน ฉือ จ่ง ซื่อ หมอ)

ความวุ่นวายฟุ้งซ่านเหล่านี้ล้วนแล้วแต่คือมารร้าย[๗๔]

ดังนั้น การเป็นผู้รู้แจ้งในโพธิ ตามความหมายที่ว่า เป็นผู้ตื่นจากอวิชชา เป็นผู้บริสุทธิ์จากกิเลสตัณหา จึงเป็นความหมายประการหนึ่งของพระอมิตาภพุทธเจ้าในวิถีแห่งจิต คัมภีร์ ต้าเชิ่งหยูเฉียจินกังซิ่งไฮ่หมั่นซู่ซือหลีเซียนเชิงเซียนปั่วต้าเจี้ยวจิง อธิบายว่า “ด้วยจิตที่มีความว่างอุปมาดั่งอากาศธาตุนี้ มีความเป็นหนึ่งกับพระธรรมกายของพระอมิตาภพุทธเจ้าแห่งวิสุทธิภูมิซึ่งมีความบริสุทธิ์ ได้เจริญปณิธานเพื่อโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ มีจิตเป็นผู้ตื่นแล้ว ย่อมบรรลุสู่วิสุทธิภูมิ”[๗๕]

---

[๗๓] โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน ,**中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๖๕-๖๘.

[๗๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

[๗๕] 釋印光, **阿彌陀佛聖典**, หน้า ๑๒๘.

จึงกล่าวได้ว่า สภาวะจิตที่มีความว่างจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ใช้ปัญญาแห่งผู้รู้นี้นำพาสรรพสัตว์ให้ได้ออกจากกองทุกข์ สามารถถือเป็นนิยามแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้าในวิถีแห่งจิตได้อีกประการหนึ่ง

สรุปว่า สภาวะของพระอมิตาภพุทธเจ้าตามทัศนะแห่งจิตนี้ อุปมาได้ดังกับสภาวะจิตที่ปราศจากอวิชชา ซึ่งเป็นสภาวะที่เรียกว่า “โพธิ” หรือ ความตื่นจากการหลับไหลในกิเลส ซึ่งมีความสะอาดหมดจด เป็นสภาวะที่คลายแล้วจากการยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง และมีสภาวะจิตที่หวังเกื้อกูลสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ไปสู่การพ้นทุกข์ พระธรรมาจารย์จงฟงได้กล่าวคาถาในพระคัมภีร์พุทธภาวนา ๓ วาระมีความว่า

是心是佛將心念 (ซื่อ ซิน ซื่อ ฝอ เจียง ซิน เนี่ยน)

ด้วยจิตนี้แลคือพุทธะอาศัยจิตนี้แลภาวนา

念到心空佛亦忘 (เนี่ยน เต้า ซิน คง ฝอ อี้ วั่ง)

เมื่อภาวนาจนจิตว่าง พุทธะพลันว่างไปด้วย

撒手歸來重檢點 (ซา โส่ว กุย ไหล ฉง เจี่ยน เตี่ยน)

ปล่อยวาง หวนกลับมาหมั่นเฝ้าพินิจ

華開赤白與青黃(ฮวา ไค ชื่อ ไป๋ อวี่ ชิง หวง)

ดอกบัวจักพลันผลิบานยังสีสัน แดง ขาว เขียว เหลือง ให้ปรากฏ[๗๖]

สภาวะจิตที่เป็นพุทธะตามนิยามที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น ซึ่งอุปมาได้ดังกับพระอมิตาภพุทธเจ้านั้น ตามพระคัมภีร์ชั้นต้นกล่าวว่า พระอมิตาภพุทธเจ้าทรงประทับยังสุขาวดีพุทธเกษตร ดังนั้น หากว่าบุคคลได้เข้าถึงสภาวะจิตที่มีความสว่างไสวตามนัยนี้แล้ว โดยละตัวตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสรรพสัตว์ดังพระอมิตาภพุทธเจ้าทรงได้เกื้อกูลแก่เวไนยสัตว์ทั้งปวง จิต ก็สามารถเข้าถึงซึ่งแดนวิสุทธิภูมิได้โดยอัตโนมัต เพราะที่ประทับของพระอมิตาภพุทธเจ้าคือโลกธาตุนามว่าสุขาวดี และสุขาวดีก็เป็นนามแห่งโลกธาตุที่เกิดจากพระปณิธานแห่งพระอมิตาภะ จึงอาจกล่าวได้ว่าพระอมิตาภะเป็นผู้สร้างสุขาวดี จิตเมื่อบริสุทธิ์แล้วก็ย่อมทำให้ความประพฤติอื่นดีงามไปด้วย จิตเมื่อว่างจากอวิชชาแล้วสังสาระทั้งปวงก็ดับไปด้วย

---

[๗๖] โครงการศึกษาพระพุทธศาสนามหายาน ,**中峯三時繫念法事全集泰文注音**, หน้า ๑๑๔.

๓.๓.๔ บัว ๙ ระดับแห่งสุขาวดี คือ ธรรมวิธีเพื่อบรรลุโพธิญาณ

พระคัมภีร์อมิตายุรธยานสูตร และคัมภีร์มหาสุขาวตีวยูหสูตร ต่างได้กล่าวถึงบัว ๙ ระดับซึ่งเป็นแดนเกิดของสาธุชนผู้มาถืออุบัติยังสุขาวดีโลกธาตุ บัวในแต่ละชั้นนั้นอุปมาดังโลกขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีความงดงามและเนื้อที่กว้างใหญ่ไพศาลไร้ขอบเขต กุศลบุคคลผู้บำเพ็ญปฏิบัติดีแล้ว ย่อมถืออุบัติยังบัวขั้นสูง ส่วนกุศลบุคคลเหล่าใดสร้างสมบุญปัจจัยมากบ้าง น้อยบ้าง ก็พากันอุบัติลดหลั่นกันมาตามชั้นบัว คัมภีร์กล่าวว่า ผู้มีกุศลน้อยทั้งยังประกอบกรรมหยาบช้า วิบากของกรรมนั้นควรตกสู่อบายภพ หากแต่ว่าก่อนละสังขารได้มีบัณฑิตสาธยายพระพุทธนามอุทิศให้ อาศัยผลบุญนี้จึงได้มาเกิดในอุบลชั้นล่างสุด

บัวทั้ง ๙ ระดับนี้ ล้วนแล้วแต่เกิดจากพระปณิธานของพระอมิตาภพุทธเจ้า บัวแต่ละระดับมีไว้สำหรับรองรับบุคคลทั้งหมด ๙ ประเภท ซึ่งมีอินทรีย์และกมลสันดานแตกต่างกันไป อาณาจักรแห่งบัวนี้สามารถจำแนกเป็น บัวชั้นบน ๓ ระดับ บัวชั้นกลาง ๓ ระดับ และบัวชั้นล่างอีก ๓ ระดับ รวมเสร็จสรรพได้ ๙ ชั้นพอดี

ลักษณะของผู้ที่ได้มากำเนิดในบัวสามชั้นใหญ่นี้ คัมภีร์กล่าวว่า สาธุชนผู้ประกอบกุศล มีความศรัทธาต่อพระพุทธภูมิ หรือ ตั้งความเพียรในการเจริญโพธิสัตว์จริยา เมื่อคราจักละสังขาร พระอมิตาภพุทธเจ้า พร้อมพระโพธิสัตว์จักทรงเสด็จมารับ เมื่อเกิดขึ้นแล้วในบัวชั้นสูงทั้ง ๓ ระดับ บำเพ็ญธรรมสร้างสมบารมีจนพร้อมสมบูรณ์ ก็จักสามารถสำเร็จการเป็นพระพุทธะ และกลับมาโปรดสรรพสัตว์ให้ได้หลุดพ้นตามไปด้วย

บัวชั้นกลาง ทั้ง ๓ ระดับ ซึ่งเป็นบัวเหล่าที่สอง เป็นแดนเกิดของผู้เจริญภาวนา ปฏิบัติศีล สมาธิ ฌาน จนมีอภิญญาญาณ เมื่อจะดับสังขาร พระอมิตาภพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกจักทรงเสด็จมารับ เมื่ออุบัติแล้ว จักสามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้อย่างรวดเร็ว ส่วนในบัวชั้นล่างทั้ง ๓ ระดับสุดท้าย เป็นแดนเกิดของผู้ประกอบกรรม มีกุศล เป็นต้น เพราะอาศัยบารมีธรรม และปณิธานของพระอมิตาภพุทธเจ้า จึงจักได้มาบังเกิด เมื่อคราลาลับดับสังขาร เห็นนิมิตแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ทรงนิมิตขึ้นมิได้เสด็จมารับด้วยพระองค์เอง อาศัยพุทธนิมิตนั้นนำพาบุคคลดังกล่าวไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร เวลาผ่านไปแล้วเนิ่นนานจึงจักบังเกิดโพธิจิต

บุคคลแม้จักต่างกันด้วยกุศลกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน หากแต่เมื่อมารวมอยู่ในบัวทั้ง ๙ ระดับนี้แล้ว ย่อมจักได้รับการขัดเกลาจากพระพุทธเจ้าอมิตาภะ พร้อมด้วยมวลพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย และผลสุดท้ายบุคคลเหล่านี้ จักถึงซึ่งฝั่งแห่งความเกษม คือ พระนิพพาน เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า

กุศลมูลแตกต่าง ระดับบัวแตกต่าง วิธีการสั่งสอนแตกต่าง ผลแตกต่าง แต่มีวิมุตติ เช่นเดียวกัน ดังนั้น บุคคลเหล่าใด หากมีโอกาสได้มาถืออุบัติแล้ว ณ ปทุมชาติทั้ง ๙ ระดับนี้ ต่างมีโอกาสที่จักบรรลุพระโพธิญาณได้เสมอภาคกัน เพียงแต่ว่า จักเร็วหรือช้าเท่านั้น

พระคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร กล่าวว่า ยานพาหนะซึ่งจักนำสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นสังสารวัฏนั้น อาจเรียกว่าตรียาน ประการแรก ได้แก่ พุทธยานหรือโพธิสัตวยาน คือ ทางปฏิบัติแห่งผู้ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า ประการที่สอง คือ ปัจเจกพุทธยาน หมายถึง ทางปฏิบัติของผู้บำเพ็ญบารมีเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และประการที่สามได้แก่ สาวกยาน ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติของพระสาวกทั้งหลาย ยานทั้งสามนี้มีความแตกต่างกันตามนิยามและการลงมือปฏิบัติ หากแต่เป้าหมายแห่งการเดินทางของยานทั้งสามนี้ ย่อมมีพระนิพพานเป็นจุดหมายเช่นเดียวกัน สรรพสัตว์ผู้มีปัญญาย่อมสามารถเลือกยานที่เหมาะสมกับจริตของตน แล้วอาศัยโดยสารไป ไม่ว่าจักเป็นยานประเภทใดก็สามารถลุถึงเป้าหมายปลายทางนั้นได้ หากแต่ยานใหญ่ซึ่งพระตถาคตเจ้าตามนัยแห่งพระสูตรนี้ได้ทรงสรรเสริญไว้ คือ ยานแห่งพระโพธิสัตว์ หรือ พุทธยาน อันเป็นมหายานธรรมที่สามารถขนทั้งตนและสรรพสัตว์ให้ลุถึงฝั่งได้พร้อมๆกัน[๗๗]

ยานทั้ง ๓ นี้ อุปมาได้ดังกับธรรมวิธีที่จักนำพาสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากทะเลทุกข์ โดยอนุโลมไปตาม ปัญญา และ จริต ของสรรพสัตว์นั้นๆ เปรียบได้ดังกับการจ่ายยาให้เหมาะสมกับโรคของผู้ป่วยฉันใด บัวทั้ง ๓ ระดับ ซึ่งแบ่งย่อยได้ ๙ ชั้น ในสุขาวดีพุทธเกษตร ก็มีไว้สำหรับรองรับบุคคลผู้มีจริต และปัญญาที่แตกต่างด้วยเช่นเดียวกัน

พระธรรมาจารย์เต้าเยวียน ได้แสดงทัศนะในหนังสืออธิบายความหมายของคัมภีร์อมิตายุรธยานสูตร ไว้ว่า[๗๘] บัวทั้ง ๙ ชั้นแห่งสุขาวดีนี้ เมื่อจำแนกเป็น บน กลาง ล่าง อย่างละ ๓ ชั้น ซึ่งรวมกันเป็น ๙ ชั้น โดยแบ่งบุคคล ตามบุญกุศล และวิธีการที่จะได้มาอุบัติยังบัวทั้ง ๙ ไว้แตกต่างกัน

ท่านอธิบายว่า สุขาวดีพุทธเกษร คือ ดินแดนแห่งความสว่างไสว เข้าถึงสุขาวดี ก็คือสามารถเข้าถึงพุทธะ บัวทั้งเก้าระดับก็คือ ระดับของจิต และปัญญาของผู้ปฏิบัติธรรม ตลอดถึงจริตของแต่ละบุคคล อาจแบ่งได้ว่า บัวชั้นบนนั้น คือ ภูมิธรรมและระดับปัญญาของผู้บำเพ็ญพุทธภูมิ บัวชั้นกลางนั้น คือ ระดับภูมิธรรมและปัญญาตลอดถึงจริตของผู้ปรารถนาสาวกยาน ส่วนบัวระดับล่างนั้น

---

[๗๗] นายชะเอม แก้วคล้าย, **สัทธรรมปุณฑรีกสูตร**, หน้า ๔๗ - ๔๙.

[๗๘]道源法師, **佛說觀無量壽佛經講記**, (台北市 : 佛陀教育基金會, 2000), pp. 223-224.

คือ ระดับปัญญาของปุถุชนผู้ยังมีการสร้างกรรม ซึ่งต้องใช้วิธีการพิเศษแตกต่าง และระยะเวลาในการสั่งสอนยาวนานกว่าบุคคลสองจำพวกแรก[๗๙]

บัวในชั้นสูง กลาง ล่าง ในแต่ละชั้นยังแบ่งเป็นสูง กลาง ต่ำ อีก อุปมาดั่งผู้ปรารถนาพุทธภูมิ สาวกภูมิ และระดับปัญญาของปุถุชน ก็มีหยาบมีละเอียด มากบ้าง น้อยบ้าง ไปตามลำดับ

บัวชั้นบนนั้น คือ อุปนิสัยของบุคคลผู้ปรารถนาในพระพุทธภูมิ ได้แก่ จิตของบุคคลผู้ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า ในพุทธศาสนามหายานยกย่องบุคคลเช่นนี้ว่ายอดเยี่ยมที่สุด ดังนั้น คัมภีร์จึงอธิบายว่า เมื่อถึงกาลมรณะพระอมิตาภะ พร้อมพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย จักทรงเสด็จมารับบุคคลดังกล่าวด้วยพระองค์เอง ซึ่งโดยความหมายแล้วอธิบายว่า บุคคลผู้มีจริตปัญญาสามารถตั้งความปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้านั้น ย่อมมีหนทางไปอย่างพระพุทธะ นั่นคือมีพระโพธิสัตว์นำไป อันหมายถึง การปฏิบัติตนตามแนวทางแห่งพระโพธิสัตว์ มีการยึดพุทธานุสติเป็นอารมณ์ เจริญภาวนาระลึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดสติ ซึ่งผู้ที่มีจริตพอใจในพระพุทธภูมิย่อมปรารถนาว่า เมื่อตนบรรลุธรรมเป็นพระพุทธะแล้ว จักพร้อมที่จะปรกโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ได้รู้ตาม (上求佛道,下化衆生 ซั่ง ฉิว ฝอ เต้า, เซี่ย ฮว่า จ้ง เซิง)[๘๐]

ผู้บำเพ็ญบารมีธรรมแห่งพระโพธิสัตว์ได้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว ย่อมแทงชัดในพุทธภาวะ เห็นจิตของตนสว่างไสว เข้าใจถึงสภาวะธรรมทั้งหลายว่าล้วนแล้วเป็นตถตา มองเห็นว่า แม้จิตนี้ก็เป็นตถตาภาพเช่นเดียวกัน เมื่อแจ้งจิตเช่นนี้ ก็เข้าถึงความเป็นพุทธะ จิตมีสภาวะเช่นนี้แล้วจึงเรียกว่าผู้บังเกิดขึ้นในบัวชั้นสูงระดับที่ ๑

ประการต่อมา สำหรับสาธุชนผู้ตั้งอยู่ในมหายานธรรม มีจริตพอใจไปในการสำเร็จพระพุทธภูมิเพื่อโปรดสัตว์ มีการบำเพ็ญจริยาเพื่อสั่งสมบารมี จนจิตของบุคคลดังกล่าว เกิดความไม่หวั่นไหวย้อนกลับ เป็นผู้มีความปรารถนาอันแรงกล้า เข้าสู่กระแสแห่งพระนิพพาน เป็นพระนิตยโพธิสัตว์ซึ่งจักมีความสำเร็จพระโพธิญาณอย่างเที่ยงแท้ ระดับแห่งจิตเช่นนี้จึงเรียกว่า บัวชั้นสูง ระดับกลาง กุศลบุคคลดังกล่าวพึงเจริญพุทธานุสติอยู่เนืองๆ[๘๑]

ในระดับสุดท้ายแห่งภูมิจิตของผู้ที่ปวารณามหายานธรรม คือ ผู้ตั้งศรัทธาในปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ เห็นถึงประโยชน์ในพระโพธิญาณ เริ่มตั้งโพธิจิต มีความปรารถนาที่จักสำเร็จอนุตรสัมมา

---

[๗๙] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๗-๒๔๘.

[๘๐] 道源法師, **佛說觀無量壽佛經講記**, p. 225.

[๘๑] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐-๒๔๓.

สัมโพธิญาณในอนาคต กุศลบุคคลดังกล่าวได้เข้าสู่ภูมิแห่งพระโพธิสัตว์ พึงเจริญพุทธานุสติรำลึกถึงพระพุทธเจ้า เช่นนี้แล้วจิตของบุคคลดังกล่าวย่อมเข้าสู่บัวชั้นสูงระดับล่าง[๘๒]

จักสังเกตุเห็นว่า วิธีการปฏิบัติสำหรับศาสนิกชนฝ่ายมหายาน ผู้มีภูมิจิตอุทิศเพื่อพระโพธิญาณนั้น คือ การเจริญพุทธานุสติเป็นสำคัญ ในอุดมคติของอุตรนิกายนั้น ถือเอาผู้ปรารถนาพุทธภูมิหรือพระโพธิสัตว์ เป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติธรรม และเห็นว่า ผู้มีจิตเช่นนี้คือผู้ที่กำลังขับเคลื่อนพุทธยานอันเป็นเอกแห่งยานอันยอดเยี่ยมให้หมุนไปเบื้องหน้า ดังนั้น ผู้ตั้งโพธิจิต เมื่อจิตน้อมเข้าสู่ปฐมภูมิแห่งพระโพธิสัตว์ หรือ มุทิตาภูมิแล้ว[๘๓] มหายานจึงเห็นว่า นี้คือผู้ที่อยู่ในกระแสแห่งการตรัสรู้ หรือการเข้าสู่บัวชั้นบนแห่งสุขาวดีพุทธเกษตร

พระธรรมาจารย์เต้าเยวียน อธิบายถึงความหมายของบัวชั้นกลางว่า การอุบัติของบุคคลที่เกิดในบัวชั้นดังกล่าว คือ หมู่ผู้มีศีลาจารย์สมบูรณ์ มีการเจริญศีล สมาธิ ภาวนา อยู่อย่างเนืองนิจ บุคคลดังกล่าวย่อมเที่ยงตรงต่อพระนิพพาน หากแต่มิได้ตั้งปณิธานที่จักโปรดสัตว์ให้กว้างขวางดังการโปรดสัตว์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตของผู้ปฏิบัติภาวนาดังกล่าว จึงเป็นสภาวะจิตของพระสาวกผู้เสวยอริยผล มีพระอรหัตผล เป็นต้น[๘๔]

ท่านได้ชี้แจงว่า มวลพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย ต่างเจริญภาวนาพุทธานุสติ สั่งสมบารมีทั้ง ๖ ประการ และหาเหตุจูงใจเพื่อการบรรลุพระโพธิญาณ หากแต่มวลพระสาวก หรือผู้มีจิตที่สมัครสมานศรัทธาในการเข้าสู่พระนิพพานด้วยอรหัตผล ต่างปฏิบัติตามธรรมของสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงชี้ไว้ มีการปฏิบัติ ในอริยสัจ ๔ ประการ เจริญมรรคทั้ง ๘ เจริญฌาน ๔ สมาธิ ๘ จิตแจ่มแจ้งแล้ว ย่อมพิจารณาสภาวะของสรรพสิ่งเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ย่อมสามารถสำเร็จซึ่งนิพพานในปัจจุบันชาติตามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ดีแล้ว ผู้สมัครจิตในสาวกยานเพียงศรัทธาปฏิบัติตามทางนี้ก็สามารถบรรลุได้ ดังนั้น พระสูตรจึงกล่าวว่า เมื่อกุศลบุคคลดังกล่าวจักทำกาล พระอมิตาภพร้อมพระสาวกจักเสด็จมารับ ซึ่งในที่นี้ ตามพระคัมภีร์มิได้ปรากฏอักขระที่บรรยายถึงว่าในเวลาที่พระอมิตาภะเสด็จมานั้นมีพระโพธิสัตว์เสด็จติดตามมาด้วย กล่าวได้ว่า สาวกบุคคล

---

[๘๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔-๒๔๖.

[๘๓] สาวิกาแห่งหนานไห่-ธรรมเกียรติ กันอริ, **บารมีพระโพธิสัตว์กวนอิม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ชุมศิลป์ธรรมดา, ๒๕๓๙), หน้า ๓๕.

[๘๔] 道源法師, **佛說觀無量壽佛經講記**, p. 248.

เหล่านั้นสำเร็จซึ่งการอุบัติในบัวชั้นกลางทั้ง ๓ ระดับ ด้วยการนำไปของพระพุทธะและพระสาวก ซึ่งหมายถึงการสำเร็จเข้าสู่พุทธภาวะด้วยสาวกยานวิธี[๘๕]

ดังนั้นบัวชั้นกลางระดับสูง จึงหมายถึงสภาวะจิตของบุคคลผู้ปรารถนาสาวกยาน ซึ่งมีจิตศรัทธาปสาทะพอใจในการออกบวชถือเพศบรรพชิต ในเส้นทางดังกล่าว ย่อมอาศัยวิธีการแห่งไตรสิกขาในการบำเพ็ญภาวนา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ต่างครองเพศเป็นพระภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี ปฏิบัติวิปัสนากรรมฐาน เมื่อจิตเบิกบานตามแนวทางปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ย่อมเข้าถึงซึ่งพระนิพพาน สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด[๘๖]

บัวชั้นกลางระดับกลาง ก็ได้แก่ จิตของผู้ปรารถนาสาวกยาน มีความเพียรในการถือเนกขัมมะ สละเรื่องทางโลก อาศัย ศีล สมาธิ ปัญญา บำเพ็ญเพียรรู้แจ้งในไตรลักษณ์ สมัครสมานในธรรมคือ อริยสัจ ๔ ประการ เป็นต้น เป็นผู้ย่างเข้าสู่กระแสพระนิพพาน หากแต่ยังไม่สำเร็จซึ่งอริยผลอย่างที่สุด จิตของบุคคลดังกล่าว ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล เป็นผู้มีการเกิดอีกเพียง ๗ ชาติเท่านั้น ด้วยการมีดวงตาเห็นธรรมนี้ ย่อมจักสามารถบรรลุอรหัตผลในกาลเบื้องหน้า[๘๗]

บัวชั้นกลางระดับล่าง ได้แก่ จิตของกุศลบุคคลผู้สมาทานศีลปฏิบัติ พอใจในสาวกยาน หากแต่ยังเป็นผู้ครองเรือน หนทางในการปฏิบัตินั้น อาศัยความกตัญญูรู้คุณในบุพการีเป็นพื้นฐาน เป็นผู้รักษาจิตให้เหมาะสมกับการงาน สมาทานเบญศีล ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปลด และไม่ดื่มสุราเมรัย มีความขวนขวายในธรรม เช่นธรรมตามการอนุศาสน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นนี้แล้ว จิตของบุคคลดังกล่าวจักสามารถเข้าสู่โสดาปัตติผลเป็นเบื้องต้น[๘๘]

กล่าวโดยย่อ บัวชั้นกลางระดับบน ได้แก่จิตของพระอรหันต์ ผู้สมบูรณ์แล้วในธรรมตามคำสอนของพระตถาคต บัวชั้นกลางระดับกลาง ได้แก่ จิตของพระอริยเจ้าผ็ตั้งอยู่ในโสดาบัน ซึ่งพร้อมจักสำเร็จอรหัตผลในกาลเมื่อหน้า และบัวชั้นกลางระดับล่าง ก็ได้แก่ จิตของบุคคลผู้จักสามารถ สำเร็จพระโสดาบัน อันเป็นมรรคผลเบื้องต้นแห่งอริยผลทั้ง ๔ ในแนวทางของสาวกยาน

พระธรรมาจารย์เต้าเยวียน ชี้แจงว่า บัวชั้นล่างที่เหลืออีก ๓ ระดับนั้น ก็คือ ระดับจิตของปุถุชน และวิธีทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับจริตของชนเหล่านั้น สังเกตุได้ว่า เมื่อชนเหล่านี้จักทำกาล

---

[๘๕] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๙-๒๕๐.

[๘๖] 道源法師, **佛說觀無量壽佛經講記**, pp. 254-255.

[๘๗] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖-๒๕๘.

[๘๘] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๙-๒๖๐.

พระอมิตาภะพร้อมพระโพธิสัตว์จักไม่เสด็จมาเอง หากแต่จะเนรมิตรูปพระพุทธะ พระโพธิสัตว์ เพื่อมารับสู่สุขาวดีพุทธเกษตร ท่านอธิบายว่า จิตของปุถุชนนั้นยากที่จะเห็นแจ้งพุทธภาวะ คัมภีรีจึงกล่าวว่าต้องอาศัยกัลยาณมิตรมาเป็นผู้ชี้นำ จึงจักสามารถตั้งจิตให้เกิดกุศล ชำระบาป และเข้าสู่กระแสแห่งการรู้แจ้งได้[๘๙]

บัวชั้นล่างระดับสูงนี้ หมายเอาจิตของปุถุชนผู้ยังประกอบอกุศลกรรม แต่ยังมีศรัทธาในพระพุทธธรรม และมีรากฐานแห่งโพธิจิต หากมีกัลยาณมิตรสามารถแนะนำให้เจริญพุทธานุสติ คือการรำลึกถึงพระพุทธเจ้าได้ ก็มีโอกาสที่จะเกิดกุศลจิตกลับตัวกลับใจ โดยการภาวนาพุทธนามนั้น ชำระใจของตน เริ่มศึกษาธรรมประการต้นๆของมหายาน มีธรรมทั้ง ๑๒ หมวด เป็นต้น คัมภีร์กล่าวว่า เมื่อบุคคลดังกล่าวเกิดขึ้นในสุขาวดีแล้ว พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพร้อมพระมหาสถาปราปต์โพธิสัตว์จักทรงสั่งสอนธรรมทั้ง ๑๒ หมวด บุคคลดังกล่าวสดับแล้ว ย่อมจักสมาทานโพธิจิต ซึ่งหมายถึง บุคคลเมื่อเจริญภาวนา ทั้งเริ่มศึกษาธรรมแล้ว จักมีโอกาสได้เข้าสู่หนทางแห่งการหลุดพ้น มีการตั้งโพธิจิต เข้าสู่กระแสแห่งมหายานธรรมเป็นเบื้องต้น

จักสังเกตุได้ว่า บัวชั้นสูงระดับบนนั้นเป็นผู้ตั้งโพธิจิตในปัจจุบัน แล้วจึงได้ไปสำเร็จอุบัติในบัวชั้นดังกล่าว หากแต่บัวชั้นล่างระดับบนนี้ บุคคลที่ได้ไปอุบัติแล้วจึงจะเกิดโพธิจิต ในข้อนี้ สามารถอธิบายสภาวะจิตของบุคคลทั้งสองเหล่านี้ถึงความแตกต่างกันในจิต บุคคลประเภทแรกสามารถมีจิตแห่งโพธิด้วยการเห็นแจ้งด้วยปัญญาของตน จึงมีความสำเร็จในธรรมอย่างรวดเร็ว ส่วนบุคคลหลังนั้นยังมีปัญญาหนาทึบ ต้องอาศัยผู้มีปัญญามาแนะนำจึงจักตั้งอยู่ในกุศล เมื่อจิตเป็นกุศลดีแล้ว จึงจักตั้งโพธิจิต เพราะเหตุนี้ จึงกล่าวว่า บุคคลปัญญาแตกต่าง วิธีการบำเพ็ญปฏิบัติจึงแตกต่าง ความช้าเร็วในความเห็นแจ้งจึงมีเร็ว มีช้า แตกต่างตามไปด้วย

บัวชั้นล่างระดับกลาง คือ จิตของปุถุชนที่ประพฤติละเมิดศีล หากแต่ชนดังกล่าวยังมีกุศลมูล ชนเหล่านี้จำเป็นที่จักต้องมีผู้แนะนำสั่งสอน ซึ่งจักสามารถเปลี่ยนแปลงตนได้ ตามคัมภีร์อมิตายุรธยานสูตร ธรรมวิธีที่จักนำจิตของบุคคลผู้ที่ยังละมิดศีลนี้ คือ การแสดงพุทธคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการแสดงทศพลญาณเป็นต้น จิตที่สั่งสมบาปจากการผิดศีล อุปมาดังไฟนรกมาปรากฏอยู่เบื้องหน้า หากได้เจริญพุทธานุสติ ชำระจิตใจของตนแล้ว ย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงความเร่าร้อนแห่งจิตนั้นให้สงบเย็นลงได้ และเมื่อหมั่นเพียรสดับฟังธรรมอยู่เนืองๆ ก็จักมีจิตตั้งอยู่ในโพธิได้

---

[๘๙]道源法師, **佛說觀無量壽佛經講記**, p. 261.

บัวชั้นสุดท้าย คือ บัวชั้นล่างระดับล่าง อันหมายถึง จิตแห่งอกุศลบุคคล ผู้สร้างกรรมทำบาปไว้อย่างใหญ่หลวง จิตซึ่งปราศจากกุศลนี้ ยากที่จะเจริญสมาธิ จึงยากที่จะสำเร็จในพุทธภาวะ หากแต่ มหายานกล่าวว่าในทุกๆ สรรพสิ่งล้วนมีโพธิจิต จิตแม้มีอกุศลก็ยังมีโพธิจิตอยู่ภายใน วิธีการที่เหมาะสมของจิตประเภทนี้ คือ การเจริญพุทธานุสติ แม้ใจจักไม่คล้อยตาม แต่เสียงที่เปล่งเป็นการสร้างกุศลปัจจัย เป็นการชำระจิตใจให้ปราศจากบาป พระธรรมาจารย์เต้าหยวนอธิบายว่า ผู้สร้างอกุศลกรรม ทางที่จักบรรลุพุทธภาวะก็คือการจักต้องชำระอกุศลกรรมเป็นอย่างแรก จิตปราศจากอกุศลกรรมเมื่อใด ก็เข้าใกล้พุทธภาวะ บุคคลผู้มีจิตดังกล่าว จำเป็นที่จักต้องอาศัยกัลยาณมิตรผู้มีเมตตาจิตสูง เพื่อแนะนำวิธีการในการปฏิบัติ ทำได้ดังนี้ย่อมเข้าถึงโพธิจิตได้

สรุปได้ว่า บัวทั้ง ๓ เหล่านี้ อุปมาดั่งปัญญา และจริตของสรรพสัตว์ ตลอดจนสภาวะจิตและวิธีการปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้งที่มีความแตกต่างกัน หากแต่ สรรพสัตว์เหล่านั้นมีโพธิจิตที่เป็นบาทฐานแห่งการตรัสรู้เช่นเดียวกัน บัวทั้งเก้าระดับเป็นแดนเกิดซึ่งจักนำพาบุคคลผู้มาอุบัติไปสู่ความสว่างไสวแห่งพุทธเกษตรฉันใด โพธิจิตในสรรพสัตว์ย่อมนำพาไปสู่การตรัสรู้ได้ฉันนั้น

จริตของสรรพสัตว์ต่อการบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้อาจแบ่งเป็น พุทธยาน สาวกยาน และแม้ว่าสรรพสัตว์เหล่านั้นจักไม่สนใจซึ่งการบำเพ็ญปฏิบัติเลยก็ตาม มหายานเห็นว่า ชนทั้งหลายเหล่านั้นก็มีโอกาสที่จะสำเร็จซึ่งพุทธภาวะได้เช่นเดียวกัน ด้วยการใช้ธรรมวิธีที่เหมาะสมกับจริต และพื้นฐานปัญญาของตนก็สามารถที่จักบรรลุมรรคผลได้

๓.๔ การตีความสุขาวดีแนวพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

แนวความคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในพระพุทธศาสนามหายาน ในประเทศจีนและประเทศไต้หวันที่มีการนำไปปฏิบัติและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ได้แก่ แนวคิดพระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม ซึ่งใช้ชื่อในภาษาจีนว่า 人間佛教 (เหริน เจียน ฝอ เจี้ยว) โดยมีการบัญญัติศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Humanitic Buddhism[๙๐] เป็นแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนามหายาน ซึ่งมีวิธีการประยุกต์การเผยแผ่พระพุทธธรรมให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมการสงเคราะห์ต่างๆ โดยใช้พุทธธรรม

---

[๙๐] 印順 (พระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น), **人間佛教論集 (พุทธศาสนาแนวมนุษยนิยม)**, (新竹縣正聞出版社, 2004), p. 101.

ในการสร้างสรรค์สังคม เปิดกว้างด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติธรรม กตัญญูต่อบุพการี เคารพกฎหมาย และสนใจต่อการดูแลอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งที่การพัฒนาโดยให้ความสำคัญต่อการเป็นอยู่ที่ดีแก่สังคม[๙๑] เปลี่ยนจากทัศนคติแบบเก่า ซึ่งพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะสวดมนต์อุทิศไปเกิดในสุขาวดีโลกธาตุหลังจากละสังขารแล้ว มาเป็นการสร้างดินแดนสุขาวดีให้บังเกิดขึ้นในแดนมนุษย์นี้ โดยการใช้พุทธธรรมสู่การพัฒนาสังคมให้มีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แนวความคิดเรื่องพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมนี้ เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ชิงจนถึงช่วงยุคสาธารณรัฐของประเทศจีน ซึ่งในเวลาดังกล่าวพระพุทธศาสนามหายานนิกายต่างๆ ต่างอยู่ในช่วงซบเซา พระคณาจารย์ผู้ทรงภูมิธรรมพร้อมคณะพุทธบริษัทหมู่ใหญ่ต่างพากันอพยพสู่ประเทศไต้หวัน ซึ่งเหล่าพระคณาจารย์เหล่านั้น ล้วนเล็งเห็นปัญหาสำคัญของแนวความคิดเดิมที่มุ่งเน้นเรื่องพิธีกรรม ผูกพันอยู่กับเรื่องการสวดมนต์ขอพรและการทำบุญอุทิศกุศลไปให้แก่ผู้ล่วงลับ พระสงฆ์ต่างปริกวิเวกตามป่าเขาออกห่างจากประชาชน ตลอดจนถึงการศึกษาพระพุทธธรรมที่จำกัดอยู่ในวงแคบ มีคำกล่าวว่า พระพุทธศาสนาในยุคนั้นอยู่ในสภาพหนีโลกหลบผู้คน ขาดหายซึ่งความใส่ใจที่จะอยู่กับสังคมโลก[๙๒]

ปัจจัยสำคัญอันเป็นแรงดันไปสู่การปฏิรูปพระพุทธศาสนาตามแนวทางมนุษยนิยมนี้ มีผลมาจากการเกิดภัยสงครามและความไม่สงบในประเทศ สภาวะดังกล่าวสั่นคลอนความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ด้วยทางรัฐบาลจีนในสมัยนั้นมีนโยบายจักเปลี่ยนวัดเป็นองค์กรรัฐ ตลอดจนถึงบังคับให้พระสงฆ์ลาสิกขา ผู้นับถือบูชาพระพุทธรูปต่างได้รับการดูหมิ่น

พระธรรมาจารย์ไท่ซวี 太虛法師 (ไท่ ซวี ฝ่า ซือ) (พ.ศ. ๒๔๓๒ – พ.ศ. ๒๔๙๐) พระเถราจารย์ผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในแนวทางใหม่ ได้ริเริ่มแนวคิดพระพุทธศาสนาแนวมนุษยนิยมขึ้น โดยใช้ชื่อแนวคิดนี้ว่า 人生佛教 (เหริน เซิง ฝอ เจี้ยว) The Human-life Buddhism ซึ่งมีความหมายตามตัวว่า “พระพุทธศาสนาสำหรับมนุษย์”

---

[๙๑] 潘煊著, **法影一世紀:印順導師百歲 (ธรรมประวัติพระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น)**, (臺北市：天下遠見, 2005), p. 94.

[๙๒] 釋宏印 (พระธรรมาจารย์หงอิ้น), **台佛教的過去現在與未來 (พระพุทธศาสนาในไต้หวันในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต)**, (臺北市:大學研究中心, 1996), p. 4.

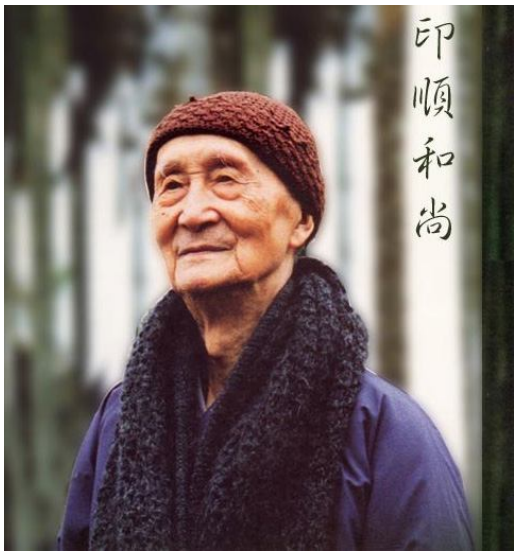
ภาพที่ ๓.๒ พระธรรมาจารย์ไท่ซวี (太虛法師 ไท่ ซวี ฝ่า ซือ)

ท่านได้รวบรวมกลุ่มพุทธศาสนิกชนจัดตั้งวิทยาลัยพุทธหลายแห่ง ผลิตบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระสงฆ์ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ดำเนินนโยบายผสานความสามัคคีกับรัฐบาล ตลอดจนผสานความร่วมมือด้านการเผยแผ่พระพุทธธรรมระดับนานาชาติ ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รัฐบาลให้ความเกรงใจและเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา สำหรับในช่วงสงครามนั้น ท่านไท่ซวีดำเนินนโยบายตามคติของพระคณาจารย์หงอี (弘一大師 หง อี ต้า ซือ) ที่ว่า “念佛不忘救國，救國必須念佛 (เนี่ยน ฝอ ปู้ หวั่ง จิ้ว กั๋ว, จิ้ว กั๋ว ปี้ ซวี เนี่ยน ฝอ)[๙๓] ภาวนาพุทธานุสติ มิหลงลืมช่วยเหลือประเทศชาติ ช่วยเหลือประเทศชาติพึงต้องภาวนาพุทธานุสติ” ท่านได้นำพาพุทธศาสนิกชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลประเทศชาติ ด้วยการบิณฑบาตรปัจจัยช่วยชาติยามสงคราม ประโยชน์ข้อนี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลชื่นชม และเป็นการนำพุทธธรรมช่วยเหลือสรรพสัตว์ในโลกแห่งความเป็นจริง

---

[๙๓]香港佛教聯合會 (พุทธสมาคมฮ่องกง), **高僧事略 (ประวัติพระเถระ)**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.hkbuddhist.org/dharma/faq_58.html. [๑๗ มี.ค. ๒๕๕๖].

จากแนวคิดของพระธรรมาจารย์ไท่ซวี ได้นำไปสู่การบูรณาการณ์โดยพระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น (印順法師 อิ้น ซุ่น ฝ่า ซือ)[๙๔] ซึ่งท่านได้พิจารณาเห็นจากพระคัมภีร์อาคมสูตร 阿含經 (อาหาน จิง) ที่ว่า “佛世尊皆出人間，非由天而得也 (ฝอ ซื่อ จุน เจีย ฉู เหริน เจียน, เฟย โหยว เทียน เอ่อ เต๋อ เย)” “พระพุทธโลกนาถล้วนบังเกิดขึ้นในมนุษยโลก หาได้อุบัติสำเร็จมาแต่สรวงสวรรค์ไม่”

ภาพที่ ๓.๓ พระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น (印順法師 อิ้น ซุ่น ฝ่า ซือ)

ดังนั้น ท่านจึงได้พัฒนาแนวคิดพระพุทธศาสนาสำหรับมนุษย์ไปสู่การสร้างสรรค์พระพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ในโลกปัจจุบัน และเพื่อสังคมมนุษย์ โดยสามารถมองเห็นได้ สัมผัสถึงประโยชน์ในปัจจุบันได้ ท่านกล่าวว่า “เราทั้งหลายล้วนเป็นมนุษย์ จำเป็นต้องใช้พระพุทธศาสนาแบบมนุษย์ ใช้พระพุทธศาสนาที่สามารถสัมผัสได้เช่นนี้ ประกาศพระพุทธศาสนาให้แผ่หลาย ให้ความสว่างไสวมีอยู่ในมนุษยโลกแห่งนี้” ท่านเรียกแนวคิดนี้ว่า “人間佛教 เหรินเจียนฝอเจี้ยว” หรือ “พุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม”

---

[๙๔]釋有信 (พระอาจารย์โหย่วซิ่น) . **略談印順法師對人間佛教的抉擇 (การเผยแผ่แนวคิดเรื่อง พระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม (人間佛教 เหริน เจียน ฝอ เจี้ยว) ของพระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น)**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.yinshun.org.tw/90thesis/90-01.htm. [๑๗ มี.ค. ๒๕๕๖].

การตีความแนวคิดเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรตามแนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือ การให้ความหมาย หรือ กำหนดความหมาย เรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรในรูปแบบที่องค์กรพระพุทธศาสนาที่ดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธธรรมในรูปแบบงานสาธารณประโยชน์เพื่อสังคม

การตีความดังกล่าวนี้ คือ การบูรณาการความหมายของสุขาวดีโลกธาตุในนานาทัศนะ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในปัจจุบัน และมุ่งที่จะปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระพุทธธรรม และสร้างสรรค์โลกมนุษย์ให้มีคุณลักษณะที่ดีงามดังสุขาวดีพุทธเกษตร การตีความเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงเพื่อเกื้อกูลสรรพสัตว์ในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธศาสนามหายานได้เริ่มตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรตามแนวทางปัญญาญาณในสมัยยุคราชวงศ์ถังแล้ว ท่านพระสังฆปรินายกองค์ที่ ๖ แห่งพุทธศาสนามหายานนิกายฌาน หรือ ท่านฮุ่ยเหนิง(เว่ยหล่าง) ได้กล่าวว่า

佛法在世間(ฝอ ฝ่า ไจ้ ซื่อ เจียน)　　不離世間覺(ปู้ หลี ซื่อ เจียน เจวี๋ย)
พระพุทธธรรมปรากฏอยู่ในโลก　　ไม่ห่างไปจากความตื่นในโลกนี้
離世求菩提(ลี่ ซื่อ ฉิว ผู ถี)　　猶如覓兔角(ยวี๋ หรู มี่ ถู่ เจี้ยว)
มาดว่าจักหาโพธิโดยปราศจากโลกแล้วไซร้　อุปมาดังหาเขาในกระต่าย ฉะนั้นแล[๙๕]

ดังนั้น รูปแบบของพระพุทธศาสนาในแนวทางดังกล่าว จึงแสดงออกถึงการย้อนกลับมาหาโลก คือการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมในปัจจุบัน เป็นการเห็นสุขาวดีในสหายโลกธาตุแห่งนี้ ด้วยการแปรเปลี่ยนให้เป็นสังคมแห่งความสุข ด้วยแนวคิดว่า “การบำเพ็ญธรรมในโลกปัจจุบันนี้แม้เพียง ๑ วัน ก็มีอานุภาพมากกว่าการบำเพ็ญธรรมในสุขาวดีพุทธเกษตรถึง ๑๐๐ ปี”[๙๖]

๓.๔.๑ แนวคิดพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมของพระคณาจารย์ซิงหวิน

(๑) พระคณาจารย์ซิงหวิน ท่านเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนามหายานที่ได้ออกบรรพชาตั้งแต่อายุยังน้อยในประเทศจีน ต่อมาเมื่ออุปสมบทแล้วได้ย้ายที่พำนักมาไต้หวัน เพื่อศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการนี้ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มรวบรวมพุทธศาสนิกชนมาร่วมสวดมนต์ ปฏิบัติ

---

[๙๕]ฝูจืออิง, **สืบสานปณิธานธรรม (ชีวประวัติคณาจารย์ซิงหวิน)**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

[๙๖]海屍道人, **佛學問答 (ปุจฉา-วิสัชนา พระพุทธธรรม)**, (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า ๑๖.

ธรรม และส่งเสริมการบำเพ็ญธรรมตามแบบโพธิสัตว์จริยา[๙๗] ท่านคำนึงถึงว่า พุทธศาสนาในปัจจุบันควรจะเป็นพระพุทธศาสนาที่ทันโลกทันเหตุการณ์และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยทั่วไปได้ ดังพระเมตตาของพระโพธิสัตว์ที่มีแก่โลก ท่านได้เป็นผู้บุกเบิกสร้างพระอาราม “ฝอกวงซัน (佛光山)” ขึ้นที่เมืองเกาสง ไต้หวัน และได้นำแนวคิดเรื่องพระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมนี้มาใช้ในการดำเนินงานปฏิบัติ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ตราบเท่าปัจจุบันท่านกล่าวว่า

> ยามใดที่พระพุทธศาสนาออกห่างจากชีวิต ก็จะไม่ใช่พุทธธรรมที่เราต้องการ ไม่ใช่เข็มทิศชี้นำการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การสอนสั่งของพระพุทธองค์ แท้จริงแล้วก็เพื่อแก้ไขพัฒนาชีวิตของเรา ชะล้างจิตวิญญาณของพวกเราให้บริสุทธิ์ ยกระดับคุณภาพของเราให้สูงขึ้น....ชีวิตและอุดมการณ์ของอาตมา ก็คือการเผยแผ่พุทธศาสนาเพื่อมนุษย์ พุทธศาสนาเพื่อชีวิต[๙๘]

ท่านได้ให้แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมนี้ว่า “พระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม เป็นชีวิตที่มีความรื่นรมย์ คือความสมบูรณ์ในทรัพย์ คือความเมตตากรุณา คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นการโปรดสัตว์ของมหายาน คือการแสดงธรรมในสุขาวดีพุทธเกษตร”[๙๙]

แนวคิดพุทธศาสนามนุษยนิยมนี้ ให้ความสำคัญกับการเป็นมนุษย์ที่ดีและสมบูรณ์ โดยการทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ในขณะที่ยังเสวยภพเป็นมนุษย์อยู่นี้ ให้ตั้งอยู่ในคุณความดีและทำอย่างสุดความสามารถ ก็จักสามารถยังให้เข้าถึงซึ่งพุทธภาวะเช่นเดียวกัน

จุดหมายสำคัญของพระพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม ก็คือการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ เบิกบาน ผ่องใส ให้สังคมเกิดความเคารพกลมเกลียวซึ่งกันและกัน ชีวิตครอบครัวมีความสุขสมบูรณ์ ประชาชนอยู่ดีมีสุข สังคมสงบร่มเย็น และประชาชนโลกมีความสมัครสมานสามัคคี

เมื่อประมาณ ๕๐ ปีก่อน เป็นระยะเริ่มแรกที่ท่านพระเถระซิงหวินได้ดำเนินนโยบายการเผยแผ่พุทธศาสนาตามแบบมนุษยนิยมในไต้หวัน ซึ่งในเวลานั้นความคิดเห็นในวงการพระพุทธศาสนาต่างมีความไม่เห็นด้วย ทำให้ถูกโจมตี วิพากษ์วิจารณ์ต่างๆนานา แต่ในปัจจุบัน พุทธศาสนาแนวนี้

---

[๙๗] คณาจารย์ซิง หวิน, **ยินดีถ้วนหน้า**, (กรุงเทพมหานคร : สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓ – ๓๔.

[๙๘] ฝูจืออิง, **สืบสานปณิธานธรรม(ชีวประวัติคณาจารย์ซิงหวิน)**, หน้า ๘๒.

[๙๙] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒.

กลับค่อยๆได้รับการยอมรับจากพระเถระ พุทธบริษัท และประชาชนทั่วไป ทั้งยังเป็นคำที่ติดปากคุ้นหูของคนปัจจุบัน ทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวงการพระพุทธศาสนาไปด้วย[๑๐๐]

ท่านพระเถระซิงหวิน ได้ใช้วิธีการของพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมในการพัฒนาบุคคลและสังคมโดยเฉพาะแนวคิด “สร้างสุขาวดีบนพื้นพิภพ” เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาต่างๆของมนุษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า “นำเรื่องพ้นโลก กลับเข้าสู่เรื่องของโลก (以出世思想,作入世事業 อี้ ชู ซื่อ ซือ เซี่ยง ,จั้ว ยู่ ซื่อ ซื่อ เยี่ย)”[๑๐๑] อันเกิดจากแนวคิดการบำเพ็ญธรรมตามแนวพระโพธิสัตว์มรรค ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามภาษิตในมหายานที่ว่า “เมื่อมนุษย์ได้สำเร็จ พุทธมรรคย่อมสำเร็จ (人成即佛成 เหริน เฉิง จี๋ ฝอ เฉิง)”[๑๐๒] เป็นการนำแนวคิดของพระโพธิสัตว์และพระสาวกมาจัดการกับเรื่องในโลก โดยเน้นการบำเพ็ญจริยาอย่างโพธิสัตว์ซึ่งสอดคล้องต่อการพัฒนาสังคมไปสู่ความเจริญทางจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ท่านได้กล่าวว่า แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนี้มีปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นสามารถกระทำได้ทั้งภายนอกและภายใน โดยการรักษาดูแลจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ และดูแลร่างกายและสิ่งแวดล้อมให้สะอาด มีความสงบสุข เช่นนี้สังคมก็สามารถเป็นพุทธเกษตรได้ ท่านกล่าวว่า พระอมิตาภพุทธเจ้าถือเป็นนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด ทั้งเป็นวิศวกรผู้ยิ่งใหญ่ด้วย เนื่องจากพุทธเกษตรของพระองค์ล้วนดารดาษไปด้วยทอง มีหอรัตนะทั้ง ๗ ประการ ล้อมรอบถึง ๗ ชั้น มีความสะอาดบริสุทธิ์ที่สุด ปราศจากมลพิษ ทั้งไม่มีทุคติทั้ง ๓ ด้วย

---

[๑๐๐] ฝูจืออิง, **สืบสานปณิธานธรรม(ชีวประวัติคณาจารย์ซิงหวิน)**, หน้า ๑๖๒.

[๑๐๑]星云大师开示,**以出世的思想，做入世的事业**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.zgfxy.cn/bbs/redirect.php?tid=12897&goto=lastpos. [๑๙ มี.ค. ๒๕๕๕].

[๑๐๒]龔鵬程, 星雲大師與人間佛教, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.ibps.org/newpage614.htm. [๑๙ มี.ค. ๒๕๕๕].

ภาพที่ ๓.๔ พระคณาจารย์ซิงหวิน (星雲大師 ซิง หวิน ต้า ซือ)

(๒) การสร้างแดนสุขาวดีในจิตตน พุทธเกษตร ตามทัศนะของท่านพระเถระซิงหวิน ท่านเห็นว่า ผู้ที่สามารถบรรลุไปอุบัติในพุทธเกษตรเหล่านั้นก็ล้วนแต่ต้องปฏิบัติสร้างสมบุญกุศลอย่างยิ่งยวด ในพุทธเกษตรนั้นปราศจากทุคติทั้ง ๓ อันได้แก่ เปรตที่มีความโลภ สัตว์นรกที่มีความโกรธ และสัตว์เดรัจฉานที่มีความหลง การจักสร้างพุทธเกษตรในอุดมคตินั้น ก็คือการพยายามละ โลภ โกรธ หลง ซึ่งจะยังให้จิตเกิดความบริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว พุทธเกษตรก็จักพลอยบริสุทธิ์ไปด้วย ดังนั้น การจักสร้างพุทธเกษตร จึงต้องเริ่มที่จิตใจก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อจิตเกิดความบริสุทธิ์ไพศาล ก็ขยายคุณสมบัตินี้ให้แผ่ไปในครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ จนไปถึงมนุษยชาติทั้งหลาย หากทำได้เช่นนี้ โลกมนุษย์ก็ย่อมสามารถกลายเป็นพุทธเกษตรได้

พุทธเกษตรในพระพุทธศาสนามหายานนั้นมีจำนวนมากมาย แต่พุทธเกษตรทั้งปวงนั้นมีคุณสมบัติที่เสมอกัน ท่านพระเถระซิงหวินมีความเห็นตามวลีมหายานที่ว่า “พระพุทธะทุกพระองค์ล้วนมีมรรคาเดียวกัน (佛佛道同 ฝอ ฝอ เต้า ถง)”[๑๐๓] ดังที่ปรากฏในพระไภษัชยคุรุฯ สูตร ว่า หากมีบุคคลใดภาวนาระลึกถึงพระนามพระไภษัชยคุรุพุทธเจ้า ก็สามารถไปถืออุบัติยังสุขาวดีโลกธาตุได้

---

[๑๐๓]星雲大師, **星雲文集**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.fgs.org.tw. [๑๙ มี.ค. ๒๕๕๕].

เช่นเดียวกัน[๑๐๔] ดังนั้น พุทธศาสนิกชนไม่จำเป็นต้องคาดหมายในพุทธเกษตรหนึ่งพุทธเกษตรใด เพียงสามารถปฏิบัติภาวนาได้ถึงขีดขั้นอันแน่นอนนั้นแล้ว ก็สามารถเลือกไปเกิดในพุทธเกษตรใดก็ได้ ซึ่งในพุทธศาสนามหายานนั้นก็มีอรรถอธิบายว่า “เพียงหนึ่งจิตภาวนา ก็ไปถึงทั่วตรีสหัสโลกธาตุ (一念三千 อี๋ เนี่ยน ซัน เชียน)” เพราะโลกธาตุทั้งสิบทิศนั้นล้วนอยู่ท่ามกลางจิตใจของมนุษย์ หากภายในจิตนั้นมีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และความบริสุทธิ์แล้วจิตในขนาดนั้นก็มีความเป็นพุทธเกษตร แต่หากภายในจิตมีความโลภ ความโกรธ ตลอดจนถึงมิจฉาทิฏฐิ เวลานั้นจิตก็มีสภาพแห่งอบายภูมิขึ้นทันที[๑๐๕]

ดังนั้นเพื่อการสัมผัสถึงพุทธเกษตร ท่านพระเถระซิงหวินจึงให้ความสำคัญกับการสร้างพุทธเกษตรให้สำเร็จได้ที่ตัวของผู้ปฏิบัติก่อน อันหมายถึง การเปลี่ยนทัศนคติ แก้ไขจิตใจ เพื่อการบำเพ็ญพัฒนาทางด้านจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งวิธีนี้สามารถกระทำได้กับทุกๆ คน เป็นการทำพุทธเกษตรให้ปรากฏท่ามกลางโลกปัจจุบัน หรือ สร้างพุทธเกษตรบนพื้นพิภพ โดยมีวิธีการฝึกฝนตนเบื้องต้นดังต่อไปนี้[๑๐๖]

๑. **พุทธเกษตรที่ปรากฏทางทวารทั้ง ๖** คือ ใบหน้าที่ยิ้มแย้ม สายตาที่ฉายออกถึงความเป็นผู้มีเมตตาจิต หู ที่คอยสดับฟังเรื่องราวต่างๆด้วยความจริงใจ ปาก พูดแต่ปิยวาจา ทำให้ผู้ฟังรู้สึกชื่นใจ ส่วนกายนั้น ก็แสดงออกถึงการช่วยเหลือผู้อื่น ให้การปลอบโยน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น

๒. **พุทธเกษตรที่ปรากฏในอิริยาบถต่างๆ** คือ มีความประพฤติเรียบร้อย ทำกิจกรรมในชีวิตด้วยความเรียบร้อย รอบคอบ มีความหนักแน่น รู้จักกาลเทศะ เคารพและปฏิบัติตามระเบียบวินัย

๓. **พุทธเกษตรที่เกิดจากความกลมเกลียวระหว่างกัน** คือ ในสังคมนั้นมีความจริงใจให้แก่กัน กล่าววาจาด้วยความสุขุม ปฏิบัติต่อการด้วยมารยาทอันดีงาม ให้อภัยซึ่งกันและกัน เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณแก่ผู้มีพระคุณ

---

[๑๐๔] พระไภษัชยคุรุฯ พุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าแห่งการบำบัดโรคและการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ตามพระคัมภีร์กล่าวว่า ทรงประทับ ณ วิสุทธิไวฑูรย์โลกธาตุ ซึ่งเป็นพุทธเกษตรเบื้องทิศตะวันออก บุคคลที่ภาวนาระลึกถึงพระองค์เสมอจักได้ไปถืออุบัติในวิสุทธิภูมิแห่งนั้น แต่หากจะขอไปอุบัติยังวิสุทธิภูมิแดนอื่นก็จักสมความปรารถนาเช่นเดียวกัน.

[๑๐๕]滿義法師, **星雲模式的人間佛教**, p. 316.

[๑๐๖]滿義法師, **星雲模式的人間佛教**, pp. 328-330.

๔. **พุทธเกษตรที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย** คือ มีความรักษาความสะอาด มีความสงบ รู้จักจัดแต่งให้ดูหน้าชม

๕. **พุทธเกษตรที่เกิดจากทัศนคติ** คือ ความคิดที่สร้างสรรค์ ปราศจากอคติต่างๆ มองโลกตามความเป็นจริง คิดถึงบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และระลึกถึงความดีงามอยู่เสมอ

(๓) การสร้างแดนสุขาวดีบนพื้นพิภพ ผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่นั้น ล้วนแต่มุ่งหวังว่าเมื่อละสังขารแล้วจักขอไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร ซึ่งได้บรรยายในพระสูตรแล้วว่าเป็นภูมิภพที่เต็มไปด้วยสิ่งมีค่าและความสุข ท่านกล่าวว่า ผู้นับถือพระพุทธศาสนาไม่จำเป็นต้องกินอาหารอย่างเลว สวมใส่ผ้าเก่าขาด หรืออยู่อย่างฝืดเคือง แล้วแสวงหาความสุขหลังความตาย แต่ควรทำความสุขนั้นให้มีขึ้นได้ในปัจจุบัน

อนึ่ง พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาแห่งความทุกข์ หากแต่ว่าเป็นศาสนาแห่งความสุข ดังนั้นจึงควรที่จะใช้จิตใจที่สร้างสรรค์มาถนอมรักษาความสวยงามที่อยู่อีกด้านของโลกนี้ ท่านพิจารณาเห็นว่า ดินแดนแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้านั้น เป็นวิสุทธิภูมิซึ่งพุทธบริษัทฝ่ายมหายานต่างรู้จักกันดีและคุ้นเคยมากที่สุด จึงได้นำลักษณะอันวิจิตรตระการตาของสุขาวดีพุทธเกษตร มาเป็นเงื่อนไขในการสร้างพุทธเกษตรบนโลกมนุษย์ โดยมีแนวคิดดังต่อไปนี้[๑๐๗]

๑. ต้องมีสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม เช่น ทางเดินให้ราบเรียบดังในสุขาวดีพุทธเกษตร ห้องพัก สิ่งก่อสร้าง ต้นไม้ดอกไม้ ก็ให้จัดตกต้องอย่างเรียบร้อย ตลอดไปถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ นั้นต้องมีความสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวก ให้สังคมมีแต่ประโยชน์ผลดี ไม่มีการทำร้ายและความวุ่นวาย

๒. มีที่พักที่ปลอดภัย ในที่พักทั้งหมดต้องไม่มีคนคิดร้าย ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุก ทำร้าย ไม่มีภัยธรรมชาติ เช่น พายุ น้ำท่วม แผ่นดินไหว เป็นต้น โดยรอบบ้านเรือนมีสวนสาธารณะ โรงเรียน ห้องสมุด ศูนย์วัฒนธรรม ซึ่งถูกแวดล้อมไปด้วยต้นไม้ใบหญ้า มีเพื่อนบ้านที่ดีมีคุณธรรม การเดินทางมีความสะดวก

๓. มีญาติมิตรที่ดี มิได้คบหากันเพราะเรื่องเงินทอง ไม่ชวนกันเสพสุรามึนเมา คบหากันด้วยคุณธรรมศีลธรรม ดังเช่นสุขาวดีที่มีแต่คนดีมีศีลธรรมอยู่ร่วมกัน

๔. มีชีวิตที่มีอิสรภาพ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในสังคมก็มีความปลอดภัย ด้านการปกครองนั้นทุกคนมีสิทธิในการเข้าร่วม ในการค้าทุกคนสามารถเลือกทำได้ ด้านกิจกรรมทุกคนมีนันทนาการอย่างอิสระและอยู่บนความถูกต้อง ทุกคนมีอิสรภาพของตนเอง และไม่ก้าวก่ายอิสรภาพของผู้อื่น

---

[๑๐๗]滿義法師, **星雲模式的人間佛教**, p. 315.

๕. มีความรู้อันบริสุทธิ์ สะอาด มีชีวิตที่มาจากความรักความเข้าใจ และต้องใช้ปัญญาทำให้ความรักนั้นสะอาดบริสุทธิ์ ใช้ความเมตตากรุณามานำทางความรัก

การที่ทำประโยชน์ทั้งปวงเหล่านี้ให้ปรากฏมีในชาติปัจจุบัน จึงขนานนามตามแนวคิดนี้ว่า “พุทธเกษตรฝอกวง (พุทธเกษตรแห่งพุทธรัศมี)” ซึ่งเป็นไปตามนามของพระอารามที่ท่านสร้าง นิยามพุทธเกษตรแห่งฝอกวงนั้น คือ “การนำแสงธรรมแห่งพระพุทธเจ้าฉายส่องไปยังโลกมนุษย์ เพื่อให้จิตใจของคนในสังคมเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ทุกคนสามารถเข้าถึงปัญญา เข้าใจถึงความเคารพกันในสังคม”

จากบันทึกของท่านพระเถระซิงหวิน ในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๙๑ ได้กล่าวถึงพุทธเกษตรฝอกวง ในอุดมคติของท่านว่า[๑๐๘]

๑. พุทธเกษตรฝอกวง คือ พุทธเกษตรที่มนุษย์เข้าถึงความบริบูรณ์ ความสัมพันธ์ของบุคคลในพุทธเกษตรนั้น ต้องไม่มีความสงสัยกัน ตลอดจนถึงการปฏิบัติซึ่งธรรมอันได้แก่ ความไม่ริษยา ไม่หลอกลวง ไม่โป้ปด ไม่ทำร้าย ไม่แก่งแย่ง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในพุทธเกษตรต้องให้ความเชื่อมั่น ความปรีดา พละกำลังและความสะดวกสบาย ทุกคนในพุทธเกษตรสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ทุกไคนล้วนปลูกความเมตตากรุณาไว้ในจิตใจของตน

๒. พุทธเกษตรฝอกวงเป็นพุทธเกษตรอันเป็นที่สุดในโลกมนุษย์ อุปมาดังว่าเป็นโลกธาตุที่พระพุทธเจ้ายังทรงประทับอยู่ บุคคลทั้งหลายล้วนแล้วเป็นผู้มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้สมาทานเบญจศีล เข้าใจในกรรมและผลของกรรม สามารถผูกบุญสัมพันธ์กับคนทั้งหลาย ต่างสามารถมองเห็นในสิ่งที่สวยงาม ได้ยินแต่เสียงที่เบิกบาน พูดแต่ถ้อยคำที่ไพเราะ ประพฤติในกุศลธรรม มีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่มีความโกรธเกลียด มีแต่ความรื่นรมย์ปรองดอง ไม่มีความโลภทะยาน บำเพ็ญมุทิตาจิต และตั้งอยู่ในอุเบกขาธรรม อาบรดด้วยพระสัทธรรม

๓. พุทธเกษตรฝอกวง เป็นพุทธเกษตรที่พุทธบริษัททั้งหลาย และผู้นับถือศาสนาอื่นสามารถอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งเป็นการสร้างความปรองดองสำหรับมนุษยชาติ เป็นการนำสติปัญญาอย่างพระโพธิสัตว์มาใช้ให้เกิดผลประโยชน์จริง โดยเน้นการบำเพ็ญมรรคของพระโพธิสัตว์เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อโปรดตนเองและผู้อื่น รู้แจ้งเพื่อตนเองและผู้อื่น

---

[๑๐๘]佛光會的目標, [ออนไลน์]. แหล่งที่มาhttp://www.blia.org/chinese/about/words/epoch/epoch08.htm. [๑๙ มี.ค. ๒๕๕๕].

๔. พุทธเกษตรฝอกวง เป็นพุทธเกษตรที่รวบรวมเอาความพิเศษของพุทธเกษตรต่างๆมาไว้ร่วมกัน ด้วยการผสมผสานเพื่อการปรากฏขึ้นจริงในโลกมนุษย์ เช่น พุทธเกษตรแห่งพระไภษัชยคุรุพุทธเจ้า ซึ่งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ พุทธเกษตรของพระอมิตาภพุทธเจ้าที่อาศัยการเจริญภาวนาวิสุทธิภูมิของพระเมตไตยโพธิสัตว์ที่สรรพสัตว์เหล่านั้นจักสามารถบรรลุตามเมื่อพระองค์ลงมาอุบัติ ดังนั้น พุทธเกษตรฝอกวง จึงมีสถานพยาบาลเพื่อช่วยเหลือคนป่วย มีสถานปฏิบัติธรรมสำหรับคนทั่วไป มีสวนสาธารณะและสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เพื่อเป็นการสร้างสรรค์พุทธเกษตรบนพื้นพิภพ ท่านพระเถระซิงหวินจึงได้อาศัยแนวคิดดังกล่าวในการสร้างวัดฝอกวงซันขึ้น โดยจัดให้มีความสงบสำหรับผู้สูงวัย สร้างเนอสเซอรี่สำหรับเด็ก สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า โรงพยาบาลยวิ๋นสุ่ย คลินิคฝอกวง อุทยานว่านโซ่ว เป็นต้น เพื่อรองรับความเกิด แก่ เจ็บ ตายในแต่ละช่วงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะการยกย่องให้รางวัลแก่ผู้บำเพ็ญความดีต่อพระพุทธศาสนา เป็นการตอบแทนผลในปัจจุบันชาติ โดยไม่ต้องรอผลตอบแทนในชาติหน้า

ภาพที่ ๓.๕ กิจการวัดโฝว กวง ซาน ประเทศไต้หวัน

จากศูนย์กลางโฝว กวง ซาน เมืองเกาสง ได้มีการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดตั้งองค์กรต่างๆ อาทิ ระบบองค์กรศาสนาสมัยใหม่ เครือข่ายพุทธศาสนาระดับสากล ได้แก่ มูลนิธิแสงพุทธธรรมสากล ธรรมสถานในแต่ละประเทศ เป็นต้น[๑๐๙]

---

[๑๐๙]ฝูจืออิง, **สืบสานปณิธานธรรม(ชีวประวัติคณาจารย์ซิงหวิน)**, หน้า ๑๐๘ – ๑๐๙.

๓.๔.๒ แนวคิดสุขาวดีในปัจจุบันขณะของท่านติชนัทฮัน

(๑) ท่านติชนัทฮันห์ พระภิกษุชาวเวียดนามซึ่งเป็นคณาจารย์ผู้ปลูกฝังแนวคิดพระพุทธศาสนาที่สามารถปรับมาใช้ได้กับชีวิตในปัจจุบัน ท่านถือกำเนิดในภาคกลางของประเทศเวียดนาม เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๙[๑๑๐]เมื่อย่างเข้าวัยรุ่นท่านได้ตัดสินใจถือเพศบรรพชิตในพระพุทธศาสนามหายานนิกายเซ็น ท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนเพื่อบริการสังคม มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาแวนฮันห์ คณะเทียบหิน (คณะดำรงอยู่ระหว่างกันและกัน) ท่านได้สอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และมหาวิทยาลัยซอร์บอน เป็นประธานของคณะกรรมการชาวพุทธเวียดนามเพื่อสันติภาพให้กับการเจรจาสันติภาพกรุงปารีส ต่อมาท่านได้ลี้ภัยไปพำนักในประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ ถึง ปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ จึงได้กลับคืนสู่มาตุภูมิ

ชีวิตของท่านได้ทุ่มเทเพื่อการปฏิบัติเผยแผ่พระพุทธศาสนา การรณรงค์เพื่อความสันติ และงานสำคัญยิ่งของท่านคือการอบรมพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปในเรื่องการเจริญสติ การภาวนาด้วยเมตตา ความรัก ความสันติ และการรู้จักความสุขได้ในปัจจุบันขณะ โดยท่านได้สร้างชุมชนแห่งการเจริญสติขึ้นแห่งหนึ่ง ให้นามสถานที่นั้นว่าว่า “หมู่บ้านพลัม (Plum Village)” อันเป็นที่ที่พุทธบริษัท ๔ จักได้ร่วมเจริญเมตตาจิต กำหนดสติภาวนาด้วยกัน

จากประสบการณ์ชีวิตของท่าน ซึ่งต้องเผชิญกับปัญหารอบด้านโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสันติภาพ ทำให้ท่านได้ตระหนักถึงธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้น และหาวิธีที่จะตีความอธิบายหลักธรรมนั้นให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน โดยเน้นที่การเริ่มต้นปฏิบัติจากตัวเอง และใช้วิธีอธิบายสิ่งที่ยากให้เป็นสิ่งที่ง่าย ใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยความเข้าใจที่ตกผลึกของท่านเองซึ่งยืนอยู่บนหลักของพระพุทธธรรม ที่มีมุมมองในแง่บวก ฉะนั้น การอธิบายธรรมของท่านติช นัท ฮันห์ จึงเป็นการบูรณาการความรู้แล้วแสดงออกมาด้วยสื่อที่สามารถสื่อสารทำให้บุคคลต่างๆเข้าใจได้อย่างง่ายๆ อาทิ ท่านได้เปรียบเทียบสมาธิ กับน้ำแอปเปิ้ลหนึ่งแก้ว โดยอธิบายว่าน้ำแอปเปิ้ลเมื่อแรกคั้นนั้นดูไม่น่าดื่มเพราะมีตะกอนลอยฟุ้งไปหมด แต่เมื่อปล่อยมันไว้เฉยๆสักพักจน

---

[๑๑๐]พระนัท ฮันห์, **ปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

ตะกอนนอนก้นแล้ว น้ำด้านบนจะใส และมีรสชาติที่ดี สมาธิก็เช่นเดียวกัน เมื่อเราสงบใจจนความฟุ้งซ่านที่รบกวนจิตใจได้สงบลง ความสดชื่นเบิกบานก็จะปรากฏมีแก่ผู้ที่ปฏิบัตินั้นเอง[๑๑๑]

ท่านมีมุมมองต่อหลักธรรมว่า ธรรมะเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ต้องการที่จะสื่อสารให้บุคคลทั้งหลายได้เข้าถึงได้อย่างง่ายๆ วิธีการที่จะส่งต่อความเข้าใจนั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัว และการส่งต่อธรรมนั้นก็เพื่อผลในที่สุด คือการทำให้เข้าถึงพุทธภาวะซึ่งมีความเบิกบาน การรู้แจ้ง เป็นต้น[๑๑๒] ความสำคัญของธรรมแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็คือการที่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ผลของการปฏิบัตินั้นไม่ต้องรอถึงอนาคตแต่สามารถรับรู้ได้ในปัจจุบันขณะ

ดังนั้น รูปแบบการตีความหลักธรรม ตามแนวทางของท่านติช นัท ฮันห์ เพื่อความเข้าถึงธรรมของบุคคลต่างๆ จึงมีรูปแบบการตีความที่หลากหลายแง่มุม ทั้งนี้ก็เพื่อความเข้าใจต่อหลักธรรมนั้นได้อย่างลุ่มลึก เช่น การตีความเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า การตีความแบบจิตวิจักข์ การตีความแบบอทวิภาวะ และที่สำคัญที่สุด คือ การตีความโดยประยุกต์ให้ปฏิบัติได้จริง[๑๑๓]

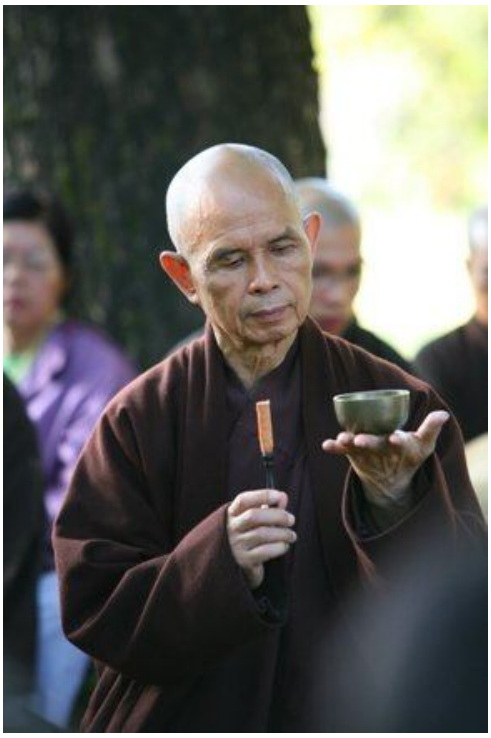
จากแนวคิดและวิธีปฏิบัติตนของท่าน ส่งผลให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะการใช้ชีวิตอย่างมีสติและสนับสนุนเรื่องสันติภาพ โดยในปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ มาร์ติน ลูเธอร์ คิงส์ จูเนียร์ ได้เสนอชื่อของท่านเพื่อเข้ารับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่รู้จักใครเป็นการส่วนตัวอีก ที่จะมีคุณค่าพอสำหรับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ นอกเหนือไปจากพระผู้อ่อนโยนจากเวียดนามรูปนี้”

---

[๑๑๑]ติช นัท ฮันห์, **ดวงตะวัน ดวงใจฉัน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๕๔), หน้า ๓ – ๔.

[๑๑๒]ติช นัท ฮันห์, **กุญแจเซน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐ – ๓๑.

[๑๑๓]นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิจวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙ – ๑๔๕.

ภาพที่ ๓.๖ ท่านติช นัท ฮันห์

ปัจจุบัน ท่านพำนักอยู่ในชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งท่านใช้เป็นที่อบรม เขียนหนังสือ และบทกวี ทำสวนและทำงานต่างๆ เพื่อช่วยเหลือผู้อพยพทั่วโลก ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ท่านได้จัดอบรมภาวนาเกี่ยวกับการเจริญสติทั้งในยุโรปและอเมริกาเหนือรวมทั้งอบรมภาวนาให้แก่ทหารผ่านศึก แพทย์ ศิลปิน นักจิตบำบัด นักสิ่งแวดล้อม และเด็กๆ ด้วย

(๒) การตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรของท่านติช นัท ฮันห์ พระพุทธศาสนานิกายเซ็นหรือฌาน ได้รับแนวคิดสำคัญจากมหายานประการหนึ่งคือ ธรรมอันว่าด้วย “อาลยวิญญาณ”[๑๑๔] ซึ่ง

---

[๑๑๔]อาลยวิญญาณ เป็นอีกนามหนึ่งของจิต หรือ ธาตุรู้ มีหน้าที่ ๓ ประการคือ ๑) รู้เก็บ หมายถึง รวบรวมพลังต่างๆ ของกรรมไว้ในอาลยวิญญาณ สิ่งที่ถูกเก็บไว้เรียกว่าพีชะ ซึ่งมี ๓ อย่างคือ กุศลพีชะ อกุศลพีชะ และ อัพยากตพีชะ ๒) รู้ก่อ หมายถึงการสร้างอารมณ์ต่างๆของจิต หรือการกำหนดอารมณ์อื่นๆที่จิตรับรู้ ๓) รู้ปรุง หมายถึง การปรุงอารมณ์ที่ก่อขึ้นให้วิจิตรพิสดารไป. วิกิพีเดีย, **นิกายโยคาจาร**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://th.wikipedia.org/wiki/. [๑๙ มี.ค. ๒๕๕๕].

ทำหน้าที่เก็บรวบรวม “พีชะ”[๑๑๕] ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลไว้ในนั้น ส่วนพีชะนี้เกิดแต่จิตที่ปรุงแต่งขึ้น จิตจึงอุปมาดั่งผืนนาที่เป็นแหล่งเพาะปลูกพีชะหลากหลายประเภท เช่น ความกรุณา ความเมตตา ความปีติ ความเศร้า ความกลัว เป็นต้น

ในกิจวัตรประจำวันของมนุษย์ ได้ใช้ความคิด การกระทำ การพูด ผสมกันเป็นพีชะขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี ในทัศนะของเซ็นมีความเห็นว่า การเจริญสมาธิภาวนานั้น สามารถช่วยให้เห็นถึงพีชะทุกๆ ชนิดในวิญญาณของตนเอง ซึ่งจักทำให้เกิดปัญญาแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือความดีงาม ซึ่งควรค่าแก่การกระทำให้เพิ่มพูนขึ้น และอานุภาพพีชะแห่งความดีงามบางประการเช่น ปีติ ยังสามารถเปลี่ยนแปรพีชะแห่งความทุกข์ให้เป็นพีชะแห่งปัญญา เมตตา กรุณา จนพีชะเหล่านั้นสามารถนำไปสู่การรู้แจ้ง[๑๑๖]

ท่านติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า ภายในตัวของสรรพสัตว์ล้วนแล้วแต่มีพีชะอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นคุณลักษณะของสังสารวัฏ และคุณลักษณะของพระนิพพาน **ภพภูมิต่างๆ ล้วนมาจากจิตใจของเรา** แสดงออกจากพีชะซึ่งรวมอยู่ในอาลยวิญญาณ[๑๑๗] แต่ละภูมิเป็นผลของสมุหวิญญาณของสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ในภพภูมินั้นๆ หากโลกมีความสงบสุขมีสันติภาพก็เพราะสมุหวิญญาณเป็นไปในทางนั้น แต่หากโลกมีแต่ความรุ่มร้อน ทุกผู้ทุกคนก็ย่อมมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน[๑๑๘] ดังนั้นสถานที่ใดที่หนึ่งจักมีความน่าอยู่หรือไม่ก็ด้วยเหตุแห่ง สมุหวิญญาณของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันนี้เอง

เพราะอาศัยปัจจัยภายในนี้ จึงมีคำกล่าวว่า “**สกลจักรวาลนี้ทั้งหมดคือร่างกายของเรา และร่างกายของเราก็คือสกลจักรวาล” สุขาวดีน้อยๆ บนโลกมนุษย์นั้น** อาจมีความหมายถึงกลุ่ม

---

[๑๑๕]พีชะ คือ เมล็ดพันธุ์แห่งความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งมีทั้งด้านดีและด้านร้าย เช่น ความรัก ความโกรธ สมาธิ ความเกลียดคร้าน จิต อุปมาดั่งผืนนา ความรู้สึกเหล่านี้อุปมาดั่งเมล็ดพืช บุคคลปรุงแต่งความคิดแล้วเก็บในเบื้องลึกของจิต (อาลยวิญญาณ) อุปมาดั่งชาวนาหว่านเมล็ดพันธุ์ลงในแปลงนา ฉะนั้น ; ติช นัท ฮันห์, **ศานติในเรือนใจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘ – ๒๙.

[๑๑๖]พระนัท ฮันห์, **สู่ชีวิตอันอุดม**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเสฐียรโกเศศ – นาคะประทีป, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑ – ๑๒.

[๑๑๗]พระนัท ฮันห์, **สู่ชีวิตอันอุดม**, หน้า ๒๓.

[๑๑๘]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

คนที่สามารถปฏิบัติธรรมแล้วได้รับผลแห่งปีติ สันติ และสุข ได้แสดงออกซึ่งความสุขให้ปรากฏ และยังสามารถยินดีต้อนรับบุคคลอื่นให้มีโอกาสเข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมด้วย[๑๑๙]

ด้วยทัศนะดังกล่าว ท่านจึงมีความเห็นเกี่ยวกับการตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรในแง่มุมที่อยู่ภายในจิต ในรูปแบบแห่งการสร้างสรรค์และนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งท่านเห็นว่า

> **สุขาวดี** อาจเป็นภพภูมิที่ตั้งอยู่ในกาลเวลา และสถานที่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง หรืออาจจะอยู่ในความรู้สึกรับรู้ของเรา ในรูปแบบของดินแดนที่ปราศจากความรุนแรง ปราศจากความเกลียดชัง ความอยาก ไม่มีการแบ่งแยก เป็นความรู้สึกว่าความเร่าร้อนนั้นบางเบาลง ด้วยว่าโดยปกติบุคคลที่อยู่ในดินแดนสุขาวดีนั้นย่อมจะฝึกปฏิบัติความเข้าใจ ความเมตตากรุณา โดยมีพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ดูแลสั่งสอน[๑๒๐]

สุขาวดี ตามแนวทางนี้ คือสุขาวดีในปัจจุบันขณะที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นมาได้ในขณะที่ตนยังมีชีวิตอยู่ หาใช่สุขาวดีที่อยู่ในนิยามแห่งเวลา หรือสถานที่ ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้าถึงต้องทำการ “ท่องบ่น” หรือ “รอ” เพื่อที่จะให้ได้ไปถืออุบัติ แต่เป็นสุขาวดีแบบ “ที่นี่ – เดี๋ยวนี้” ด้วยวิธีที่เห็นได้จากจิตและ “สร้าง” ขึ้นมาจากความรู้สึกที่มีสติ และจิตใจที่เบิกบาน

ท่านติช นัท ฮันห์ มีความคิดว่า “สุขาวดีที่นี่ หรือไม่มีเลย (The Pure Land Is Now or Never[๑๒๑])” นี้ เป็นรูปแบบแห่งสุขาวดีที่มนุษย์สร้างขึ้นได้เองบนโลกปัจจุบัน “Today is a No car day. Enjoy Pure Land”[๑๒๒] เนื่องด้วยในตัวของผู้ปฏิบัติทุกคนย่อมมีแรงจูงใจในการ “สร้าง” (set

---

[๑๑๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๔๑.

[๑๒๐]Nhat Hanh, THich, **Living Buddha, Living Chist**, (New York : Riverhead Book, 1995), p.127. อ้างใน นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทะศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๑๑๐.

[๑๒๑]อักษรภาพ (Calligraphy) ฝีมือ ติช นัท ฮันห์ นำแสดงที่เจดีย์ตูฮัว (Tu - Hieu) เมืองเว้ ประเทศเวียดนาม ในเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๔๘. อ้างใน นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๑๑๐.

[๑๒๒]อักษรภาพ (Calligraphy) ฝีมือ ติช นัท ฮันห์ นำเสนอเมื่อท่านแสดงปาฐกถาแก่องค์กรยูเนสโก (UNESCO) เสนอการลดใช้รถยนต์หนึ่งวันในหนึ่งเดือนเพื่อลดปัญหาโลกร้อน (global warming). Nhat Hanh,Thich, “A call for a Collective Awakening”, The Mindfulness Bell, issue no. 44 – Winter/spring 2007, p. 16. อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐.

up) สุขาวดีพุทธเกษตรในรูปแบบของการแบ่งปันความสงบ ความเบิกบาน ร่วมกับผู้อื่น ดังที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายสามารถสร้างวิสุทธิภูมิที่มีความอลังการวิเศษวิจิตรบรรจงเต็มไปด้วยความโอฬาร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมนุษย์ก็สามารถสร้างสุขาวดีขนาดเล็กๆได้เช่นกัน[๑๒๓]

นิยามของสุขาวดีในทัศนะที่ว่าด้วยความจริง ความสงบ เบิกบานนี้ สามารถค้นพบได้จาก “ประสบการณ์ตรง” โดยการเจริญสติ สมาธิภาวนา ซึ่งผู้ที่ลงมือปฏิบัติเองเท่านั้นจึงจะสามารถรับรู้ถึงความอิ่มเอมดังกล่าว ไม่สามารถสัมผัสรับรู้ได้จากทางการศึกษาจากตำรา หรือการคาดคะเนใดๆ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว ย่อมที่จะให้ผลทันทีที่ลงมือปฏิบัติ สุขาวดีก็พึงเห็นแจ้งได้ ณ “ที่นี่ – เดี๋ยวนี้” เช่นกัน

ดังนั้นแล้ว วิถีชุมชนแห่งหมู่บ้านพลัม จึงได้ดำเนินกิจกรรมแห่งการเจริญสติเพื่อความสงบเบิกบาน ด้วยเมตตาและความปรารถนาดีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งท่านติช นัท ฮันห์ เห็นว่า ชุมชนแห่งนี้อุปมาได้กับดินแดนสุขาวดีขนาดเล็ก (mini – Pure Land) ที่ท่านได้ดึงโลกธาตุที่ดูห่างไกลนั้นมาประดิษฐานอยู่ตรงหน้า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนโลกทัศน์การค้นคว้าหาสุขาวดีจากภายนอกมาสู่การเห็นแจ้งสุขาวดีได้จากภายใน หรือสามารถสร้างขึ้นมาปรากฏอยู่เบื้องหน้าได้ในปัจจุบันขณะ

(๓) สุขาวดีพุทธเกษตรในปัจจุบันขณะ ความปรารถนาของพุทธศาสนิกชนที่ว่า เมื่อละสังขารนี้แล้วจักขอไปถืออุบัติยังสุขาวดีพุทธเกษตร ในทัศนะของท่าน ติช นัท ฮันห์ เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นประการใด ที่จักต้องละสังขารเสียก่อนแล้วจึงจะก้าวสู่อาณาจักรของพระพุทธเจ้าได้ **หากแต่อยู่กับปัจจุบันอย่างเต็มที่ ก็จะสามารถสัมผัสกับดินแดนสุขาวดีหรือสรวงสวรรค์ได้** ซึ่งพระพุทธเจ้าอยู่ตรงนั้นเสมอ ๒๔ ชั่วโมง ดินแดนสุขาวดีหรือสรวงสวรรค์ก็อยู่ ณ ที่นั้นด้วย

แม้แต่ “นิพพาน” ซึ่งเป็นมติสูงสุดของชีวิต เป็นสภาวะของความเย็น ศานติและความสดชื่นเบิกบาน ก็มิได้หมายความว่าจักต้องเป็นสภาวะที่จะบรรลุถึงเมื่อละจากสังขารนี้ไปแล้ว นิพพานนั้นสามารถสัมผัสได้ในปัจจุบันขณะนี้ โดยการหายใจ และการใช้ชีวิตในปัจจุบันอย่างมีสติ ก็สามารถเรียกได้ว่าเข้าถึงนิพพาน ด้วยเหตุว่า นิพพานในปัจจุบันขณะหมายถึง การดับสิ้นของปวงความคิดและบัญญัติทั้งหลาย รวมทั้งบัญญัติหรือความคิดเกี่ยวกับการเกิด การตาย การเป็น การไม่เป็น การมา

---

[๑๒๓] Nhat Hanh, THich, **Living Buddha, Living Chist**, p.127-128. อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐.

และการไป เป็นความจริงที่พ้นจากการบดบังของทัศนะที่ผิด (มิจฉาทิฏฐิ) ซึ่งเกิดจากความนึกคิดเอาเองตามจินตนาการ[๑๒๔] หากปฏิบัติได้เช่นนี้ ทุกๆ คนก็จักเรียกว่ากำลังอาศัยอยู่ในนิพพาน[๑๒๕]

ปัจจุบันขณะ ในทัศนะของท่านติช นัท ฮันห์[๑๒๖] ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งการจักพิจารณาปัจจุบันขณะนี้อย่างแจ่มชัดต้องอาศัยสติเป็นตัวนำ ท่านกล่าวว่า การเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็นปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง หากว่าผู้ปฏิบัติได้นำกายและใจอยู่ในปัจจุบันขณะ แล้วมีความพึงพอใจกับความสงบสุขที่อยู่ในขณะนั้น ซึ่งจักทำให้เกิดปัญญาทราบว่าความสงบสุขนั้น แท้จริงอยู่รอบๆ ตัวผู้ปฏิบัติเอง ทั้งอยู่ในธรรมชาติ อยู่ในโลก และที่สำคัญที่สุดคืออยู่ในตัวเรา เมื่อบุคคลสามารถเข้าถึงซึ่งความสุขสงบเช่นนี้ ย่อมจะได้รับการเยียวยาและเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติเช่นนี้หาใช่อาศัยศรัทธาเป็นเหตุ แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อการแสวงหาทางที่จะทำให้กายและใจของเราได้มาอยู่ในปัจจุบันขณะ เพื่อการสัมผัสรู้ถึงความสดชื่น เบิกบาน การเยียวยารักษา และความมหัศจรรย์

ความสุขอันแท้จริงที่พุทธศาสนิกชนควรกระทำก็คือ “การตรัสรู้” ได้แก่การรู้แจ้งตามความเป็นจริง วิถีแห่งการตรัสรู้เริ่มแรกคือ การมีสติอยู่เสมอ อยู่ในทุกๆ อิริยาบถ ในการยืน เดิน นั่ง นอน ของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้ปฏิบัติพึงทราบว่า การตรัสรู้ที่ยิ่งใหญ่มาจากการตรัสรู้เล็กๆ น้อยๆ ในปัจจุบันขณะนี้

ดังนั้น “สติ” จึงเป็นกุญแจสำคัญทั้งการก้าวเข้าสู่พุทธเกษตรนามว่าสุขาวดีและพระนิพพาน ท่านติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า “ทุกครั้งที่ก้าวอย่างมีสติหนึ่งก้าว เธอมีโอกาสที่จะเดินทางจากดินแดนแห่งความเศร้าหมองสู่ดินแดนแห่งความเบิกบาน สุขาวดีมีอยู่แล้วที่นี่และเดี๋ยวนี้”[๑๒๗] ซึ่งเป็นผลมาจากการมีสติอยู่กับลมหายใจ เมื่อลงมือปฏิบัติแล้ว ความสุขและความสงบก็จะพลันเกินขึ้นทันที โดยที่ “เราไม่ต้องรอสี่ห้าเดือนหรือสี่ห้าปีเพื่อรับผลของการปฏิบัติ...เรามีความสุขและความสงบในปัจจุบัน”[๑๒๘] สิ่งนี้เองที่เรียกว่าสุขาวดีในตัวเอง โดยที่เราสามารถแบ่งปันความรู้สึกนี้ให้แก่คนรอบ

---

[๑๒๔]พระนัท ฮันห์, **ปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ**, หน้า ๘๓.

[๑๒๕] ติช นัท ฮันห์, **ศานติในเรือนใจ**, หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

[๑๒๖]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓ – ๔.

[๑๒๗]Nhat Hanh, THich, **Living Buddha, Living Chist**, p.127 - 128. อ้างใน นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๑๑๑.

[๑๒๘]Nhat Hanh, THich, **The Heart of the Buddha’s Teaching**, p.197. อ้างใน นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, อ้างแล้ว.

ข้าง นำพาผู้คนมาร่วมปฏิบัติ จนรวมกันเป็นสังฆะ หรือชุมชนที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและมีความรักความเมตตาให้แก่กัน ในชุมชนที่เต็มไปด้วยกัลยาณมิตรดังกล่าวย่อมสามารถร่วมกันปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ ไม่ต่างกับสุขาวดีพุทธเกษตรที่เต็มไปด้วยพระโพธิสัตว์ ในความเป็นจริงแล้ว เราทั้งหลายก็สามารถเป็นพระอมิตาภพุทธเจ้า หากเรามีพลังงานแห่งความรักและความปรารถนาดีที่จะสร้างความสุขให้แก่ผู้อื่น[๑๒๙]

มนุษย์มักจะใช้ความคิดตลอดเวลา และส่วนใหญ่ การที่คิดมากเกินไปมักไม่เป็นประโยชน์นัก ในบางครั้ง ความคิดนั้นอาจจะเต็มไปด้วยความกลัว หงุดหงิด ความโกรธ และเมื่อถึงเวลาที่ต้องนอนพักผ่อน มีคนบางกลุ่มไม่สามารถนอนหลับได้ และแก้ปัญหาด้วยการรับประทานยานอนหลับ ปัญหาดังกล่าวนี้ในทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถระงับได้โดยการใช้ “สติ” กลับมาอยู่กับลมหายใจ และหยุดคิดเกี่ยวกับเรื่องในอดีตหรืออนาคต

การกลับมาตามลมหายใจ เป็นการรวมใจและกายให้เป็นหนึ่งเดียวกันในปัจจุบันขณะ การดำรงอยู่ในปัจจุบันขณะทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นสามารถสัมผัส “**ปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ**” เพราะชีวิตคือปัจจุบัน การมีสติอยู่เสมอจะทำให้สามารถรับรู้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นในปัจจุบัน หากมนุษย์ใช้ความคิดมากเกินความพอดีอย่างสม่ำเสมอ จักทำให้การรับรู้ความจริงตามธรรมชาติบกพร่องไป

การฝึกปฏิบัติสมาธิให้ได้เช่นนี้ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนจิตให้สามารถรับรู้โดยตรง เพื่อพิจารณาความจำได้หมายรู้อย่างถูกต้อง ซึ่งการดำรงสติสัมปชัญญะให้ดำเนินไปอย่างมั่นคงนั้นส่งผลให้เห็นธาตุแท้ของความจำได้หมายรู้นั้นอย่างชัดเจน และเกิดปัญญาแยกแยะ ไม่ลุ่มหลง โดยเฉพาะนิยามแห่งธาตุแท้นี้ มีผลมากต่อการรู้แจ้ง อาทิ ธาตุแท้ของพุทธะ ย่อมหมายถึง ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มิใช่รูปลักษณ์ภายนอกที่คลองจีวรทรงไว้ด้วยพระวรลักษณ์ ดังนั้น เมื่อตัดมายาการภายนอกได้ ก็จะสามารถยอมรับได้ว่า พุทธภาวะนั้นอยู่ในตัวของสรรพสัตว์ทุกผู้ทุกคน ซึ่งก็หมายถึง ธรรมชาติแห่งพุทธะย่อมมีอยู่ในตัวเราเองด้วย

(๔) ความเป็นหนึ่งเดียวกันของจิตและพุทธเกษตร ในความเป็นธรรมดาของมนุษย์ที่มักพิจารณาสรรพสิ่งด้วยทวิภาวะ เช่น สิ่งดี สิ่งเลว ความถูก และความผิด ขาวกับดำ เป็นต้น แม้ในการศึกษาพระพุทธศาสนาก็มีคำว่า “พระพุทธะ” กับ “ปุถุชน” การแบ่งแยกลักษณะของสิ่งสองสิ่งด้วยนิยามความโดดเด่นของมันทำให้เราสามารถเห็นสิ่งนั้นชัดเจน ในมุมมองของท่านติช นัท ฮันห์

---

[๑๒๙] Nhat Hanh, THich, “Sitting in the Wind of Spring”, **The mindfulness Bell**, issue no. 45 – summer 2007, p.9, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

ท่านมีความเห็นตามหลักธรรมใน “อวตังสกสูตร” ว่า การเห็นดังกล่าวคือการมองเพียงผิวเผิน หากว่าบุคคลได้ลงมือปฏิบัติสมาธิและมีจิตใจกว้างขวาง จะสามารถเห็นถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่แตกต่างและความเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ท่านกล่าวว่า “อดีต ปัจจุบัน อนาคตอยู่ที่ปลายผม พร้อมทั้งพุทธโลกธาตุอันอเนกอนันต์ เข้าสู่โลกของการอิงอาศัยกันและกัน ด้วยทฤษฎีสัมพัทธภาพ”[๑๓๐]

หลักการทางพระพุทธศาสนาที่เป็นสากลอันได้แก่ “ปฏิจจสมุปบาท” หรือ “อิทัปปัจยตา” อันว่าด้วยความสัมพันธ์ของระบบเหตุและผล ท่านติช นัท ฮันห์ ได้อาศัยการตีความอย่างสร้างสรรค์และสัมพันธ์กับอวตังสกสูตร แล้วอธิบายในแนวทางของ “ปฏิจจภาวะ (Interbeing)” ซึ่งมีความหมายกล่าวถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างจิตและโลกเป็นต้น[๑๓๑]

ความเข้าใจในจิต หรือการสัมผัสความจริงแห่งจิตนั้น มีความหมายว่า “การตระหนักถึงกระบวนการภายในของชีวิต” เพื่อที่จะสามารถค้นพบจิตแท้ซึ่งดำรงไว้ซึ่งมีความเข้าใจและความการุณ การเข้าถึงจิตแท้นี้คือการสัมผัสพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งปวง ส่วนการสัมผัสโลกนั้น ก็คือความเข้าใจอย่างชัดเจนลึกซึ้งถึงสรรพสิ่งที่อยู่รอบๆตัว ทั้งสิ่งที่สามารถจับต้องได้ รวมไปถึงความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น หากว่าเรามีความรักความเข้าใจทั้งสองสิ่งนี้ได้ ก็จักสามารถชื่นชมความมหัศจรรย์ของชีวิต อีกทั้งในขณะเดียวกัน เราก็จะมีความมั่นคงต่อการลดความทุกข์ยากของชีวิต ความเข้าใจจิต ซึ่งอุปมา คือโลกภายใน (inner word) และสิ่งที่ปรากฏอยู่ คือ โลกภายนอก (the world outside) หากพิจารณาเห็นว่าโลกทั้งสองล้วนตั้งอยู่ในความจริงเดียวกัน หาได้แยกออกจากกันไม่แล้ว เราย่อมสามารถเห็นโลกในจิตนี้ และเมื่อเราเข้าใจโลก เราก็จักเข้าใจจิตของตน

การเห็นแจ้งสุขาวดีพุทธเกษตรได้ในปัจจุบันนี้ ก็มีความหมายเดียวกับการมองสรรพสิ่งอยู่ในจิตเช่นเดียวกัน ท่านติช นัท ฮันห์ มีความเห็นว่า โต๊ะตัวหนึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆมากมาย มันไม่สามารถอยู่ได้โดยไม่มีปัจจัยอื่น เช่น ไม้ที่ทำโต๊ะล้วนมาจากป่า ต้นไม้ก่อนจะเติบโตขึ้นมาก็อาศัยผืนดิน แสงแดด ครั้นเมื่อจะเกิดขึ้นมาเป็นโต๊ะ ก็ต้องอาศัยช่างไม้ ช่างไม้เหล่านั้นก็ล้วนเกิดมาจากพ่อแม่ของเขา หากคืนไม้สู่ป่า และคืนช่างไม้กลับสู่พ่อแม่เขาเสียแล้ว โต๊ะก็เกิดขึ้นมาไม่ได้ การเห็นโต๊ะตัวหนึ่งก็สามารถเข้าใจได้ซึ่งจักรวาล ด้วยเหตุว่าจักรวาลและโต๊ะล้วนแล้วแต่กุมกันด้วยขันธ์ทั้ง ๕ การเกาะกุมกันของขันธ์ทั้ง ๕ นี้ ล้วนมีบทบาทของการสร้างสรรค์และการทำลายของสิ่งทั้งปวงใน

---

[๑๓๐]ติช นัท ฮันห์, **ดวงตะวัน ดวงใจฉัน**, หน้า ๗๓.

[๑๓๑]นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๔๖-๔๗.

จักรวาลนี้[๑๓๒] การพิจารณาเช่นนี้เป็นไปตามหลักแห่งความสัมพันธ์ในเรื่องของปัจจัยที่เกื้อหนุนกันอยู่ เพื่อการมองโลกในปัจจุบันขณะ โดยผู้ที่ปฏิบัติเพียงเข้าใจสิ่งย่อยก็สามารถเข้าใจในสิ่งใหญ่ “ผงธุลี มีจักรวาลอยู่ภายใน ภายในจักรวาลก็ประกอบไปด้วยผงธุลี”[๑๓๓] มีบทกวีของท่าน ติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า “ธรรมก็เช่นเดียวกับสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่ทั้งดำรงอยู่หรือไม่ดำรงอยู่ ใครที่เข้าใจความข้อนี้อย่างถ่องแท้ ย่อมประจักษ์ว่าทุกสรรพสัตว์คือพุทธะ”[๑๓๔]

เมื่อการทำลายความยึดมั่นในสองสิ่งลงได้ สุขาวดีกับโลกนี้ก็มิต่างกัน ศักยภาพของปุถุชนและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย กับอีกพระพุทธเจ้าทั้งปวง ก็ย่อมมีปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งที่ผสานกันอยู่ มหาปรินิพพานสูตรมีธรรมบทหนึ่งกล่าวว่า “ทั้งโดยสภาพและโดยเหตุ นิพพานย่อมเป็นสภาวธรรมแห่งการตรัสรู้หรือความเป็นพุทธะ พุทธะมิได้ให้กำเนิดแก่นิพพาน นี่แหละ จึงเรียกว่านิพพาน ที่เป็นไปโดยไม่ต้องมีเหตุไม่ต้องมีปัจจัยเป็นเครื่องช่วย ธรรมชาติแห่งการตรัสรู้แห่งสรรพสัตว์นั้นเป็นเช่นเดียวกัน ไม่ว่าสัตว์โลกจะเกิดในภพใด จะมีรูปลักษณ์เช่นไร สัตว์เหล่านั้นย่อมมีธรรมชาติแห่งการตรัสรู้เช่นเดียวกันหมด”[๑๓๕]

ท่าน ติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า การภาวนาที่แท้จริงนั้น ก็คือ การมีชีวิตอยู่อย่างลึกซึ้งในแต่ละขณะของชีวิต[๑๓๖] บุคคลมักมองหาโลกภายนอกเพื่อมุ่งหวังความสงบ โดยการหลีกเร้นออกจากโลกแห่งความจริง ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ผิด เพราะสัจจะอันจริงแท้ในโลกที่มีการเกิดการตายนี้เองล้วนคือความจริงที่เราต้องศึกษาเรียนรู้ โลกแห่งสัจจะนั้นก็อยู่ในธรรมชาติและอยู่ในสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว หากเราไม่สามารถมองเห็นได้ โลกนี้ก็อุปมาดังดินแดนของภูติผี[๑๓๗] ดังนั้นปุถุชนคนธรรมดาเมื่อบำเพ็ญปฏิบัติสติในปัจจุบันขณะในโลกปัจจุบัน ก็สามารถเข้าใจในความสงบของสุขาวดีพุทธเกษตรได้

---

[๑๓๒] ติช นัท ฮันห์, **ปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ**, หน้า ๖๗.

[๑๓๓] ติช นัท ฮันห์, **ดวงตะวัน ดวงใจฉัน**, หน้า ๕๕ – ๗๖.

[๑๓๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

[๑๓๕] ติช นัท ฮันห์, **กุญแจเซน**, หน้า ๖๒.

[๑๓๖] ติช นัท ฮันห์, **ศานติในเรือนใจ**, หน้า ๑๒๑.

[๑๓๗] ติช นัท ฮันห์ , **กุญแจเซน**, หน้า ๖๓.

เป็นความสงบที่ควรหาให้พบในโลกแห่งการเกิดตายนี้ โดยมิต้องขวนขวายจากโลกภายนอก แต่อยู่ในจิตแห่งปุถุชน ดัง “พุทธะที่เกิดมาจากธาตุที่ไม่ใช่พุทธะ”[๑๓๘] ฉะนั้น

(๕) สุขาวดีคือความสงบสุขของจิตในปัจจุบันขณะ การสัมผัสกับปัจจุบันขณะอยู่นั้น จะทำให้ตระหนักรู้ว่า ปัจจุบันเกิดจากอดีต และปัจจุบันก็สรรค์สร้างอนาคต ซึ่งการตระหนักรู้เช่นนี้ ก็คือการสัมผัสกับอดีตและอนาคตไปด้วยในขณะเดียวกัน[๑๓๙] ปัจจุบันเท่านั้นที่เป็นความจริงและมีอยู่สำหรับเราในตอนนี้ ซึ่งการปฏิบัติตามหนทางในพระพุทธศาสนานั้น มิได้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะต้องอดทนยากลำบากในปัจจุบันเพื่อความสงบและความเป็นอิสรภาพในอนาคต หาใช่ความปรารถนาไปบังเกิดยังสรวงสวรรค์หรือวิสุทธิภูมิหลังจากละสังขาร หากแต่เป็นไปเพื่อความสงบของเราและบุคคลทั่วไป ในปัจจุบันขณะที่เรายังมีลมหายใจอยู่[๑๔๐]

ท่านติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า “ผืนแผ่นดินที่เรายืนอยู่นี้ จะเป็นนรกหรือสวรรค์ขึ้นอยู่กับการมองเห็นของเรากับการเดินของเรา สังสาระ และ ตถตา ตั้งอยู่บนพื้นเดียวกัน...หากเราปฏิบัติธรรมจนมองลึกลงไปได้ในธรรมชาติของอิทัปปัจจยตา เราก็จะเข้าถึงธรรมชาติของการโยงใยถึงกันและกันของสรรพสิ่ง...จากความรู้แจ้งในเรื่องนี้ เราอาจแปรสภาพจากโมหะไปเป็นโพธิ”[๑๔๑] “เมื่อเราหยุดและมองอย่างลึกซึ้งไปในการปรุงแต่งจิตของเรา และความคิดว่าตัวตนและคนอื่น การเกิดและการตาย อวิชชาและปัญญา เราย่อมเห็นธรรมชาติที่แท้จริงของการพึ่งพิงอาศัยกัน นั่นคือ ปฏิจจสมุปบาท”[๑๔๒]

ความสุขของจิต ตามทัศนะคติของท่านติช นัท ฮันห์ นั้น ล้วนเกิดแต่การมีสติรู้เท่าทันตนเองในปัจจุบันเป็นเบื้องต้น โดยไม่ส่งจิตไปขวนขวายหรือไปตั้งความปรารถนาว่าความสุขนั้นจะมาในอนาคต เมื่ออยู่กับปัจจุบันด้วยสติที่รับรู้สภาวะทุกอย่างด้วยความเป็นจริงแล้ว ท่านชี้แนะให้เข้าใจ

---

[๑๓๘] ติช นัท ฮันห์, **ศาสตร์แห่งความเข้าใจ ปรัชญาปารมิตาหฤทยสูตร ฉบับคนรุ่นใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓ – ๔๖.

[๑๓๙]ติช นัท ฮันห์, **ศานติในเรือนใจ**,หน้า ๑๒๑.

[๑๔๐]นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๔๗.

[๑๔๑]ติช นัท ฮันห์, **สู่ชีวิตอันอุดม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๐.

[๑๔๒]นางสาวหิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๕๙

ถึงความสุขจากสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัว จากสิ่งเล็กๆ เช่น ความพอใจในดวงตาที่สามารถมองเห็นสรรพสิ่งได้ ท่านชี้ให้เห็นว่า คนตาบอดมีความปรารถนามากที่สุด คือ อยากเห็นโลกที่สดใส บุคคลที่ยังมีร่างกายบริบูรณ์อยู่ก็ถือว่าได้รับความสุขอยู่แล้วทางกายภาพเป็นพื้นฐาน ดังแบบฝึกหัดการปฏิบัติของท่านที่มีคำบริกรรมว่า “...เมื่อฉันสามารถจะสัมผัสกับดวงตาของฉันเช่นนั้นได้ ฉันก็ตระหนักรู้ว่าฉันเพียงแค่ลืมตาขึ้น ฉันก็สามารถสัมผัสกับสรวงสวรรค์แห่งความงดงามทั้งในรูปแบบและสีสัน”[๑๔๓]

การตื่นรู้ที่นี่และเดี๋ยวนี้ เป็นเคล็ดลับสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมพึงเห็นปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ และเห็นว่า ปัจจุบันเป็นปัจจัยต่ออนาคต เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายล้วนเห็นว่าผลและเหตุเป็นหนึ่งเดียวกัน การปฏิบัติธรรมควรเป็นไปอย่างสงบและมีสติ เช่น การช่วยเหลือคนป่วยหรือคนจน ก็หมายถึง การที่เราใช้ความสงบและความรักในขณะที่ช่วยเหลืออยู่นั้น เมื่อปฏิบัติธรรมก็มิพึงมุ่งหวังว่าการปฏิบัตินั้นจะนำมาซึ่งผลที่ยิ่งใหญ่ แม้กระทั่งการมุ่งหวังต่อพระนิพพานหรือแดนสุขาวดี แต่เป็นความสุขที่ได้ทำ “ไม่มีหนทางไปสู่ความสงบ ความสงบนั่นแหละคือทาง ไม่มีหนทางไปสู่การตรัสรู้ การตรัสรู้นั่นแหละคือทาง ไม่มีหนทางไปสู่อิสรภาพ อิสรภาพนั่นแหละคือทาง”

ท่านได้กล่าวถึง “ประตูสองบาน” ของชีวิตมนุษย์ว่า เปรียบได้กับมุมหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่มีทั้งแง่มุมแรกที่เต็มไปด้วย การเกิด การตาย และความทุกข์ ส่วนอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ความเป็นเช่นนั้นเองและความสุข วันแต่ละวันนั้นมีการเคลื่อนไป แต่จิตใจของเราบางครั้งทุกข์บางครั้งสุข สิ่งเหล่านี้ก็ล้วนเกิดมาจากจิตเป็นเหตุ “หากจิตใจหนักอึ้ง โลกของเราเต็มไปด้วยความทุกข์ หากใจเราผ่องใสเบาสบาย โลกดูสวยงาม จิตแท้เป็นปัจจัยสร้างโลกแห่งความเป็นเช่นนั้นเองและความสุข เพราะความไม่ยึดติดสิ่งใด” จึงกล่าวได้ว่า “จิตปนเปื้อนเป็นปัจจัย จิตแท้ก็เป็นปัจจัย โลกที่ปรากฏขึ้นบนฐานของจิตปนเปื้อนเต็มไปด้วยความทุกข์ โลกที่ปรากฏบนฐานของจิตแท้คือโลกแห่งความสุขสันติ”[๑๔๔]

๓.๔.๓ แนวคิดเรื่องการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ขององค์กรพุทธฉือจี้

องค์กรพุทธฉือจี้ เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในไต้หวัน จัดตั้งขึ้นในรูปแบบของมูลนิธิ โดยใช้ชื่อว่า “มูลนิธิเมตตาสงเคราะห์พุทธฉือจี้ (The

---

[๑๔๓]ติช นัท ฮันห์, **กลับบ้านที่แท้จริง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๔.

[๑๔๔]หิมพรรณ รักแต่งาม, “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของติช นัท ฮันห์”, หน้า ๕๗ – ๕๙.

Buddhist Compassion Relief Tzu chi Foundation)"[๑๔๕] หรือมีชื่อเรียกในภาษาจีนสำเนียงแมนดารินว่า "慈濟" อ่านว่า "ฉือจี้" คำ ว่า "慈 ฉือ" หมายถึง เมตตา[๑๔๖] และ คำว่า "濟 จี้" หมายถึง ช่วยเหลือหรือบรรเทาทุกข์ ดังนั้น ฉือจี้ จึงมีความหมายที่ว่า "การช่วยเหลือด้วยความเมตตา"

มูลนิธิฉือจี้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยการนำของพระภิกษุณีท่านหนึ่งนามว่า "พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน (證嚴)" และประกอบไปด้วยผู้ร่วมอุดมการณ์ที่เป็นพระภิกษุณีลูกศิษย์ ๕ รูป พร้อมกับแม่บ้านพุทธบริษัทผู้ติดตามสนับสนุนอีก ๓๐ คน ซึ่งมีปณิธานร่วมกันที่จะช่วยเหลือคนยากไร้ โดยปัจจัยในการสนับสนุนกิจกรรมของมูลนิธิในระยะแรกนั้น เกิดจากการอดออมของเหล่าแม่บ้านคนละ ๕๐ เซ็นต์ ต่อวัน และการประกอบหัตถกรรมของคณะภิกษุณีมาเป็นรายได้[๑๔๗]

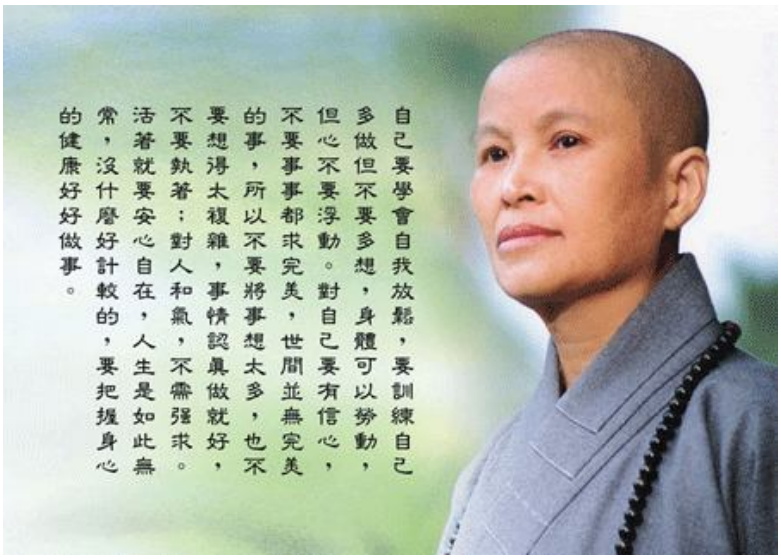
การเกิดขึ้นของมูลนิธิฉือจี้นี้ ได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดเรื่องพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมของท่านพระธรรมาจารย์อิ้นซุ่น ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของท่านพระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน ผู้ให้กำเนิดมูลนิธิฉือจี้ ด้วยประโยคที่ท่านพระธรรมาจารย์อิ้นซุ่นได้กล่าวไว้ว่า "為佛教 為衆生 เว่ยฝอเจี้ยว เว่ยจ้งเซิง" ซึ่งมีความหมายว่า "เพื่อพุทธศาสนา เพื่อสรรพสัตว์" ซึ่งได้กลายมาเป็นหลักการสำคัญขององค์กรพุทธฉือจี้มาตราบเท่าทุกวันนี้

---

[๑๔๕] รองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, **ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร ศึกษากรณี : มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙ ; อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, "ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

[๑๔๖] เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ, **พจนานุกรมจีน-ไทย (ฉบับใหม่)**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๒.

[๑๔๗] มูลนิธิฉือจี้ไต้หวัน, **ธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน นักประยุกต์พุทธศาสนาเข้ากับมนุษยโลก**, แปลโดย วิโรจน์ อำไพ,(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิฉือจี้-ประเทศไทย,๒๕๓๙), หน้า ๕ ; อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, "ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน", หน้า ๒๔.

ภาพที่ ๓.๗ พระธรรมาจารย์เจิ่งเหยียน (證嚴法師 เจิ้ง เหยียน ฝ่า ซือ)
ผู้ก่อตั้งมูลนิธิพุทธฉือจี้

แนวคิดประการหนึ่งจากพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม ซึ่งมูลนิธิพุทธฉือจี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ คือการตีความในเรื่องสุขาวดี และการปฏิบัติตามธรรมของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ชาวพุทธฉือจี้เห็นว่า การสวดมนต์อ้อนวอน หรือ การจุดธูป เผากระดาษ หาใช่วิธีการที่จะสามารถนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงในสังคมได้ พระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายล้วนแล้วแต่บำเพ็ญบารมีเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ การตีความหลักธรรมโดยเน้นอภิปรัชญาดังเช่นที่มีมานั้น ควรจะนำมาสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ได้จริง

ดังนั้น องค์กรพุทธฉือจี้ จึงได้ใช้วิธีตีความแบบง่าย และนำพระคุณอันเป็นลักษณะของพระพุทธเจ้าและโพธิสัตว์มาเป็นอุดมคติในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เช่น การใช้ปัญญาญาณแห่งพระศากยมุนีพุทธเจ้า การใช้ความเมตตาและความรักของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหรือพระกวนอิมโพธิสัตว์ ที่แสดงออกถึงความเอื้ออาทรต่อสรรพสัตว์อย่างไม่แบ่งชั้นวรรณะ การอุทิศตนของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ที่มีปณิธานอย่างไม่หวาดหวั่นแม้ว่าต้องลงไปฉุดช่วยสรรพสัตว์ในมหานรก ซึ่งพระคุณลักษณะของพระพุทธะ พระโพธิสัตว์ดังกล่าวได้กลายมาเป็นอุดมคติของชาวฉือจี้ โดยเน้นการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมิใช่เน้นการตีความที่เป็นนามธรรม มุ่งเน้นการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่

ชีวิตจริงในการช่วยเหลือผู้อื่น ดังวาทะธรรมที่กล่าวว่า “จงนำความเมตตาและความกรุณาจากบททฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริง”[๑๔๘]

ศูนย์กลางของมูลนิธิตั้งอยู่ที่ สมณาราม เมือง ฮวาเหลียน ประเทศไต้หวัน ปัจจุบันมีพระภิกษุณีร่วมปฏิบัติธรรมและดำเนินงานกิจกรรมของมูลนิธิอยู่ประมาณ ๑๕๐ รูป โดยมีพุทธศาสนิกชนฝ่ายฆราวาสเป็นผู้ช่วยในการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งยึดหลักการพึ่งพิงตัวเอง และทุกคนต้องช่วยกันทำงาน เนื่องจากทางมูลนิธิไม่มีนโยบายในการรับบริจาค ดังนั้นค่าใช้จ่ายขององค์กรจึงเกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆของสมาชิก[๑๔๙]

(๑) พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนและมูลนิธิพุทธฉือจี้ พระธรรมมาจารย์เจิ้งเหยียน ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่ตำบลชิงสุ่ย เมืองไถจง ประเทศไต้หวัน เมื่อท่านอายุได้ ๒๐ ปี บิดาบุญธรรมของท่านเสียชีวิตลง นับแต่นั้นท่านจึงมีศรัทธาที่จะออกบวชศึกษาธรรมะ[๑๕๐]

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านจึงได้ออกบวชเป็นพระภิกษุณีในสำนักของพระธรรมาจารย์อิ้น-ชุ่น[๑๕๑] พระคณาจารย์องค์สำคัญในพุทธศาสนามหายานนิกายสุขาวดี เมื่อท่านได้ครองเพศสมณะแล้วได้ดำเนินชีวิตในการปฏิบัติธรรมอย่างยากลำบาก เพราะต้องประสบกับภัยธรรมชาติต่างๆ ทำให้ได้เห็นความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ท่านจึงได้ตั้งปณิธานว่าจะไม่รับบริจาคจากผู้อื่น เพราะในเวลานั้นทุกคนก็ล้วนได้รับความทุกข์เช่นเดียวกัน ดังนั้น วิธีการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ด้วยการทำงานเล็กๆน้อย เพื่อประทังชีวิต เช่น การปลูกผักไว้ฉันเอง เย็บถุงใส่อาหารสัตว์ ถักรองเท้าเด็ก เป็นต้น

เหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญอันทำให้พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน ได้ตั้งปณิธานที่จะช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มที่นั้น คือ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ท่านได้พบเห็นกองเลือดกองหนึ่งของผู้หญิง

---

[๑๔๘]Dhama Master Cheng Yen, **Still Thoughts volume one**, Translated by Lin Chiahui, (Taiwan : Tzu Chi Cultural Publishing Co., 2005), p.24.

[๑๔๙]อำพล จินดาวัฒนะ, **จิตอาสา : พลังสร้างโลก**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สร้างสื่อ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

[๑๕๐]丘秀芷,**大愛證嚴法師與慈濟世界**,(台北市：天下遠見出版股份有限公司, 1999) , p. 11.อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฏ์, “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน”, หน้า ๒๔.

[๑๕๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ชนบทที่เสียชีวิตจากการแท้งลูก ในโรงพยาบาลเอกชนที่ฟงหลิน สาเหตุที่เธอต้องเสียชีวิตลงเป็นเพราะญาติไม่มีเงินที่จะวางมัดจำในการผ่าตัด เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความสะเทือนใจต่อท่านมาก ดังนั้น ท่านจึงตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าจะทำงานเพื่อช่วยเหลือคนยากจนที่ขาดที่พึ่งพิง[๑๕๒]

ท่านมีความเห็นว่า ธรรมะในพระพุทธศาสนามิเพียงที่จะสอนให้บุคคลเป็นคนดีเท่านั้น แต่ยังสอนให้คนรักเพื่อนมนุษย์ด้วย อีกทั้งยังสอนให้รักสรรพสัตว์และสรรพสิ่งรอบตัว ที่สำคัญคือสอนให้เป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รวบรวมชาวพุทธเพื่อที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อโลก กระทำความเมตตากรุณาให้เป็นรูปธรรมโดยไม่หวังผลตอบแทน วิธีการดังกล่าวนี้ หากว่าได้ปฏิบัติแล้ว ทุกคนก็เป็นพระโพธิสัตว์ได้ในวินาทีนั้น โดยไม่จำเป็นต้องสวดมนต์อ้อนวอนต่อพระโพธิสัตว์ในพุทธเกษตร หากลงมือทำ ความทุกข์ในสังคมก็จะบรรเทาลงได้[๑๕๓]

ท่านจึงได้เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย โดยเริ่มต้นจากสานุศิษย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและแม่บ้านทั่วไป ให้ช่วยกันอดออมเงินลงในกระปุกไม้ไผ่วันละ ๕๐ เซ็นต์ โดยมีคำขวัญว่า “แม้เงิน ๕๐ เซ็นต์ ก็ช่วยเหลือผู้ยากไร้ได้”[๑๕๔] จากนั้น แนวคิดที่เต็มไปด้วยความเมตตาดังกล่าวก็ได้แพร่ไปในเมืองฮวาเหลียน โดยมีศรัทธาสาธุชนร่วมกันสมทบทุนมากขึ้น จนสามารถให้กำเนิดมูลนิธิฉือจี้ได้ในที่สุด

(๒) การบำเพ็ญประโยชน์ในมนุษยโลกคือสุขาวดีบนพื้นพิภพ ดินแดนสุขาวดีตามพระคัมภีร์คือ วิสุทธิภูมิแห่งพระอมิตาภพุทธเจ้า ที่ผู้บำเพ็ญภาวนาพระนามของพระองค์ย่อมสามารถเข้าถึงซึ่งพุทธเกษตรแห่งนั้น สำหรับชาวฉือจี้แล้ว “สุขาวดี” คือ “ความจริงในปัจจุบัน” ซึ่งได้นำมาประยุกต์แนวคิดเรื่องสุขาวดีนี้ให้แสดงออกมาในรูปแบบของ “สังคมในอุดมคติที่ทุกคนใฝ่ฝันถึง” ภารกิจของชาวฉือจี้ จึงแสดงออกซึ่งการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสร้างสังคมอุดมคติให้เกิดขึ้นได้ในปัจจุบัน

---

[๑๕๒]丁仁傑,**社會脈絡中的助人行為:台灣佛教慈濟功德會個案研究**, (台北市:聯經出版事業公司,1999), p. 17 ; อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฏ์, “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน”, หน้า ๒๕.

[๑๕๓]อำพล จินดาวัฒนะ, **จิตอาสา : พลังสร้างโลก**, หน้า ๒๘.

[๑๕๔]丘秀芷, **大愛證嚴法師與慈濟世界**, p. 56.

พระพุทธศาสนามหายานเชื่อว่าในสรรพชีวิตทั้งหลายนั้น ล้วนแล้วแต่มีธรรมชาติของความเป็นพุทธะ ซึ่งสามารถนำพาตนให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานได้ ชาวพุทธฉือจี้ก็มีความเชื่อว่า ธรรมชาติความเป็นพุทธะในมนุษย์นี้ เป็นธรรมชาติแห่งความดี ที่สามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติได้ เช่น การให้ความรักและความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ ที่สามารถทำให้เกิดการช่วยเหลือกันไปเรื่อยๆ อุปมาดังเมล็ดพันธุ์แห่งความดีที่แพร่ขยายไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการบ่มเพาะธรรมชาติของพระพุทธะให้เติบโต[๑๕๕] ศักยภาพของมนุษย์นั้นมีอยู่อย่างไม่จำกัด สามารถที่จะบำเพ็ญคุณงามความดีแก่บุคคลอื่นอย่างไม่จำกัด ธรรมชาติแห่งพระพุทธะในตัวของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ก็คือศักยภาพที่สามารถทำให้ตนหลุดพ้นได้นั่นเอง[๑๕๖]

พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนกล่าวว่า

> ก้าวแรกบนวิถีพุทธ คือ การลดกิเลศของเราและยอมรับในสิ่งที่เรามี ครั้นแล้วจิตใจของเราจะผ่อนคลายและเริ่มมีปัญญา ธรรมนั้นแสนง่าย เพียงแต่ขจัดความโลภ โกรธ หลง แล้วเธอจะค้นพบธรรมชาติที่แท้ของตัวเธอเอง ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนมากมาย ถ้าเพียงเราสามารถนำคำพูดง่ายๆเพียงหนึ่งคำไปสู่การปฏิบัติจริง เราก็จะสามารถปลุกธรรมชาติที่แท้จริงแห่งความดีในตัวเราให้ตื่น[๑๕๗]

“สุขาวดี” สำหรับชาวฉือจี้ จึงหมายถึงการทำสังคมนี้ให้เป็นสังคมแห่งอุดมคติ โดยมีพุทธศาสนิกชนเป็นผู้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับพระพุทธะและพระโพธิสัตว์ทั้งหลายในวิสุทธิภูมิ พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนกล่าวว่า คนเราทุกคนสามารถเป็นพระโพธิสัตว์ในขณะที่มีชีวิตอยู่นี้ ด้วยการบำเพ็ญตนช่วยเหลือผู้อื่น ท่านได้เปรียบเทียบบุคคลที่อุทิศตนเพื่อสังคมกับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่า มนุษย์ทุกคนมีโพธิสัตวภาวะอยู่แล้วในตัว พระโพธิสัตว์จึงไม่ได้อยู่บนสรวงสวรรค์ หากคือตัวเรานั่นเอง ทุกคนเป็นพระโพธิสัตว์ได้ทั้งนั้น เพียงเราได้อุทิศตนลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิต

---

[๑๕๕]Dharma Master Cheng Yen, **Still Thoughts volume two**, Translated by Liu King-pong,(Taiwan : Tzu Chi Cultural Publishing Co., 2004), p.102 ; อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน”, หน้า ๔๒.

[๑๕๖]สุมาลี มหณรงค์ชัย, **พุทธศาสนามหายาน**, หน้า ๒๒.

[๑๕๗]Dharma Master Cheng Yen, **Jing si Aphorisms**,(Taiwan : Tzu Chi Cultural Publishing Co., 2004), p.64 ; อ้างใน ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน”, หน้า ๔๖.

หากแต่ละคนช่วยเพื่อนมนุษย์ได้ ๕๐๐ คน ก็เท่ากับว่าเรามีมือ ๑,๐๐๐ มือ ไม่ต่างจากพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์[๑๕๘] “หากทุกคนมีความเมตตาเสียสละ ก็สามารถจะเป็นดั่งพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรผู้มีพันเนตร พันกร ทรงไว้ซึ่งฤทธิเดชกำลังอันมหาศาล ให้การช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งปวงได้”[๑๕๙]

เมื่อพระโพธิสัตว์ในวิสุทธิภูมิสุขาวดีได้มาประดิษฐานในจิตใจของชาวฉือจี้แล้ว จริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ในแดนสุขาวดีจึงถูกประยุกต์สู่ภารกิจเพื่อสร้างสังคมอุดมคติให้เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน โดยมีกิจการด้านการกุศลต่างๆ ดังต่อไปนี้[๑๖๐]

๑. **กิจการด้านการกุศล** ได้แก่ การดูแลผู้ยากไร้ในระยะยาว โดยมีการช่วยเหลือฉุกเฉินและออกเยี่ยมผู้ยากไร้ถึงที่พัก ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานดังต่อไปนี้ คือ งานบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ งานบรรเทาทุกข์จีนแผ่นดินใหญ่ ธนาคารไขกระดูก โดยมีสำนักงานสาขาทั้งในและต่างประเทศ

๒. **กิจการด้านการแพทย์** ดำเนินการรักษาโรคโดยไม่คิดมูลค่า ประกอบไปด้วยหน่วยงานดังต่อไปนี้ คือ โรงพยาบาลฮัวเหลียน โรงพยาบาลกวนซาน โรงพยาบาลอวี้หลี่ โรงพยาบาลต้าหลิน โรงพยาบาลซินเตี้ยน และโรงพยาบาลถันจื่อไถจง นอกจากนี้ยังมีหน่วยแพทย์อาสา บริการนอกพื้นที่ห่างไกลความเจริญ

๓. **กิจการด้านการศึกษา** สร้างมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ ที่มีทั้งด้านการแพทย์ สังคมศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยพุทธฉือจี้ โรงเรียนมัธยมศึกษาพุทธฉือจี้ โรงเรียนประถมศึกษาพุทธฉือจี้ วิทยาลัยเทคโนโลยีฉือจี้ โรงเรียนประถมศึกษาพุทธฉือจี้เชียงใหม่และโรงเรียนมัธยมศึกษาพุทธฉือจี้ไถหนาน โดยมีการสอนที่เน้นเรื่องของความรักและความเคารพต่อสรรพชีวิต

๔. **กิจการด้านการส่งเสริมมนุษยธรรม** โดยจัดทำสื่อต่างๆ เพื่อเผยแผ่ภารกิจ ตลอดจนถึงหลักธรรมที่ชาวฉือจี้ใช้ในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีหน่วยงานดังต่อไปนี้ คือ

---

[๑๕๘]พระไพศาล วิสาโล, **ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

[๑๕๙]ธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน, **วาทะธรรม ๒**, แปลโดย วัลยา สันธทียากร, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธฉือจี้สาขาประเทศไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๖.

[๑๖๐]ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, รศ., **ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร ศึกษากรณี : มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิทิตตา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒.

สถานีโทรทัศน์ต้าอ้าย (ด้วยรักที่ยิ่งใหญ่) ซึ่งมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตตลอด ๒๔ ชั่วโมง รายการวิทยุ เวปไซท์ วารสารรายเดือนคลื่นชีวิต วารสารรายเดือนฉือจี้ โดยมีแผนกตีพิมพ์ภาษาต่างประเทศ

(๓) โพธิสัตว์จริยากับการสังคมสงเคราะห์ พื้นฐานคุณธรรมสำคัญของพระโพธิสัตว์ตามคติในพระพุทธศาสนามหายาน ซึ่งองค์กรพุทธฉือจี้ได้ให้ความสำคัญและนำมาปฏิบัตินั้น ได้แก่ หลักแห่ง “อัปปมัญญา ๔ ประการ” ได้แก่ ความมีเมตตา (慈 ฉือ) กรุณา (悲 เปย) มุทิตา(喜 สี่) และอุเบกขา(捨 เส่อ) โดยอาศัยคุณธรรม ๔ ประการนี้ กำหนดขึ้นเป็นเป็นคติพจน์ด้วยอักษรจีน ๔ ตัว คือ “慈 悲 喜 捨(ฉือ เปย สี เส่อ)” จนกลายเป็นประโยคที่อยู่ควบคู่กับสัญลักษณ์ของความเป็นมูลนิธิพุทธฉือจี้

ปณิธานของชาวฉือจี้ที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตตามอุดมการณ์แห่งพระโพธิสัตว์นั้น ได้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมประการแรก คือ ความมีเมตตาอย่างไม่มีประมาณ และคุณธรรมประการสุดท้ายคืออุเบกขาธรรม เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคำว่า “เมตตาอย่างไม่มีประมาณ” นั้น ได้ถูกอธิบายว่า คือ “ความรักอันยิ่งใหญ่ ที่พร้อมมอบให้กับทุกสรรพสิ่ง” หรือ เรียกด้วยภาษาจีนว่า “ต้าอ้าย 大愛”

หลักการ “ต้าอ้าย 大愛” นี้ เป็นแกนหลักสำคัญในการทำงานของฉือจี้ โดยกำหนดนิยามเพื่อการนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การรักโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นใครก็ตาม และให้โดยไม่หวังประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้น ความรักอันยิ่งใหญ่ของชาวฉือจี้ ก็คือความเมตตาอันสุดประมาณที่มอบให้แก่สรรพชีวิตบนโลกมนุษย์ โดยเน้นการสร้างเมตตาให้เกิดขึ้นในใจก่อนเป็นเบื้องต้น เช่น การชี้ให้เห็นถึงความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ และเมื่อจะประกอบกิจกรรมใดๆ ก็จะนำความเมตตานี้เป็นตัวนำ หรือเป็นแรงบันดาลใจ ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้คนทั่วไป

ประโยชน์สำคัญประการหนึ่งของ “ต้าอ้าย” นี้ คือการทำให้บุคคลมีความตระหนักถึงการใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อสังคม เพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ดังนั้น การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้ หรือเป็นผู้ฉลาดนั้น จักต้องควบคู่ไปกับการแสดงออกถึงความเมตตาอยู่อย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาศักยภาพเพื่อตนเองฝ่ายเดียว เพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวนั้นถือเป็นสิ่งที่คับแคบ แต่หากบุคคลสามารถนำความสามารถของตนมาช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ก็นับว่า เป็นทางแห่งปัญญาอย่างแท้จริง

ภาพที่ ๓.๘ อาสาสมัครของมูลนิธิพุทธฉือจี้ปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

จากแนวคิดพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม และแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความเมตตานั้น ทำให้ชาวฉือจี้ไม่ได้มุ่งหวังที่จะบำเพ็ญธรรมเพื่อหวังพระนิพพานเพียงความสิ้นไปแต่ประการเดียว แต่หมายเอาการเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติที่สามารถกลับมาเกิดใหม่เพื่อสร้างประโยชน์แก่มนุษยชาติและสรรพสัตว์ไปทุกภพชาติ องค์กรพุทธฉือจี้จึงได้มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องไปกับแนวคิดนี้ และมีมุมมองต่อสังคมไปในทางสร้างสรรค์ที่สามารถแสดงออกมาได้เป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้เกิดการแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ

๑. **การมองมนุษย์ในด้านบวก** อุดมคติเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายานนั้นให้ความสำคัญกับศักยภาพของความเป็นมนุษย์อย่างมาก โดยเฉพาะสภาวะแห่งพุทธะที่มีอยู่ในตัวของทุกคน เมื่อบุคคลยังไม่บรรลุสู่ความเป็นพุทธะ แต่สามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นได้ เวลานั้นบุคคลดังกล่าวก็คือพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่ง ความเชื่อเดิมที่เข้าใจกันว่าพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่นอกตัว บัดนี้บุคคลทั้งหลายสามารถเข้าถึงพระโพธิสัตว์นั้นได้ในตัวเอง โดยการบำเพ็ญปฏิบัติ

การพิจารณาเห็นตนเองและคนทุกคนว่าเป็นพระโพธิสัตว์นั้น เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงามว่า บุคคลทุกคนก็ล้วนมีคุณธรรมแห่งความเมตตากรุณาและคุณความดีอื่นๆอยู่ในใจเป็นรากฐานอยู่แล้ว ซึ่งจะต้องอาศัยปัจจัยทำให้คุณธรรมเหล่านั้นได้เจริญงอกงาม และสามารถแสดงออกมาเพื่อสร้างประโยชน์ได้ในที่สุด

ชาวฉือจี้มีทัศนคติเกี่ยวกับมุมมองต่อเพื่อนมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกผู้ทุกคนนั้นล้วนแล้วแต่มีเมล็ดพันธุ์แห่งความดี โดยเฉพาะจิตแห่งความรักและเมตตา ที่สมควรแก่การฝึกฝนให้จิตนั้นมีความสัมพันธ์กับคุณธรรมข้อนี้อยู่อย่างเสมอ ทั้งควรที่จะระลึกขอบคุณสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว อีกด้วย

เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย มีจริยาในการเจริญสรรเสริญพระพุทธคุณอยู่เนืองๆ ฉันใด ชาวฉือจี้ก็มักที่จะแสดงทางวาจาที่เป็นความชื่นชมมากกว่าการตำหนิ การเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อื่น การขอบคุณด้วยความจริงใจฉันนั้น แม้แต่ในยามที่ได้ออกไปดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่น มุมมองของชาวฉือจี้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือเป็นบุคคลที่ควรที่เราทั้งหลายจักต้องขอบคุณ เพราะในขณะที่ผู้ทุกข์ยากได้รับความช่วยเหลือ ก็เป็นเวลาเดียวกับที่ผู้ที่ไปให้การช่วยเหลือได้รับบุญกุศล การขอบคุณผู้ทุกข์ยากก็เพราะเป็นปัจจัยและโอกาสทำให้ได้สร้างสมกุศลกรรมนั่นเอง การฝึกคิดเช่นนี้ทำให้สามารถมองโลกในมุมบวก และมองสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจและเป็นสุขได้

๒. **การสอนคนรวยช่วยคนจน** พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนมีทัศนะตามแนวคิดของพระโพธิสัตว์ที่ว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีพุทธภาวะเช่นเดียวกัน ดังนั้น ไม่ว่าผู้มีฐานะหรือปราศจากทรัพย์ปัจจัยก็ล้วนแล้วแต่มีต้นอ่อนแห่งพระพุทธะนี้อยู่ในจิต การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อเกื้อกูลบุคคลอื่นนั้น ล้วนแล้วแต่มีส่วนเติมเต็มความสมบูรณ์ทางจิตใจให้กันและกัน คือ เมื่อมีผู้ให้จึงสามารถทำให้ผู้ได้รับมีความสุขใจ และเมื่อมีผู้รับจึงสามารถทำให้ผู้ให้ได้รับบุญกุศลและฝึกอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมยิ่งๆขึ้น พระธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนเห็นว่า ในปัจจุบันจำนวนของผู้ยากไร้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และจำนวนของผู้มีฐานะในสังคมก็มีไม่น้อย ปัญหาสำคัญคือ “ผู้ยากไร้ขาดแคลนทรัพย์ปัจจัยส่วน ผู้มีฐานะขาดแคลนอาหารใจมาจุนเจือ” การสอนผู้มีฐานะให้มีความตระหนักถึงความทุกข์ยากของผู้อื่น และอบรมจิตให้เกิดความเมตตาที่จักแบ่งปันความสุขให้แก่ผู้ด้อยโอกาสกว่าจึงถือเป็นงานอย่างหนึ่งของชาวฉือจี้ โดยโยงใยความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับและผู้ให้บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน และดำเนินกิจกรรมการกุศลเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้โดยวิธีต่างๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือระยะยาวแก่ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ การบริจาคข้าวสารแก่ครอบครัวที่ยากจน การช่วยเหลือด้านการแพทย์และยารักษาโรค จนถึงการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายงานศพแก่คนยากจนและเด็กกำพร้า

๓. **อาสาสมัครเพื่อการกุศลสงเคราะห์** งานการกุศลด้านนี้ถือเป็นความโดดเด่นขององค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งเกิดจากแนวคิดเรื่องการพัฒนาสังคมให้แปรเปลี่ยนเป็นแดนสุขาวดีในปัจจุบัน โดย

ละความเห็นแก่ตัวและส่งเสริมเผยแผ่คุณธรรมด้านความเมตตา ดังพระโพธิสัตว์ที่มีต่อสัตว์โลก[๑๖๑] และด้วยการดำเนินงานที่มุ่งแสดงความปรารถนาดีต่อสังคมนี้ จึงได้กำหนดคำอธิษฐานเพื่อการทำงานตามอัปปมัญญาธรรมว่า

“ขอให้จิตมนุษย์มีความบริสุทธิ์ ขอให้สังคมมีความสงบสุข ขอให้โลกปลอดพ้นจากภัยพิบัติ”

อาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือสังคมของฉือจี้ มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ระดับชุมชนจนไปถึงการรวมตัวกันของสมาชิกจำนวนมากทั่วโลก โดยมีภารกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ผลงานของกลุ่มอาสาสมัครพุทธฉือจี้ที่โดดเด่นเช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติพายุเฮอริเคนเฮาร์เบิร์ต ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้น

๓.๕ สรุป

การตีความเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น อาจสามารถแบ่งเป็น ๓ รูปแบบด้วยกัน คือ การตีความในฐานะเป็นโลกภายนอก การตีความในฐานะเป็นโลกภายใน และ การตีความตามแนวความคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม การตีความทั้ง ๓ รูปแบบมีความสัมพันธ์กัน คือ การอธิบายรูปลักษณ์แบบบุคลาธิษฐาน ซึ่งเป็นการเห็นสุขาวดีเป็นโลกภายนอก และการดึงสุขาวดีพุทธเกษตรจากโลกภายนอกมาตั้งอยู่ในจิตด้วยวิธีอธิบายเชิงธรรมาธิษฐาน หรือเปรียบเทียบสภาวะอันเป็นองค์คุณแห่งการเป็นผู้รู้ตื่น ผลจากการตีความทั้งสองแบบข้างต้น ถูกประยุกต์สู่การแสดงคุณสมบัติของทั้งสองสิ่งนั้นสู่การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ด้วยวิธีเข้าใจถึงสุขาวดีที่อยู่ภายในจิต และการสร้างสรรค์สุขาวดีนั้นให้บังเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ ด้วยการสร้างสรรค์สังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สุขาวดีทั้ง ๓ รูปแบบ จึงกล่าวได้ว่า เป็นพุทธเกษตรที่ตั้งอยู่ภายนอก พุทธเกษตรในจิตภาวะ และพุทธเกษตรบนพื้นพิภพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องศรัทธา ปัญญา และการบำเพ็ญ

---

[๑๖๑] ภิกษุณีปุญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน”, หน้า ๔๖.